

המרכז לאתיקה בירושלים
איגוד האינטרנט הישראלי ISOC-IL
"מתקונים לאתיקה"

שולחן עגול בנושא:

מיפוי סוגיות אתיות העולות משימוש
בטכנולוגיות המידע והתקשורת
בעידן הדיגיטלי

13 פברואר 2011

MINUTES BY:

הפרוטוקול נרשם ע"י:

סטנוגרמה
TENOGRAM
בע"מ

רחוב בלוך 4, תל-אביב 64161

טל. 03-5242404, 03-5221022

פקס. 03-5231616

office@stenograma.com

* Court Reporters	* רישום פרוטוקולים בבית דין
Minutes of arbitrations & meetings	בבוררות ובשיבות
* Transcribing of recorded cassettes	* תמלול קלטות
* Videographing of depositions & meetings	* צילום וידאו של עדויות ושיבות
* Videau conference	* וידאו קונפרנס
* Translation – Legal + General	* תרגום משפטי וכללי
* Conference services: - Public address	* שרותים לוועידות וכנסים: - הגברת קול
- Videau on large screen	- וידאו על מסך גדול

המרכז לאתיקה בירושלים
איגוד האינטרנט הישראלי ISOC-IL
"מתקונים לאתיקה"

שולחן עגול בנושא:
'מיפוי סוגיות אתיות העולות משימוש
בטכנולוגיות המידע והתקשורת
בעידן הדיגיטלי'
מיום 13.2.2011

משתתפים:

מר דניאל מילוא
מר רימון לוי
פרופ' ניבה אלקין-קורן
פרופ' שיזף רפאלי
פרופ' גוסטבו מש
עו"ד יורם כהן
גב' עידית אבני
ד"ר אברום רותם
עו"ד דלית קן דרור
גב' נאוה גלעד
ד"ר יעקב הכט
ד"ר גלעד רביד
מר אבשלום גינוסר
עו"ד הרן רייכמן
פרופ' פרימה אלבז לוביש
ד"ר נחמן אורון

ד. מילוא, מנחה: בוקר טוב לכולם. אלה שעמדו בפקקים ואלה שהגיעו מתוך ירושלים. אז אנחנו פה במרכז האתיקה יותר משמחים לארח אתכם.

אני בשלב הזה אחבוש שני כובעים; אחד עפ"י הבקשה של אברום ועידית וגם רימון לוי - המנחה של היום. והכובע השני כמנהל מרכז האתיקה. אז כמנחה היום אני מזמין את מנהל מרכז האתיקה להגיד כמה דברי ברכה.

בוקר טוב לכולם שוב. המרכז לאתיקה שם לעצמו מטרה להעמיק את התובנות ואת המודעות בקרב גם ארגונים וגם בעלי מקצוע, לחשיבות של התנהגות אתית ביומיום שלהם. וגם להעלות נושאים שונים שעולים בסדר היום הציבורי. כשאנחנו אומרים בקרב ארגונים וגם בקרב בעלי מקצוע, אז אנחנו כמובן עושים הבחנה בין אתיקה מקצועית לאתיקה ארגונית, ובשני הערוצים האלה אנחנו עובדים. כלומר, התפיסה שלנו שלא יכול להיות רופא, עו"ד, מהנדס, איש חינוך, איש היי-טק, איש רשת, שההתנהגות שלו היא לא אתית. לא יכול להיות מצב כזה. זה אוקסימורון.

אבל אם יש דבר כזה, אנחנו לא נאיביים, יש רופאים שלא אתיים ויש מהנדסים שהם לא אתיים וכיו"ב, אז הוא בעצם לא יכול להימנות מבחינה תפיסתית על קבוצת בעלי המקצוע הזו. הוא לא יכול להיות שייך לקבוצת בעלי התפקיד הזאת.

אנחנו על מנת להטמיע את זה, להטמיע את הגישה הזאת שלנו שאומרת שבעצם אסור לנו להסתפק רק ברגולציה, אסור לנו להסתפק רק בחוקים, אלא בעל תפקיד אתי או ארגון אתי רואה את הרגולציות, את הכללים, את החוק

כסטנדרט מינימאלי בלבד שעליו הוא מוסיף כהנה וכהנה בתחומי השקיפות, בתחומי ההוגנות, בתחומי הכבוד ההדדי וכיו"ב דברים. כלומר, בתפיסה שלנו אתיקה מסתכלת מעבר לעניין של החוק.

אנחנו עוסקים ב-11 תחומים במרכז לאתיקה. אתם תוכלו אחר-כך לפתוח את הפולדר ולראות את הברושור שלנו. אני לא אעבור כאן על כל התחומים, אבל תוכלו בהחלט לראות את זה.

ועושים קורסים, ימי עיון, השתלמויות, וכמובן גם שולחנות עגולים. אם יש מישהו עדיין שלא מקבל מאיתנו דיוור ורוצה לקבל, אז על-פי חוק הספאם אתם צריכים למלא, אם אתם רוצים, אתם צריכים למלא את הדף ואנחנו נשמח לשלוח לכם. זהו, זה לגבי המרכז לאתיקה.

אני אעבור לכנס כי בעצם רימון, שהוא גם מברך וגם מרצה, אז אולי אחרי הפתיחה אני אתן לך לדבר גם על האיגוד וגם על ההרצאה שלך. אז אני מודה לדניאל מנהל מרכז האתיקה, ועכשיו הכובע של המנחה.

לכנס של היום בעצם, העידן הדיגיטאלי טומן בחובו יתרונות נהדרים, אבל גם מזמן לנו אתגרים רבים. הדברים הנהדרים הם בין השאר התפתחות טכנולוגיות המידע כמובן, תקשורת, סייבר ספייס, אינטרנט, רשתות חברתיות. יש להם כוח עצום.

ואם אנחנו נלך לאקטואליה, אז רק לאחרונה עושה מנהל השיווק של גוגל במזרח התיכון שימוש ברשת על מנת להביא מפגינים לכיכר תחריר. עכשיו אני זהיר, אני אומר להביא מפגינים. אחרים אומרים הוא הפיל את המשטר במצרים.

אולי, אני לא יודע להגיד עד לכך, אבל אנחנו יודעים, או מבחינת התקשורת אני יודע להגיד שבוודאי נעשה שימוש מדהים ברשת בשביל להביא המונים להפגין.

עכשיו למרחב המקוון יש כוח חברתי עצום, כמובן גם בהקשר של חברת הילדים ולסיטואציה החינוכית והבית-ספרית.

עכשיו יהיו כאלה שיעשו בכוח העצום הזה שימוש חיובי, מקדם ויהיו כאלה שינצלו את הכוח לפגיעה, השפלה, חרמות וכיו"ב. אומר השופט היהודי ברנדייס כוח משחית. כוח מוחלט, משחית באופן מוחלט.

עכשיו את הכוח המשחית, אני מבקש להקרין לכם. אני לא יודע אם כולם ראו, אבל גם אם כולם ראו, שווה עוד פעם כמה דקות להשקיע בשביל לראות כתבת טלוויזיה ששודרה לפני כמה ימים והיא תכניס אותנו מצוין לאווירה של היום הזה.

הכתבה כמובן כך מפיצים התלמידים שנאה נגד מורים, ואתם תראו בעניין של הפייסבוק איך הם מפיצים את זה, כאשר אתם לא תאמינו, אבל אתם תראו איך הם מתעדים איך באמצע השיעור מורידים למורה את המכנסיים והוא נשאר לא עירום ועריה לגמרי, אבל.

(הקרנה של כתבת טלוויזיה)

אז אנחנו באמת ראינו שאחת התופעות הבולטות, היא לא הבלעדית אבל היא בולטת, של הפגיעה המכוונת. זאת אומרת, המרחב המקוון הופך להיות בעצם ציוד אישי של כל אחד מאיתנו, והמרחב המקוון לכן מעלה לא מעט סוגיות אתיות שמלוות אותה יומיום.

נ. גלעד: הפגיעה היא לא מקוונת. כשמורידים מכנסיים למורה,

מורידים מכנסיים למורה. הפייסבוק לא עושה את זה והאינטרנט לא עושה את זה.

ד. מילוא: מטרת השולחן העגול היא למפות את הסוגיות האתיות שעולות משימוש בטכנולוגיית המידע והתקשורת בעידן הדיגיטלי. כך זה מופיע גם בהזמנה ששלחנו לכם כחומר רקע, כדי שתוכלו גם קצת לחשוב על זה עוד לפני, אם כי ודאי אתם חושבים על זה יום-יום. הכנס נעשה בשיתוף איגוד האינטרנט, שגם מממן את הפעילות הזו. וזו ההזדמנות להודות לרימון. בשיתוף אוניברסיטת חיפה. והמיזם לאתיקה מקוונת של אברום ושל עידית. הרעיון המקורי של השולחן זה להוות שלב ראשון בתהליך קידום המודעות החברתית ויצירת שיח ציבורי וחינוכי. יוזמי התהליך הם אברום ועידית, שיום אחד הפציעו בשמי המרכז לאתיקה פה, הגיעו מחיפה לירושלים, וסיפרו על הדברים שמטרידים אותם ומה הם רוצים לעשות. והם מנהלים גם את האתר בשם "מתקוונים לאתיקה", שאני ממליץ לכם מאוד לחפור בו.

כיוזמים, לפני שאנחנו מתחילים בכלל את הכנס, אני מבקש מעידית ומאברום, אתם תחזרו אלינו שוב מאוחר יותר, אבל רק תסבירו אולי ככה ממש בכמה מלים מה הרקע ליוזמה, למה אתם מצפים.

עידית אבני: בוקר טוב לכולם, קודם כל. אני חייבת לומר שאני שמחה ונרגשת, ומודה לכולכם שהגעתם. המיזם "מתקוונים לאתיקה" שנולד לפני כארבע שנים התחיל בעצם הרבה שנים קודם, מפני שגם אברום וגם אני עוסקים במערכת החינוך בהטמעת התקשוב, הטמעת הלמידה בשילוב

טכנולוגיית המידע והתקשורת, סביבות מקוונות. אברום כיועץ התקשוב של משרד החינוך ואני כמפקחת התקשוב במשרד החינוך במחוז חיפה.

ואני מדברת על איזה 400 דפי ספר, כל תחומי הדת, כל המגזרים. ובהתחלה כשעסקנו בנושא המיקוד היה במהות ההוראה, הלמידה בסביבה המקוונת. במה זה שונה, מה הערך המוסף שלה. כתבנו על זה, פרסמנו חומרים למורים, אותו מורה שקראנו לו "המורה המקוון".

ולמעשה כשהנושא הפך לשגרה, לאורח חיים, גם בהיבט האישי שלנו וגם בהיבט המקצועי, ושל המורים מסביבנו, התחלנו לעסוק בשאלות הרבה יותר רחבות של תפיסת המורה כאדם וכאיש מקצוע; שינוי בקשר בין מורה לתלמיד; כל מה שקורה בהתנהגויות במרחב המקוון.

ראינו את ההיבטים החיוביים שהביאה הטכנולוגיה, ראינו את הקשיים, את הבעיות, את ההתלבטויות. נפגשנו הרבה עם סיפורים של מורים. לצד הברק בעיניים שאנחנו רואים אצל המורים המקוונים, כמו אצל כל אחד מאיתנו אני חושבת, אנחנו פוגשים במורים שמתלבטים, שואלים שאלות, חוששים ודי נבהלים מאירועים שהם והתלמידים שלהם מעורבים בהם.

האירועים האלה יכולים להיות כמו הדוגמאות שבאמת ראינו כאן. אפילו תביעות שמורים עכשיו מקבלים ברמה אישית. וכל האירועים האלה בעצם דורשים טיפול.

איך מטפלים בזה? למעשה, המורים לא ממש יודעים איך לטפל בכל הנושא הזה.

אם בהתחלה מחוסר מודעות, אם מחוסר ידע, אם בגלל שהדברים נמצאים בתחומים אפורים. ואין לנו מענה.

ואנחנו מצאנו את עצמנו מתעסקים עם סוגיות שנעות בין החוק, הנהלים, הכללים לבין האתיקה והערכים, כאשר הבנו מהר מאוד שאנחנו עוסקים במהות של סוגיות שעוסקות בתפיסת עולם, שעוסקות בתפיסה מוסרית, שעוסקות בתפיסת תפקיד מורה, שעוסקות בדמות התלמיד – מיהו אותו בוגר של מערכת החינוך, מהם אותם כישורים שאנחנו רוצים להנחיל לו כדי שיצא באמת לחברה ראויה. והדבר המעניין, שחלק גדול מהמורים אמרו שהם פעם ראשונה נתקלו בצורה מודעת ומדברים בצורה מודעת על הנושא של האתיקה. עד עכשיו זה היה איזה שהוא חלק אימננטי מהם, אבל עכשיו הם חושבים על זה, מדברים על זה. הם מתלבטים.

והבנו שלנו יש כאן שני ערוצי עשייה. אחד זה המחויבות שלנו כמנהיגות חינוכית באמת לסייע, ללמוד את הבעיות, ללמוד את הידע שאנחנו צריכים להקנות, רוצים להקנות למורים, לעזור להם להתמודד עם אותה תחומים אפורים, מצד אחד.

ומצד שני הבנו, שהצורך שנכפה על המורים להתמודד עם הסוגיות האלה מעלה את המודעות האתית. אנחנו בעצם מתחילים לדבר בשיח הציבורי, החינוכי, החברתי בצורה הרבה יותר מכוונת ומודעת על הנושא של המודעות האתית. במסגרת הזאת, אולי אתה תמשיך על האתר שלנו.

ד"ר א. רותם: כן, בהחלט. שלום לכולם, וגם אני מודה לכולם. האתר שלנו בעצם התחיל כמיזם שפשוט רצינו לתת איזה שהוא מענה לשטח, שממש לא קיים. יש פה איזה ואקום נורא גדול, ואחרי זה בטח נדבר לגבי המטרה, למה אנחנו פה. רק

להראות מה יש לנו פה. הדברים שהכי מדברים לשטח הם כללים, חוקים ותקנות, פגיעה מקוונת. ועל הפגיעה המקוונת פה יש המון, באמת, גם תרגמנו וגם כתבנו לבתי ספר, למנהלים, להורים, לתלמידים, איזה שהוא מענה באמת אמיתי על כל נושא הפגיעה המקוונת. ומסתבר שיש פה בלבול מאוד גדול, יש פה עושר מאוד גדול של דברים. ואנחנו די הולכים לאיבוד. וזו המטרה בעצם של החשיבה פה, שתכף אני אפרט. עוד דבר קטן, גם על הרשת החברתית. היום כולם, פתאום אנחנו המבוגרים גילינו את הרשת החברתית. ופשוט ממש בכל הרצאה שאנחנו מדברים על זה באים המורים והמנהלים ומושכים בחולצה מאחורנית, תן לנו נהלים, תן לנו איזה כללים, אנחנו לא יודעים מה לעשות. ופה יזמנו איזה נוהל שימוש במדיה חברתית, שזה עבר למשרד החינוך, ואינשאללה זה יעבור שם את כל הדרגים, כדי שיהיה באמת איזה שהוא נוהל. פעם ראשונה באמת מה בית ספר ורשת חברתית, איך אנחנו עושים את זה ביחד. היום זה כבר משהו שאי אפשר להפריד ביניהם. אבל עדיין יש אנשים במשרד החינוך שעדיין לא הפנימו את זה. אז זה הרעיון לגבי האתר. ואנחנו רוצים פה לדבר, המטרה של השולחן המרובע הזה, שאנחנו רוצים לעגל פה את המרובע, זה בעצם התחושה, יש לנו תחושה שאנחנו מדברים על כל נושא האתיקה בחינוך, ואני חושב שאנחנו נורא רוצים להנחיל את המודעות האתית לתלמידים. איך? להגיע למורים ולהציף להם את הבעיות, ולהגיד: יאללה, קחו כלים, קחו חומרים, ותכינו את זה לתלמידים.

אבל יש פה איזה תחושה שאנחנו נורא מפוזרים. אין לנו איזה תשתית מושגית אחידה. ואולי ננסה פה במהלך היום להשתית לפחות איזה דברים בסיסיים, כדי שבאמת נוכל לבוא למורים ולדבר בשפה אחת. סתם דוגמה קטנה לגבי המחקרים שיש על אתיקה בחינוך.

כל מחקר מדבר במושגים שלו, בטרמינולוגיה שלו. חופש הביטוי, הפרטיות, הסייבר בולינג, החוק – זכויות יוצרים וכבוד האדם. אצל כל אחד זה שונה. לכן אין לנו איזה פלטפורמה משותפת כדי להשוות. ואנחנו מרגישים את הצורך הזה, והרגשנו שזה גדול עלינו, על הכתפיים הקטנות שלנו. ולכן אנחנו רוצים משהו משותף, אולי נצא פה עם משהו כתוצאה מזה, וזה לדעתי הדבר הכי גדול, גם אפשר לסמן את המקומות שבהם אנחנו, איזו שהיא הסדרה, איזה שהם נהלים, אולי אפילו חוק, לא יודע, לפחות איזה שהם הסדרה ונהלים על מה לשים את הדגש, איפה להסתכל. וזו בעצם המטרה של היום הזה. ואני מקווה מאוד שנוכל לעשות את זה.

ד. מילוא: תודה עידית ותודה אברום. ואנחנו עכשיו אל רימון לוי, יו"ר איגוד האינטרנט. לפני שרימון יתחיל, יעקב הכט צודק בהחלט, שלא עשינו סבב הצגת האנשים, אם כי הסקתי שזה משפחה קטנה ואינטימית שנפגשים בכל הכנסים. אז בואו נתחיל. בבקשה.

אבשלום גינוסר: אני מרצה במכללת עמק יזרעאל ובמכללת ספיר בתקשורת. אחד הקורסים שאני עוסק בהם כבר שמונה שנים נקרא "אתיקת תקשורת המונים". זה הקשר שבעטיו

אני מניח שהזמנתי הנה.
בעבר הייתי עיתונאי במשך 30 שנה כמעט, בעיקר עורך
חדשות. ואני מסיים בימים אלה את הדוקטורט שלי
ברגולציה של תקשורת.
ד"ר נחמן אורון: אני עוסק במחשוב ממשלתי בעיקר, בנושאים
אסטרטגיים. אני חבר הנהלת איגוד האינטרנט.
ד"ר יעקב הכט: אני לא שייך לשם ארגון. אני חוקר עצמאי בזמני החופשי
בנושאי תרבות האינטרנט.
ד"ר גלעד רביד: חבר סגל במחלקה להנדסת תעשייה וניהול בבן-גוריון.
חוקר בתחום רשתות חברתיות ואינטרנט.
פרופ' שיזף רפאלי, מרכז שגיאה לחקר האינטרנט, בי"ס לניהול
באוניברסיטת חיפה, כתב העת The Journal of
Computer-mediated Communication.
קריאה: מה זה מרכז שגיאה? מה זה שגיאה, ע"ש משהו?
שיזף רפאלי: ע"ש מי שתרום. זה עמי וטנדי שגיאה בנדיבותם. זה מרכז
לחקר האינטרנט באוניברסיטת חיפה.
פרופ' גוסטב מש: אני מרצה בחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה
באוניברסיטת חיפה. אני עוסק במחקר בהיבטים
החברתיים של טכנולוגיות מידע ותקשורת, לא רק אינטרנט
אלא בכלל.
פרופ' נ. אלקין-קורן: המרכז למשפט וטכנולוגיה באוניברסיטת חיפה. אני
מדגישה את זה כי אתם רואים שיש פה הרבה מרכזים,
ואוניברסיטת חיפה היא מרכז מחקר חשוב בכל מה שנוגע
להיבטים שונים של סביבת המידע.
והמרכז שלנו עוסק בהיבטים המשפטיים של סביבת המידע,
החל מקניין רוחני דרך פרטיות ברשת, חופש הביטוי ברשת,
היבטים של אבטחת מידע, נושאי המחקר שלי ושל קבוצות

מחקר שונות שפועלות במסגרת המרכז.

עו"ד דלית קן דרור: דוקטורנטית בפקולטה למשפטים במרכז למשפט וטכנולוגיה, ומנחה משפטית של הקליניקה למשפט וטכנולוגיה.

עו"ד יורם. הכהן: ראש הרשות למשפט, טכנולוגיה ומידע במשרד המשפטים. אנחנו גם הרגולטורים של הגנת מידע אישי בישראל, ופרטיות. וגם מרכז הידע של משרד המשפטים בסוגיות של משפט וטכנולוגיה.

נאוה גלעד: אני אשת חינוך, אני בעצם פה בשני כובעים – כובע של מנהלת מרכז להטמעת תקשוב במערכת החינוך בחדרה, ובכובע של מובילת תחום החברה באיגוד האינטרנט הישראלי, שנחמן היה היו"ר שלו, וזה הנשיא שלי, ואלה המפקחים שלי, וכולם חברים שלי.

ע. אבני: אני רק אוסיף ואומר שאני גם דוקטורנטית באוניברסיטת חיפה, וחוקרת את התחום של התפתחות המודעות האתית. ד"ר אברום רותם: אני עצמאי ולא שייך לאף אחד. ובזמן החופשי, שאין כל כך, אנחנו באמת מנסים לקדם את [0:15:47] ??? זה נראה לי מאוד חשוב. אני יועץ אקדמי לכמה מערכות ופרויקטים בחינוך.

ד. מילוא, רום: תודה. רימון, אנחנו עוברים אליך. על-פי התוכנית לרשותך 20 דקות.

רומון לוי: אני מנהל יחידת המחשב בקרית החינוך שבנגב, שהמוצר העיקרי שלו מכללת ספיר.

אני שמח שדניאל התחיל עם הסרט שמציג במה אנחנו אולי לא נתעסק היום. ההשפלה של המורים היא השפלה שהתרחשה בעולם הפיזי. ומן הסתם היו השפלות כאלה או דומות להן גם לפני עידן האינטרנט ולפני עידן הפייסבוק.

ההבדל הוא שעכשיו רבים יודעים על כך. וזה לא מתקיים בין כותלי הכיתה. כך גם ילדים שהיו במצוקה וסבלו מהתעללויות, אולי חלקם התאבדו, זה היה בתוך החצר של בית הספר, בתוך השכונה. רק עכשיו הודות לאינטרנט אנחנו יודעים יותר על זה. וזה בהחלט משהו מדאיג. הוא בעיה של התנהגות, של נורמות, של חברה שמשתקפת במרחב המקוון. ועל זה אולי אנחנו צריכים לדבר, על אתיקה ועל נורמות של התנהגות ראויה בין אדם לחברו, ולא חשוב אם בעולם הפיזי או בעולם המקוון. וזה לא יעזור לאכוף את זה רק באחד מהם אם בשני זה לא מתקיים. ההערה השנייה שמשתקפת מהסרט זה הנושא של החוק. בארה"ב במערכת החינוך, הנושא של Zero Tolerance מביא לאבסורדים ולגיחוך, שעל כל דבר קוראים למשטרה. וגם אצלנו, אנחנו חברה שפרופי לויצקי הגדיר אותה לבעיה של משפטיזציה והלכתיזציה של החברה הישראלית, כאשר האורתודוקסיה הדתית מוותרת על האחריות האישית להתנהגות ראויה בזה שהיא מקבלת חוות דעת מהרבנים, והאורתודוקסיה החיצונית עושה את זה עם בג"צ או עם היועצים המשפטיים. וראינו את זה גם יותר מפעם אחת עם פוליטיקאים, שאם זה לא פלילי אז זה ראוי וזה בסדר, ואין פה בעיה ציבורית. הבעיה היא רק היועץ המשפטי. ואני מקווה שאנחנו נצליח לקדם סדר יום שבו הדברים לא על-פי המשקפיים של החקיקה. יש דברים, וזה לא יעזור, אי אפשר לתקן ולחוקק את כל ההיבטים של חיינו. יש דברים, כמו שנאמר באותה כתבה, It's not done, מעשה שלא ייעשה. והמעשה שלא ייעשה הוא גם בעולם המקוון

וגם בעולם הפיזי.

איגוד האינטרנט פועל רבות בתחום של הסדרה עצמית. הקטע הזה הוא ממסמך שד"ר מיכאל בירנהק כתב עבור איגוד האינטרנט לפני מספר שנים. אז הוא היה אכן בחיפה. הוא כבר פרופסור? פעם אחרונה בדיון במועצת העיתונות אמרתי פרופ' בירנהק והוא תיקן אותי: לא, עוד לא פרופסור, רק דוקטור. אז זה נכנס. אבל כנראה הדברים השתנו.

ואנחנו פועלים במספר תחומים של הסדרה עצמית. גם בנושא של הסדרה חקיקתית. חוק אחד שאנחנו פעלנו רבות לקידומו זה מה שנקרא "חוק דואר זבל" שהוזכר כאן. ובפעילות ציבורית בכנסת ובממשלה הרבה פעמים כדי למתן או למנוע חוקים. היום ברדיו בדרך לפה שמעתי ברדיו מישהו שאמר, הנה יש חוק – ידעתי על קיומה של הצעת החוק – שברדיו אמרו, אומרים לסתום פרצה, אין שום מקום בחוק שאסור לכתוב אימייל בזמן נהיגה. נכון, אני מודה, אין שום חוק שאסור לקצוץ סלט ירקות בזמן נהיגה, גם זה לא. אכן נכון.

בכל אופן, אנחנו מנסים לפעול במיוחד בתחום של עידון ומניעת חקיקה שפורחת. רק בשנת 2010 איגוד האינטרנט הוציא 11 ניירות עמדה בתחומים של חקיקה, כאשר מ-2001 סה"כ מספר ניירות העמדה היה 32. כלומר, שליש רק בשנה שעברה. אבל היום אנחנו מנסים להעלות דברים שלא קשורים אפילו להסדרה עצמית, ובוודאי לא בתחום של חקיקה. והציטוט שמדבר על זה, הנה יש משהו חדש שמחייב איזה שהוא סט של התנהגויות המותאמות לתרבות האינטרנט, הקטע הזה נלקח ממה

שנקרא NET Etiquette או Netiquette Guide מאוקטובר 1995. ועד כמה הוא נראה אקטואלי גם עכשיו.

חוק פוסטל הראשון, שהוא בעצם אם אנחנו רוצים להקביל להלל הזקן, החוק הזה שבעצם קובע כלל אתיקה, אם כי, ולא במקרה שמתאימה זה בא, הציטוט בא מהצעה ל- Standard Internet Protocol, הדבר היבש ביותר שיכול להיות באינטרנט. טכני.

ופוסטל דיבר על איך host או איך תוכנה צריכה להתנהג. ובכל זאת אנחנו איכשהו מאמצים, ונראה לי שזה יכול להיות המוטו שלנו, ולא במקרה ציטטתי גם את וינט סרף, ששניהם מהאבות של האינטרנט.

המטרה שלנו היום היא לנסות לעשות איזשהו מיפוי, ביוזמתם המבורכת של עידית ואברום, שינסה להכניס את סדר היום, את תחומי העיסוק שבהם אנחנו צריכים לעסוק במערכת החינוך או במקומות אחרים, שבהם נוכל ליישם איזה שהוא לא יודע אם מסע חינוכי או מסע שכנוע או מצע של המלצות של כך ראוי לנהוג במרחב המקוון. וכפי שאמרתי, בסופו של דבר גם במרחב הפיזי.

אח, מהדרכים לראות את זה, זה מה שנקרא באתר Digital Citizenship, למעשה איגוד האינטרנט עוסק היום בכל התחום הזה, הכותרת משתנה מדי פעם, פעם זה היה 'שימוש נכון', היום אנחנו מעדיפים לקרוא לזה 'אזרחות דיגיטלית' או Netizen או ההכשרה של הנטיזן.

ובאתר של ה-Digital Citizenship הם מציעים תשע נקודות או תשעה teams להתייחסות. ואמנם רק החמישי אומר דיגיטל אטיקט, אבל בכולם הם בצורה זו או אחרת מתייחסים לכללי התנהגות במרחב המקוון.

תחומים אחרים שאולי תרצו להתייחס, ואני מקווה שיהיו גישות אחרות, זה להסתכל בפעילויות המתקיימות. אגב, המבנה של תקשורת אחד לאחד, אחד לרבים, ורבים לרבים, היא בעצם המבנה של אותו RFC מ-1965, נטיקט, שמדבר על זה. הוא מדבר בעיקר על התייחסות לתוכן, גם על נושא של זכויות יוצרים, וגם על אימיילים.

ומעניין עד כמה ההתייחסויות העקרוניות מתאימות גם לתקשורת הבין-אישית הקיימת היום כמו בפייסבוק, ואפילו בטוויטר יש כמה דברים לקבל, למשל, אורך. אז הבעיה של לא להאריך יותר מדי באימיילים הייתה בעיה של ביצועים, אז היום לא באימיילים אבל היום בטוויטר גם יש לנו מגבלות.

נושא של השפעה על הרשת אני חושב שהוא נושא ראוי למה ההתנהגות האתית של פעולה בתוך הרשת, השפעה על ביצועים, על שיבושים בתפקוד של הרשת, לתפקיד אחרים, שלא לדבר על וירוסים והקינג במובן של השפעה על הרשת. לגבי האחרים יש לנו השימוש בתוכן שנוצר אחרי אחרים. כלומר, איך אני מתייחס לתוכן של אחרים.

והזכויות, שגם זה אפשר לקרוא לזה זכויות יוצרים, הזכויות שאדם רשאי לצפות שיהיו לו כאשר הוא יוצר תוכן בעצמו. האם מותר לו להגיד "אסור לך לקרוא"? אנחנו כמעט שם, בזכויות יוצרים, שמנסים להסדיר את תנאי השימוש עד כדי כך שעוד מעט מישהו יצטרך אישור כדי לקרוא את הדברים. והשימוש בתוכן שמקורו ביחיד, כלומר התוכן שאולי לא אני העליתי, אבל הוא שייך אלי, והוא מדבר אודותיי כפרט. וזה הנושא של פרטיות. ברוב המקרים יש איזה שהיא התייחסות אתית שבאה לידי ביטוי

בחוק הפרטיות שלנו פה, לא בכל המקומות, שאם לפרט אין שום שליטה על המידע אודותיו, זאת פגיעה בפרטיות. זאת אומרת, התנאי הראשון הוא שלפרט יש איזה שהיא יכולת השפעה לדעת מה כתוב עליו, לבקש הסרה, תיקון או משהו מהסוג הזה. זה תנאי המינימום. הוא נמצא מובנה בחקיקה, אבל השאלה אם צריך לקבוע את זה כנושא אתי. ושאלת האחריות. הרי תוכן מגיע לאינטרנט, הוא בדרך כלל תוצאה של פעולה של מספר אנשים. ה-carrier, ספק התוכן, העורך, וכמובן מי שכתב את התוכן. ועכשיו השאלה היא, האם אתית אנחנו צריכים לקבוע את האחריות בכל אחד בשרשרת בתהליך.

שני דברים שקבעתי אותם כ-Meta-Issues: אחד האכיפה. הרי כשאנחנו מדברים על אתיקה, לגבי האתיקה והאכיפה זה סתירה פנימית. הרי אתיקה זה מה שנכון לעשות, מה שראוי לעשות. הוא כעיקרון לא צריך אכיפה.

ובכל זאת, האם יש דרכים לדאוג בצורה אתית, והשאלה היא מהו הדבר האתי הנכון לעשות, לדאוג למקסם את ההסתברות ליישום ולהקטין את הסטייה מתוך ההתנהגות האתית.

אז קודם כל ישנם פיתרונות טכנולוגיים, אולי.

קריאה: ולכפות את האתיקה.

ר. לוי: זאת השאלה. בגלל זה אני שם את זה, האם זה אתי לחשוב

על אכיפה? אמצעים טכנולוגיים. מה שקראתי שאלת

האחריות פה, קראתי לו The Man in the Middle. מה

ההתנהגות האתית הראויה של מי שנמצא באמצע? האם

למי שמנהל את הפייסבוק יש אחריות?

לפני שבוע יצא בפייסבוק אתר ש-YNET שווה לנאצי, והיה

אוסף של פוסטים שאחד מהם: חבל שהיטלר לא קם לתחייה כדי לשרוף את כל הישיבות, הכוללים ואת כל החרדים, ועוד כמה אמרות שטנה נגד חרדים, משהו נוראי. איגוד האינטרנט פנה לפייסבוק להגיד, הנה, זה אתר שטנה. התשובה הראשונית הייתה: בדקנו את זה אצל דוברי עברית (הרי יש לנו קשר לא פורמאלי עם פייסבוק באירלנד), והם טענו: החלטנו להשאיר את זה, כי זה תוכן פוליטי, הוא לא כולל אלימות.

קריאה: רק לשרוף. זה לא אלימות,

ר. לוי: רק לשרוף, להרוג את כל החרדים ועוד כמה דברים. ו- YNET אתר נאצי כאשר ה-א של הנאצי היה צלב קרס. אחרי כמה שעות כנראה מישהו חשב פעם שנייה, או שהיו מחאות נוספות, כי היה אתר פייסבוק אחר לקרוא למחוק את האתר הזה. אבל האמת היא שהיו עד אתמול בערב רק 16 שעשו על זה לייק, אבל בכל אופן האתר המקורי כבר לא באוויר. והשאלה היא, מה האחריות האתית של האדם באמצע. הלחץ החברתי. מעשה שלא ייעשה. וזה קורה גם בתוך בתי הספר.

האם יש דברים שבאמת יש משהו שלא יעלה על הדעת שבאמת עוד לא קרה בתוך כותלי ביה"ס. ואני אומר את זה בדאגה רבה, גם בארץ ובבתי ספר רבים בעולם. אני מניח שבסינגפור או בקוריאה הדרומית הדבר לא קורה. אבל השאלה אם הדרך להגיע להתנהגות האתית זה משטרים אוטוריטאריים מהסוג ההוא. וכמובן, כשזה לא עובד, מגיעים לרגולציה, כאשר זה מתחיל בהסדרה עצמית, ואחר-כך מגיע גם לחקיקה.

והניסיון של חקיקה היום הוא, והנושא השני שאני חושב שאולי ראוי שנדון בו זה מה שנקרא אמון וזהות. Trust and Identity. התנהגות אתית בדרך כלל מבוססת על זה שיש אמון באנשים אחרים שינהגו באותה הצורה. או לפחות שמי שמצהיר שהוא-הוא, הוא אכן הוא. פרטיות זה חשוב. אנונימיות – האם היא מגנה על הפרטיות או בעצם האנונימיות יכולה לפגוע בפרטיות כי בעצם האדם שמותקף הוא מנפנף באוויר והוא לא יודע מול מי, למי לבוא בטענות. והאמון מול חופש הביטוי. זאת אומרת, אדם אומר צריך חופש ביטוי, אבל יחד עם זה, האם אנחנו יכולים להאמין שמי שאומר משהו באמת מי שהוא. אם אנחנו מדברים על צורה אתית, אני מאוד מקווה שאנחנו נצליח תוך כדי השולחן העגול להגיע לאיזה שהוא קונצנזוס. ונקווה שכתוצאה מהיום הזה אנחנו נצליח לגבש ביחד אג'נדה לפעולה, ובעצם פלטפורמה להמשך פעולתם של עידית ואברום. ואני רוצה לסיים בתודה לכל המשתתפים. כי בסופו של דבר כולכם הגעתם מרצונכם החופשי. ואני חושב שצריך להעריך שיש לנו אנשים טובים שלא מוכנים לא לעשות כלום, אלא לעשות משהו. ע"י כך אנחנו אולי נמנע את הרוע מלהתפשט. תודה רבה.

ד. מילוא: תודה, רימון. אתה דיברת לדבר על אתיקה בין אדם לחברו בכלל, ללא קשר למרחב המקוון, וזה נכון. אבל אנחנו היום נצמצם את זה רק למרחב המקוון. והצעת מושג 'אזרחות דיגיטלית', ששווה לתת לו תשומת לב. העלית את הסוגיה אם זה אתי לחשוב על אכיפה אתית, וזו סוגיה שעוסקת,

רימון, אנחנו אנשי האתיקה עוסקים בזה רבות.
האם אתיקה, כללי האתיקה, קוד אתי, הם ברי-אכיפה, או
איזושהי מוסכמה חברתית, וולונטארית – נרצה ניקח, לא
נרצה – לא ניקח.
אנחנו עוברים לפרופ' ניבה אלקין-קורן. עומדות לרשותה
30 דקות לצורך הצגת הנושא.

פרופ' נ. אלקין-קורן: אני רוצה להתחיל עם תחושה שמלווה אותי בימים
האחרונים, ובעצם תמצית של מה שאני חושבת שצריכה
להיות המשימה שלנו היום. התחושה שמלווה אותי בימים
האחרונים, שאולי היא דרמתית יותר ממה שקורה בדרך
כלל, זה חוויה של GPS שמחשב מסלול מחדש.
ואני חושבת שהאירועים האלה במצרים לי גרמו ככה
להתמודד עם התחושה הזאת. אבל יש אותה מדי פעם, לא
רק כשיש מהפכות גדולות במצרים ומנסים להבין: זה
מהפכת פייסבוק או שזה רק ה-300,000
אנשים האלה שאולי מתחברים לפייסבוק ויודעים היום
אנגלית, כי זה מה שהפרשנים של ה-BBC קוראים, ולכן זה
רק איזה שהוא ביטוי לדברים האחרים שרוחשים וקורים
באמת. והאם הטכנולוגיה הזאת שאנחנו מדברים עליה היא
טכנולוגיה של חופש, שאלה שליוותה אותנו מראשית ימי
האינטרנט.
ואכן המצרים נכשלו כישלון חרוץ בזה שניסו לכבות את
האינטרנט במצרים, ולא הצליחו לכבות את המהפכה? את
האינטרנט הם הצליחו לכבות, והיו גם מדדים מאוד
מעניינים, אני קיבלתי עשרות לינקים למקומות שבאמת
הראו את המדידה של הדברים, מה שכן ירד ומה שלא ירד.

אבל את המהפכה הם לא הצליחו לכבות.
אבל מצד שני, אני מזכירה לכולם שלפני כמה חודשים הייתה מהפכה אחרת שהצליחו לכבות בה את האינטרנט וגם הצליחו לכבות את המהפכה. והצליחו להשתמש באינטרנט כסוג של טכנולוגיית שליטה אימתנית, שבעצם אפשרה להגיע למובילי המהפכה עצמם ולשלוח אותם במקרה הטוב למרתפים של הממשל האיראני, או להוציא אותם להורג.
אז אני חושבת שהשאלה אם זה הטכנולוגיה של חופש או הטכנולוגיה של שליטה היא שאלה שמלווה אותנו תמיד. אבל הצורך להבין את המציאות, לנסות לחשב מסלול מחדש, לפענח מהי המציאות שאנחנו מתמודדים איתה, ולאן היא הולכת, אני חושבת שזו שאלה שברגעים דרמטיים כמו במהפכה המצרית שכונתה 'מהפכת הפייסבוק', אנחנו נאלצים להתמודד איתה גם בשאלות הטכנולוגיות וגם בשאלות הפוליטיות, אבל בהקשרים של אתיקה ברשת אנחנו צריכים להתמודד איתה כל הזמן.
ולפעמים אנחנו מרגישים את השינוי ואומרים וואו, ולפעמים השינויים הם ככה אינקרמנטליים, הם קורים מעט, ואחרי חצי שנה פתאום אתה אומר: רגע, אני חוקרת את הנושא הזה כל הזמן, אני עוקבת אחרי השינויים, אני קוראת את הפסיקה, אבל פתאום הסביבה הזאת היא שונה מהסביבה שראיתי לפני כמה חודשים.
והיה לי קשה לראות את זה. אבל היום זה אחר. וזה לא שינוי של 10 שנים, זה לא שמתכנס הכול 10-20 שנה לדון בשאלות האלה ומפרסם, אני יודעת שעד שמשרד החינוך יאשר זה ייקח עוד 10 שנים, ואז זה בטוח לא יהיה

רלוונטי. ואנחנו המשפטנים מתמודדים עם זה כל הזמן, כי גם הקצב שלנו של התמודדות בחקיקה הוא מאותו הקצב. ואחד האתגרים הגדולים בעיניי, שאנחנו צריכים להתמודד איתם, זה איך אנחנו מתמודדים, איך אנחנו מפתחים קוד אתי לסביבה שמתנה כל הזמן, שהיא דינמית.

ואני חושבת שזה האתגר הגדול. וזה משהו שמחייב איזושהי הבנה של התהליכים והתכוונות להבנה של התהליכים לא רק ע"י הוועדה המחוקקת או יוצרי הכללים. אלא ע"י המורה והתלמיד והאדם שחי את הסיטואציה הזאת, גם באוניברסיטה, גם אני מורה באוניברסיטה, ואנחנו גם מוסד חינוכי, אבל גם מי שעובד בארגון שהוא לאו דווקא ארגון חינוכי, ובעצם צריך להתמודד עם השאלות האלה. חייב להתמודד איתן באיזה שהיא רמת הפשטה שהיא טיפה יותר גבוהה.

והסיבה שאנחנו צריכים קודם כל לפתח איזה שהוא סוג של רמת הפשטה טיפה יותר גבוהה זה בגלל שהמצב הזה מאוד מבלבל. כל הבעיות, סתם אספתי ככה את הדברים מראשית ינואר, יש המון כתבות הפחדה.

כל שנה או כל עשור יש לו את כתבות הפחדת האינטרנט שלו. ועכשיו הכול זה בפייסבוק, הפצצה המונית היא בפייסבוק והעומס זה בגלל הפייסבוק והילד שהתאבד זה בגלל הפייסבוק, וגם בארה"ב היה זה בגלל הפייסבוק,

ד"ר א. רותם: 80% מהצעירים מכורים לאינטרנט היה גם כן כבר.

פרופ' נ. אלקין-קורן: כן, ההתמכרות לאינטרנט. אני חושבת שחלק

מהבעיות, וכמו ששמענו קודם, נאווה אמרה את זה וגם רימון, המורים שראינו שהושפלו ברשת, הורידו לו את המכנסיים בכיתה, זה מה שמשפיל. יוטיוב לא הפך את

הפגיעה הזאת לפגיעה.

מצד שני, העובדה שזה ביוטיוב, העובדה שמרחב השיח הוא יותר גדול, והעובדה שהצילום הזה נשאר גם במעגלי שיח שהם מעבר לכיתה, כי השפילו אותו בכיתה זה בינו לבין התלמידים, אבל כשזה ברשת זה גם ביני לבין החברים שלי וגם ביני לבין ה-pears שלי, והשכנים שלי והקולגות שלי בחוץ לארץ. ועם המצב הזה, שזה ראשית מתועד ונשמר, חשוף למעגלי שיח נוספים, ואולי יהיה קיים שם לעד – זה מצב שצריך להתמודד איתו.

זה כן יכול להיות במקרים מסוימים, שיהפוך את השינוי הטכני הזה למשהו שהוא שינוי איכותי, שיוצר פגיעה שהיא שונה והיא מעבר, והיא נוספת על ההשפלה שהייתה בסיטואציה הזו.

ואני חושבת שאחד האתגרים בשבילנו באמת לנסות לאתר את אותם מקרים שבהם סביבת המידע יוצרת את השאלות האתיות או המשפטיות שהן ייחודיות, שהן שונות, שהן מוסיפות איזה שהוא נדבך אחר ממה שהיה קיים קודם. חרם תמיד עשו על ילדים, ומתבגרים מה לעשות הם הרבה פעמים יותר חשופים להתאבדויות מציבורים אחרים, המחקר מראה את זה, זה לא הטכנולוגיה יצרה את זה. אבל יש דברים שכן מחייבים את אותו סוג של שינוי. וכמו שאמרתי קודם, השאלה הזאת היא שאלה שאנחנו צריכים לשאול אותה בסביבה שהיא דינמית. כל הזמן לשאול אותה. לא לשאול אותה רק היום ולא רק אתמול, אלא לייצר כללים שיכוונו את מי שצריך לפעול לפיהם לשאול את השאלה הזאת בזמן אמיתי.

כאשר הוא צריך לקחת בחשבון או לנסות להתכוון

לשינויים היותר עמוקים, לא רק לשאלה איך, כשהיום בכל טלפון סלולארי יש מצלמה שאפשר לצלם, זה לא הטכנולוגיה עצמה, אלא מה המשמעות הכלכלית שלה, החברתית שלה וגם הפוליטית שלה, שדיברנו עליה קודם. ולכן מה שאני חושבת שאנחנו צריכים לעשות, ואני אנסה להדגים את זה באיזשהו סוג של מקרה מבחן, לנסות להראות את זה בתחום של רשתות חברתיות. אפשר היה לדבר על זה בהקשרים אחרים. איך אנחנו צריכים לנסות להבין את השינוי ולנסות מתוכו לאתר את הבעיות ולהציף את הדילמות בלי לתת להן דווקא איזשהו סוג של תשובה שהיא חד-משמעית.

אני חושבת שהמטרה של לפתח קוד אתי, מקודם אתה דיברת על אזרחות דיגיטלית, אני מדברת על אוריינות רשת, קודם כל. להבין, אני בטוחה שלא המצאתי את זה, בטח שמעתי את זה באיזשהו מקום, אוריינות מהבחינה של להבין.

וזה בעצם מה שהקוד האתי, ואני אומרת את זה דווקא בתור משפטנית – קוד אתי לא צריך להיות קוד משפטי, בכלל עיסוק באתיקה צריך להציף דילמות, הוא לא צריך להיות חיקוי של כללים משפטיים, הוא צריך להציף דילמות ולתת ארגז כלים למי שמתחבר אליהן לשקול מה נכון לעשות. בגלל שכל דבר אחר שנרצה לעשות במקרה הזה קודם כל לא יצליח לתת מענה בגלל שהשינויים הטכנולוגיים הם כל כך תכופים, לא תמיד אנחנו מצליחים להמשיג אותם מיד, ואני חושבת שיחטא למטרה. עוד שתי הערות מקדימות דווקא בהקשר הזה של אתיקה ומשפט. דני, התחלת כשהצגת את הנושא, אמרת למה הייתי

כאן כל כך חשובה, כי אסור לנו להסתפק ברגולציה. ואני מסכימה עם זה.

אני חושבת, שוב דווקא מהכובע המשפטי, אני חושבת שמשפטנים דווקא הם הראשונים להבין את המוגבלות של עולם המשפט בכל מה שנוגע להסדרת התנהגות. מצד שני, אני חושבת שאי אפשר להתעלם מעולם המשפט, הוא חייב להיות שחקן שישב על שולחן הדיונים הזה משתי סיבות. ראשית, מכיוון שמערכת הכללים המשפטית היא המעטפת שבתוכה אפשר לבנות כללים של הסדרה פרטית או כללים אתיים.

זה נכון שלפעמים יש קונפליקט בין כללים אתיים לכללים המשפטיים.

אני חושבת שהדוגמה הכי טובה היא דווקא בתחום שיותר קרוב ללבי, בתחום של זכויות יוצרים. יש היום מצב שבו הנורמה - מבחינה נורמטיבית אנשים חושבים שמותר להם לעשות הרבה דברים. חושבים שזה נכון לעשות. מותר לי להציק, לא יכול להיות שאסור לי, הדבר הנכון לעשות זה שאני אציק או שאני אוריד. אפילו לא מרגישים תחושה של אי-נוחות.

ומצד שני, החוק היבש אומר אסור, אסור לעשות את זה, זה מנוגד לחוק. יש תחומים שבהם יש קונפליקט בין המשפט לבין התפיסות הנורמטיביות של ציבורים מאוד גדולים. המקרה הזה זה מקרה באמת קלאסי של קלאש מאוד קיצוני. אבל במקרים אחרים בדרך כלל יש התאמה. "אל תרצח" זה לא רק כתוב בעשרת הדברות שלנו, זה כתוב גם בחוקים שלנו, וזה בדרך כלל משקף גם את התפיסות האתיות והנורמטיביות. ואני חושבת שאנחנו פועלים ויש

בדרך כלל איזו שהיא נורמה.

אבל הדבר הזה של לחשוב, להבין מה קורה בתחום של המשפט זה חשוב קודם כל כי זו המעטפת הנורמטיבית, אנחנו לא יכולים לקבוע בתוך הכללים האלה משהו שמנוגד לחוק.

אנחנו יכולים גם להשתמש במשפט בתור איזה שהוא עוגן שנותן סוג של פיתרונות אפשריים. והרבה פעמים אנחנו נראה שיש סוגיות, שאולי הדיון המשפטי לא מספק לנו, אבל הוא לפחות אומר על מה אנחנו צריכים לחשוב. ואנחנו יכולים להשתמש בזה בשביל לפתור חלק מהדילמות האתיות. טוב, בלי לתת להן דווקא פיתרון ספציפי. כשאני חושבת על הנושא הזה של הרשת החברתית, לאו דווקא בהקשרים של מורה-תלמיד, ואני רוצה רגע לומר משהו על המורה-תלמיד, שאמרתי את זה גם לאברום ועידית כשנפגשנו לפני הסדנה הזאת. אני חשבת שזה לא נכון לדבר על אתיקה ברשת בהקשר של בית ספר. בגלל שגם הסרטון שראינו וגם הדוגמאות האלה שמדווחות בעיתונות, השאלות שמעסיקות ילדים או מורים הן לא דווקא רלוונטיות לבית ספר. הן רלוונטיות לאנשים שחיים בעידן המידע. ויכולים לצלם אותם בחוג, ויכולים לצלם אותם בהשתלמות מורים, יכולים לצלם אותם במשרד. זה סיטואציות שרלוונטיות גם בהקשרים אחרים. ההקשר היחיד שבו אני חושבת שהקונטקסט החינוכי הוא רלוונטי זה העובדה שאנחנו מדברים על מסגרת שהיא חינוכית. ואז יש תפקיד אחר למי שהוא מחנך. אני יכולה לתת לכם דוגמה מדילמה שהייתה לנו לפני כמה חודשים. אתם

יודעים שיש עכשיו מתקפה מאוד משמעותית על ההשכלה הגבוהה בנושא של חופש אקדמי. יש תנועה שנקראת "אם תרצו", והם יושבים בשיעורים של מרצים באוניברסיטה והם מסמנים לעצמם מי יותר מדי שמאלני.

ואתם אומרים, זה מילא, מי שיושב בכיתה עוד פעם, לא נורא, ישב בכיתה ולא אוהב את מה שהמורה אומר – מקסימום הוא אומר לחברים שלו, אבל מסמן בסוף באיזה ניירות סטנסיל מה הוא חשב על המרצה. אבל עכשיו השאלון הזה הוא דיגיטלי, והוא ברשת.

מעלים את זה לרשת. והם פתחו קבוצת פייסבוק שהתחילה במרצים השמאלנים, ואחרי זה הפכה ל"בואו נקב להם את הצמיגים", והפכה ל"בואו נשרוף להם את הכיתה".

וכמו בכל קבוצת פייסבוק, כמו בקבוצות שהראו פה קודם. והסתבר שהסטודנט הזה הוא שלנו, בפקולטה שלי. הוא הכיר את הקבוצה הזאת.

אז אמרנו, נכון, יש שאלות משפטיות. הכי קל להגיש תלונה במשטרה על הסתה. יותר קשה כשאתה לא רק משפטן אלא גם מחנך. אתה צריך לחשוב מה התפקיד שלך. להוציא סטודנט למשפטים שלא מבין חוק – אני ראיתי בזה כישלון אישי. בפקולטה שלי, לא למד בשנה א' איך זה יכול להיות שמישהו לא מבין מה המשמעות של חופש הביטוי. אז התחלנו להיכנס איתו לשיח.

אני חושב שזו דרך, עוד פעם, זה דבר שמחנכים צריכים לעשות. לדבר, לשוחח. ואנשים שככה בסביבת המידע, שהם לא בקונטקסט חינוכי, לא חייבים בזה. יכולים לעשות את זה אבל לא חייבים בזה.

ואגב, אני חייבת להגיד שזו הייתה הצלחה אדירה, גם

לדבר, וגם יכול להיות שהסטודנט הזה לא זכר מה שלימדו אותו בשנה א', אבל הוא נזכר מה שלימדו אותו בשנה א', גם במובן המהותי וגם אני חושבת במובן היותר מעשי, שבאמת כשקבוצת פייסבוק הופכת להיות, לכלול בתוכה חומר הסתה, זה גם לא טוב מבחינה משפטית, אם מישהו רוצה להיות עו"ד, אבל זה גם לא נכון מבחינת האג'נדה שהוא רצה לקדם, בלי קשר לשאלה אם זה נכון או לא נכון, בלי קשר לשאלה אם זה יתרום או לא יתרום לחופש האקדמי, לקרוא לאנשים לשרוף מכוניות של מרצים זה בכלל לא טוב, גם למי שרוצה לקדם את האג'נדה הזאת. אז engagement אני חושבת, ושיח, זה מפתח מאוד חשוב מעבר לכללים של עשה/אל תעשה.

אז כשאנחנו מדברים על רשתות חברתיות, עוד פעם, אם אנחנו מנסים להבין את זה ברמת הפשטה טיפה יותר גבוהה, הבעיה שאנחנו מתמודדים עם זה שכל אחד הוא משדר, כל אחד יכול לשדר להמונים. יכולת שידור להמונים, שהוא גם יחיד אל יחיד אבל גם יחיד אל רבים, זו בעצם אחת הבעיות שאנחנו מתמודדים איתן.

בעיה אחרת, שאני רוצה גם שנחשוב עליה כעל איזה שהוא מושג, העובדה שאנחנו עובדים ביחד. עובדים ביחד זה עם אנשים אחרים, מייצרים ביחד עם אנשים אחרים – אם זה חדשות של רוטר, ואם זה תוכנות קוד פתוח, ואם זה ערכים בוויקיפדיה, ואם זה שיעורים מקווננים.

אנחנו עושים את זה ביחד מחוץ לגבולות של הארגון, מחוץ לגבולות של הכיתה בבית"ס, מחוץ לגבולות של הפירמה בעבודה שלנו, מחוץ לגבולות של המדינה שמארגנת את תהליך הייצור שלנו.

אנחנו עובדים ביחד מחוץ למערכות. אז היכולת הזאת של אנשים לעבוד בנפרד, לבד, לייצר מה שפעם רק יכלו לייצר – אם מישהו רצה להתלונן על המורה שלו שמתעלל בו בכיתה, היה צריך להביא ל"פרוטקציה" בערוץ 2, שהביאו לשם עיתונאי, שיראו מה המורה עושה. היום הוא יכול לצלם את זה לבד ולהעלות את זה ליוטיוב. אז היכולת הזאת קיימת אצל כולנו היום, היכולת לייצר מידע ולהפיץ אותו בתפוצה רחבה.

אבל גם, לא פחות חשוב, היכולת שלנו לעבוד ביחד בלי מערכת ארגונית פורמאלית, שזה הדבר החשוב מבחינה משפטית או מוסדית. למה? מבחינה משפטית או מוסדית כשעבדנו ביחד – זה היה ארגון.

היה לנו תקנון חברה, היה יחסי עובד-מעביד, היה אחריות של המדינה, היה איזה ארגון שאומר מה מותר ומה אסור לעשות, ואם משהו השתבש, אז הוא כבר טיפל בזה. אבל עכשיו אנחנו פועלים באופן הזה, תלמידים, סטודנטים, אנשים בתחום הפיתוח, עובדים בתוך ארגונים אבל גם מחוץ לארגונים.

ואת המערכת הזאת אנחנו בעצם צריכים להתמודד איתה, כאשר אנחנו רוצים להתמודד איתה מתוך הבנה שיש בזה סיכונים, אבל יש לזה גם הרבה מאוד יתרונות. וכשאנחנו חושבים על כללי האסור והמותר, וזה שוב דבר שחשוב, החל מזה שזה לא נעים לראות מורה נופלת מכיסא ששברו אותו, אבל זה כן חשוב לעודד ילדים לצלם אחד את השני, להעלות תמונות אחד של השני, להשתמש בטכנולוגיה הזאת, לדבר איתנו, לספר לנו מה קורה. לדעת, להכיר את המגבלות גם של הטכנולוגיה הזאת,

ללמוד מה אסור להם כתוצאה מזה שהם גם יטעו. ואנחנו נלווה אותם בתהליך הזה שהם טעו, והם ילמדו מזה. אז כשמדברים גם על רשתות חברתיות, אנחנו רוצים לשמור על חלק מהן, אנחנו לא רוצים לבטל את זה. רוצים לעודד אנשים לעשות את הדברים האלה, בגלל שמפיקים ערכים חברתיים שהם מאוד חשובים. גם המוטיבציה, היכולת לעבוד לא רק בשביל כסף ולא רק בשביל פרסומת כמו בכוכב נולד, זה גם היכולת לעבוד ביחד ולייצר לעצמם מוסדות חברתיים כתוצאה מזה שהם פועלים ביחד. מוטיבציה חברתית אומר שהרבה פעמים אנשים רוצים במקום לקבל כסף, הם רוצים מוניטין. ראינו את "כוכב נולד" מקודם. אבל מוניטין זה משהו שמאוד דומה לאיזה שהוא אינטרס שהוא חיצוני. הוא דומה. הוא יכול להיות אקוויוולנטי לרווח. מוטיבציה חברתית מדברת על מוטיבציה או על איזה שהוא מניע שהוא לא תחליף לרווח, כמו מוניטין, שאחרי זה בסוף you can cash out, אתה יכול בסוף להפוך אותו לכסף. מוטיבציה חברתית היא מוטיבציה שהיא לא אינדיבידואליסטית אלא היא הרצון שלי לדבר איתכם היום כי אני רוצה לדבר איתכם, מעניין אותי לדעת מה אתם חושבים.

ד"ר י. הכט: בסוציולוגיה זה נקרא "תגמול אקספרסיבי" לעומת "תגמול אינסטרומנטלי", שהוא דומה לכסף.

פרופ' נ. אלקין-קורן: מה שעוד חשוב לראות בסביבה הזאת זה שכל האינטראקציה הזו שאנחנו מדברים עליה, שנעשית, כלומר היכולת של הפרט לפעול לבד, היכולת של הפרט לעבוד ביחד, מחוץ למסגרת פורמאלית של תאגיד או של מדינה

שמארגנת ביחד את הפעולה, נעשית בכל זאת ע"י כל מיני פלטפורמות, שהתפקיד שלהן מאוד חשוב.

אני לא הייתי ממהרת להגיד שהמהפכה במצרים נעשתה ע"י מנהל גוגל וכאלו. אבל הפלטפורמות, ספקי אינטרנט, זה יכול להיות בהקשרים של החינוך ספק בית ספר, או תשתית האינטרנט של בית הספר, אבל זה כמובן גם הספקים המסחריים של הרשתות החברתיות, ספקים של מסחר אלקטרוני, פלטפורמה שמאפשרת להעלות או להוריד, שיכול לקבוע מה יהיה בפנים ומה יהיה בחוץ, שמגדירה גם איך אנחנו מקבלים החלטות בעצם בסביבה הזאת, מי יכול ומי לא יכול להעלות או להוריד.

הפלטפורמה משחקת פה תפקיד מאוד חשוב. חלק מהתפקיד של הפלטפורמה זה תפקיד של רגולציה. וחלק מהפלטפורמות האלה הן מסחריות, וחלק מהפלטפורמות האלה לא מכפיפות את עצמן לא לכללים משפטיים ולא לכללים אתיים, בטח לא כאלה שאנחנו ממציאים או מפתחים במקום מסוים. הרבה מהפלטפורמות האלה הן רב-לאומיות.

צריך לקחת את הנושא הזה בחשבון, גם אם זה פלטפורמה מקומית וגם אם זו פלטפורמה שנמצאת מחוץ לתחום השיפוט או מחוץ ליכולת שלנו להשפיע עליה.

אז אני רוצה לנסות ולפרוס חלק מהדילמות. חלק מהן כבר הציגו קודם מפרספקטיבה אחרת, אבל אני אומרת שעל הרקע הזה של השינוי הזה לנסות לראות מהן חלק מהסוגיות שאנחנו מתמודדים איתן, כאשר כל אחד יכול להיות דובר, כאשר אנחנו מדברים אחד אל רבים, רבים אל רבים, בהעדר מתווכים מסורתיים אבל עם המתווכים

החדשים. כאשר אין לנו יכולת לשלוט בעצם על מה שנאמר, על מה שמופץ, על השאלה מי יכול להפיץ תוכן. אין לנו את אמצעי התקשורת המסורתיים, שמחליט העורך מה לפרסם ומה לא. כל אחד יכול לפרסם. והתכנים האלה בחלקם תכנים שגורמים נזק ומעוררים שני סוגים של שאלות. אחת, השאלה מהו נזק? מתי נאמר שנגרם נזק? יכול להיות שגם בהקשרים האלה אנחנו נרצה לשנות חלק מהתפיסות שלנו. וסוג אחר של שאלות – שאלות של אחריות לנזק. מי צריך להיות אחראי לנזק, מי יכול להיות אחראי לנזק?

אז סוג אחד של שאלות שמתעורר בהקשר הזה, למשל, האם מותר לסמן תוכן? אם אנחנו רשת בית-ספרית, רשת אוניברסיטאית – אנחנו מספקים, אני חשבתי עליה על הקשרים שחלק מהפלטפורמות מצויות בשליטה. במצרים הפילו את האינטרנט, אבל מוסד שמספק שירותי אינטרנט לעובדים שלו או לתלמידים שלו יכול להחליט שחלק מהאתרים אי אפשר לגשת אליהם. אתרים פורנוגרפיים, אולי אתרים של יוטיוב, אולי אתרים של פייסבוק.

אולי אי אפשר לגשת בכלל, אפשר בזמן, אפשר אחרי, איך אנחנו חושבים על זה מהיבטים של מצד אחד האחריות למנוע נזק, האחריות כלפי אנשים, בעיקר קטינים שיש לנו כלפיהם אחריות.

ומצד שני, החובה לאפשר גישה למידע. אבל גם האחריות החינוכית, לא רק מההיבטים של חופש ביטוי, אלא האחריות החינוכית ללמד ילדים וגם בוגרים איך להתמודד עם תוכן מזיק. לא תמיד לסנן את התוכן זו הדרך הנכונה.

הרבה פעמים דווקא התמודדות היא הדרך הנכונה.
מתי להסיר תוכן? זה יכול להיות להסיר לבד את התוכן או להגיש תוכנה. הלא את הסרטון ביוטיוב אפשר להסיר, אגב. צריך או לא צריך לעשות את זה? ואיך חושבים על זה? באיזה נסיבות חלה אכן חובה, מתעוררת החובה שאם לא מקיימים אותה אז עלולים להפר מחויבות אתית או מחויבות אפילו משפטית להתמודדות עם הנזק או הסיכון. איך אנחנו נדע שמהו הוא באמת פגיעה בפרטיות? זה קל כשמורידים למישהו את המכנסיים. אבל הבעיות, זה היה יכול להיות משהו פחות משפיל, פחות בוטה, יותר אינטימי. פדיחה. פדיחה כן צריך להוריד? פגיעה בשם טוב? אין פה כללים חד-משמעיים, אבל יש פה צורך לאזן בין הרצון למנוע נזק לבין החשיבות של הגנה על חופש הביטוי ושמירה על חופש הביטוי, והרצון לחשוף את כולנו לכמה שיותר ביטויים, גם כשהם לא נעימים וגם כשהם מזיקים. איך אנחנו מזהים את אותן נסיבות חיצוניות שבהן צריך בעצם, שמחייבות בעצם פעולה?
ניתוק של משתמשים. מתי מוציאים משתמש שנהג שלא כשורה, שמעלה חומרים – האם זה עונש שאפשר להטיל על ילד, על סטודנט, על עובד? האם אפשר להחליף – חלק מהשיח מתנהל בפורומים, מתי אפשר למשל למנות מנהל פורום, להחליף מנהל פורום?
השאלות האלה הן שאלות שהתעוררו, חלקן דווחו בעיתונות וחלקן אפילו הגיעו לבתי המשפט. חלקן אפילו – ניתוק של מפרים חוזרים זו חקיקה שקיימת כבר בצרפת ומאיימת לזלוג גם למדינות אחרות באירופה. ואנחנו רואים ניתוקים, למשל, גם בפייסבוק. בפייסבוק יש

סנקציה של הרחקה מפייסבוק, לפחות בדמות האמיתית שלך, לא בזהות בדויה.

ויש אנשים שמחקו אותם וביקשו לחזור באיזה שהוא אופן אחר לרשת החברתית. אז השאלות האלה של ניתוק, האם זו סנקציה שמותר להשתמש בה, זו בעצם שאלה מאוד קשה.

אנונימיות. הזכירו פה קודם, רימון הזכרת את הנושא של אנונימיות רק בהקשר של פגיעה בפרטיות, ובהקשר של חופש ביטוי, אבל אני חושבת שהשאלה פה היא לא שאלה שאפשר לענות עליה באופן חד-משמעי.

זה לא שיש מקום שיש בו תשובה. זה תלוי בנסיבות. אבל השאלה מתי להתיר תקשורת אנונימית יכולה להיות תלויה קונטקסט. היא יכולה להיות שונה מקונטקסט אחד למשנהו. אנחנו לפעמים רוצים לאפשר את זה ולפעמים לא נרצה לאפשר את זה. השאלה על מה נרצה לחשוב על השאלה עד כמה התקשורת, התוכן, שאנחנו נגיע אליו, יכול להיות הנטייה עד כמה באמת נאפשר לעצמנו לחשוף שחיתיות, לגלות את המידע שאף אחד לא העז לגלות. האם יהיה לנו ויקיליקס בעולם שאין בו תקשורת אנונימית? ומצד שני באמת השאלה שקשורה למידע שיכול להיות שאי אפשר לבדוק מה האמינות שלו או לזהות מה המשמעות שלו. מידע שמשחררים באנונימיות לא צריך לשאת באחריות לנזק שהוא גורם, לא צריך לשאת באחריות לנזק שעצם הגילוי שלו עשוי לגרום.

אז איך אנחנו מאזנים את זה. ושוב, אנחנו צריכים לחשוב על הערכים או על האינטרסים האלה כל פעם בקונטקסט שמתעורר לפנינו. אנחנו צריכים לדעת שצריך לחשוב על

זה. לדעתי, אנחנו לא צריכים לתת תשובות ביחס לזה. אני לא רוצה להתעכב על הפסיקה, אבל יש קורפוס משפטי, יכול להיות שאחרי זה, אני פשוט ראיתי שבהמשך הרבה אנשים מדברים על הנושאים, אני לא רוצה להיכנס אליהם יותר לעומק, אבל יש כבר קורפוס משפטי שהתפתח גם בישראל אבל גם בעולם, שעסק בחלק מהשאלות האלה. ואפשר ללמוד ממנו. לא במובן הזה שזה מה שביהמ"ש פסק ולכן אנחנו צריכים לעשות את זה. אלא אלה השאלות שביהמ"ש עסק בהן. אנחנו צריכים ללמוד איך הן מתאימות לקונטקסט שלנו. הנושא של זהות בדויה. קשור לאנונימיות ולא קשור לגמרי לאנונימיות, לא רק. האם אפשר להשתתף ללא זהות, אבל גם האם אפשר להשתתף בזהות של מישהו אחר? האם אפשר להשתתף בפורום בתור בר רפאלי, נגיד, או בתור בנימין נתניהו? או שמישהו השתתף בתור ניבה אלקין-קורן, בשמי, מה זה עושה לשיח, עם היכולת הזאת להתחזות, באיזה נסיבות אנחנו נרצה להתיר את זה, באיזה נסיבות נרצה להטיל אחריות על מי שעושה את זה. באיזה מידה מותר לנו להסתמך על מידע שמופיע ברשת לצורך קבלת החלטות? אני כבר נתקלתי כמה פעמים, אני חייבת להגיד ברמה האישית, עם מקבלי החלטות שאומרים לי, אני ראיתי באינטרנט שהוא אומר את זה. אני שואלת את עצמי, איך אתה בעמדה, יופי שראית, אבל איך אתה יודע שזה נכון? אולי אני כתבתי את זה בשמו? איזה אמצעים אתה נוקט על מנת לוודא שזה נכון, שזה באמת הבן-אדם וזה באמת מה שהוא אמר?

יש, אנחנו רואים היום מבחינה משפטית בטח משהו שיורם מכיר יותר טוב ממני, ההסתמכות על ראיות, תביעות נגד הביטוח, נגיד, מביאים כל מיני ראיות מפייסבוק, שלך תדע אם זה באמת ככה, זה לא ככה.

נ. גלעד: זה ה-260 קמ"ש.

פרופ' נ. אלקין-קורן: לא ראיתי מה היה בסרטון הזה, אבל זה גם יכול להיות בישול, אני לא יודעת, יכול להיות שכן ויכול להיות שלא.

ד"ר י. הכט: הטיעון הוא שזה בישול, וכבר ברמת המשפט טוענים שאין הוכחה משפטית.

פרופ' נ. אלקין-קורן: נכון, אז זה מאוד בעייתי, וזה קורה לכולנו, כי כולנו מחפשים בגוגל מידע על מי שאנחנו הולכים לפגוש אותו. אבל כשאנחנו כן נמצאים בתפקיד, ועוד פעם, זה קורה למורה בכיתה שאמרו לו שהילד הזה עשה את החרם, וזה קורה למי שרוצה להעסיק עובדים, וזה קורה למי שבאמת מקבל החלטות.

ובאמת מה שבית המשפט מתמודד איתו זה אולי המקרה הקיצוני, אבל אנחנו רואים שזה קורה כל הזמן. הנושא של פרטיות. שוב, אני אשאיר את זה לאחרים לדבר על הנושאים האלה, אבל צריכים לחשוב על השאלות של מה פרטי ומה לא פרטי. לא רק מה אומר החוק לגבי השאלה למי שייך המידע שאוספים.

אמרת, מקור המידע הוא אדם. אני הייתי מציעה לחשוב על זה שזה מידע אודות אנשים ולא המידע שמקורו באנשים. זאת אומרת, הבעלות הרבה פעמים דווקא מקורה במי שאסף את המידע עלי, שמספר לי דברים עלי שלא ידעתי אפילו שאני כזאת.

אבל כשמישהו אוסף אולי את המידע הזה, פתאום אתה אומר: רגע, זה נכון, באמת אנחנו מוציאים כך וכך כסף על דלק בשבוע, לא תיארנו לעצמנו שזה נכון.

אבל אני חושבת בהקשרים של פרטיות, בגלל שאני יודעת שאנחנו נדבר על זה טיפה יותר מאוחר, מה שמאוד חשוב זה להבין גם שיש שינויים. אנחנו דיברנו על זה

שהטכנולוגיה משתנה, והיא משנה הרבה מאוד דברים כלכליים, מערכות פוליטיות או יחסים, אבל היא משנה אולי גם את התפיסה שלנו של פרטיות וגם את התפיסה שלנו של צנעת הפרט, את הציפייה שלנו לפרטיות.

אני כל פעם ככה מזכירה לעצמי שכשאני נכנסת לבת שלי בת ה-17 לחדר, והיא יושבת ומתקתקת בפייסבוק, היא אומרת לי: אמא, אפשר קצת פרטיות? אני משתגעת מזה, כי אני מסתכלת על מה שהיא עושה בפייסבוק, אבל אני יכולה ללכת למחשב שלי ולראות מה שהיא עושה, בגלל שאני רואה כל מה שהיא עושה בפייסבוק. אז למה כשאני נכנסתי לחדר, אני חברה של הבת שלי,

קריאה: היא אישרה אותך כחברה?

פרופ' נ. אלקין קורן: היא אישרה אותי בפייסבוק. אני חושבת אבל שזה נראה לה שאם נכנסתי לה לחדר, זה המרחב הפרטי שלה. זה נראה לי בסדר שאני אהיה שם, אחרת היא לא הייתה מאשרת אותי. אבל אני חושבת שיש שינוי גם בתפיסות האלה שלנו, של מה אנחנו מצפים שיהיה פרטי ומה אנחנו לא מצפים.

ויכול להיות שזה שצילמו אותנו בכיתה, אנחנו אומרים, טוב, אנחנו חיים בחברה כזאת שהמרחב הפרטי והציבורי בחלק מהמקומות כבר השתנה לנו, ההגדרה של מה פרטי

ומה ציבורי.

ד"ר י. הכט: זה כבר קלאסיקה מה שאת אומרת. הפרטי הוא שלא
ההורים רואים. כולם יכולים לראות רק לא ההורים בחדר
שלי. זה מופיע בספרות, זה קלאסיקה.
פרופ' נ. אלקין-קורן: ברור, אבל היופי הוא שעכשיו אני יכולה גם לראות
הכול, אבל בחדר שלה לא. המרחב הפיזי. ועוד פעם, יכול
להיות שזה שוב ישתנה, אנחנו צריכים לראות איך אנחנו
משנים גם את התפיסה שלנו ביחס לערכים שאנחנו הולכים
להגן עליהם, ולא לחשוב שאנחנו צריכים להישאר עם אותה
תפיסה כאשר אנחנו בעצם מנסחים את כללי האתיקה שלנו.
הנושא האחרון, רק להזכיר, נושא שקשור לבעלות. גבולות
המותר והאסור לשימוש בתוכן שנוצר ע"י אחרים, לשימוש
בתוכן שנוצר על-ידי, מתי צריך לתת קרדיט, מתי לא.
אני לא מדברת עכשיו אפילו על הפרת זכויות יוצרים. מותר
להעביר לאחרים דברים שנוצרו בקהילה, בפורומים?
אנשים שואלים את זה כל הזמן. הם קוראים משהו, יש
להם פורום סגור של המורים לספרות, נאמר, או של עובדי
המגזר הציבורי, והם כועסים על משהו, הם רוצים להעביר
משהו החוצה.
מותר או אסור להם לעשות את זה? חלק מהדיון. מותר
לשנות דברים שאנשים עשו? מתי צריך לתת קרדיט למה
שאנשים עשו כשכולנו עשינו ביחד?
השאלות האלה שקשורות לבעלות בתוכן גם כאשר היוצר
הוא תלמיד או מורה, או מורה ותלמיד ביחד, וגם
כשהיוצרים הם קהילה שיוצרת. מה מותר ומה אסור
לעשות, ומתי מותר למחוק את זה, כשאני מתחיל להתבייש
במה שעשיתי.

שאלות שקשורות להסדרה שאני מציעה לחשוב עליהן, ועוד פעם, יותר ברמה הכללית, בגלל שגם גמרתי את הזמן אני אגיד את זה רק ברמה הנקודתית.

אני מציעה לחשוב על כמה רמות של הסדרה שלא קשורות דווקא לבעלי תפקידים או קשורות דווקא למצב שבו אנחנו מצויים. אלא קשורות למשתמשים או ליחיד, לקהילה, ולפלטפורמות, כי כל אלה יכולים להיות גורמים שמסדירים. גם אני כיחיד יכול להסדיר בעצם, להגיד, אני יכול להצמיד רישיון קריאטיב קומנטס לתוכן שאני פיתחתי, ולהגיד לאחרים מה מותר ומה אסור להם לעשות בזה. אנחנו יכולים כקהילה ליצור כללי שימוש של מה שאנחנו עושים בסביבה הזאת או בקונטקסט הזה או בפעילות הזאת של החוג הזה, של ביה"ס הזה, של המתנ"ס הזה, מה שזה לא יהיה. ויש כללים שנעשים ע"י הפלטפורמה, ע"י המוסד, העירייה, המדינה, החברה שמספקת את התוכן.

אנחנו צריכים לחשוב על הנושא של הסדרה פרטית בקונטקסט של הסדרה ציבורית. צריך לזכור שהחוק הוא מעטפת שמוכרחים לקחת אותה בחשבון כשקובעים כללים של הסדרה פרטית.

והנושא האחרון שרציתי רק להדגיש, בנושא של הסדרה פרטית דיברו פה על העניין של הסכמה, ואני מאוד מסכימה עם הדברים שמיכאל בירנהק מדבר עליהם בהקשר של הסדרה פרטית, כי היא מבוססת הסכמה, שבעצם מבוססת על חוזים. אבל אני מציעה לחשוב גם על קשרים יותר רחבים.

אני למדתי מגוסטבו בכל השיחות שלנו איתו גוסטבו תמיד

מדבר על נורמות חברתיות, אנחנו נסתכל בבוז על המשפטנים שמדברים על המשפט, אבל בסוף אנשים פועלים בהתאם לנורמות החברתיות, וזה לא דווקא מבוסס על הסכמה. זה מבוסס על איזה שהיא הסדרה של הקהילה. לפעמים הנורמות בקהילה זה להוריד את המכנסיים למורה. ככה מתנהגים אצלנו.

הנקודה האחרונה בהקשר הזה זה להתייחס אל הטכנולוגיה כאל גורם מסביר. יש קלאסיקות בנושא של דיני אינטרנט או הסדרה באינטרנט שכבר לפני למעלה מעשור הציפו את העובדה שהטכנולוגיה או התשתית הטכנולוגית מסבירה התנהגות.

וכשאנחנו מסתכלים על זה מנקודת המבט של ניסוח כללים אתיים, צריך בעיקר לקחת את זה בחשבון. לזכור שכשאנחנו מסתכלים על מה מותר ומה אסור לעשות, אנחנו צריכים להגיד: אולי מותר להתבטא, אבל בעצם המערכת לא מאפשרת לכל אחד להעלות תוכן בלי שמישהו מאשר אותו. אולי היינו רוצים שהכלל יהיה שרוצים לעשות שיח אנונימי, אבל בעצם המערכת הזאת מוכרחים להזדהות. לסיכום, אני חושבת שאנחנו צריכים לחשוב על ניסוח כללים אתיים שמבוססים על תהליכי למידה מתמשכים, שהם לא חד-פעמיים; על ניסוח של עקרונות ולא על ניסוח של פיתרונות. אם יש לדעתי תוצר שאנחנו יכולים לייצר היום זה לנסות לנסח את השינויים, לזהות את העקרונות ואת הערכים שאנחנו חושבים שצריכים לקחת אותם בחשבון, ולהגדיר איך מגיעים לנקודת איזון בלי לתת פיתרונות מידיים, איך לייצר איזונים בין העקרונות והערכים האלה, מתוך מודעות לכל המגוון הזה של

האמצעים שבעצם מסדירים את ההתנהגות שלנו. לא להתייחס אל הכללים האתיים האלה כאל איזה שהוא רשימת כללים שעומדת בפני עצמה, אלא עומדת בקונטקסט עם מערכות נורמטיביות אחרות. תודה.

ד. מילוא: תודה לך. אנחנו נעבור במהירות לדובר הבא, ואחריו נעשה כמה דקות של הפסקה.

הדובר הבא הוא פרופ' שיזף רפאלי, שידבר על תרבות הרשת. מאחר שמהבוקר שומעים את חיפה, אוניברסיטת חיפה או באזור חיפה, אז נגיד ככה: יש כמה דברים משותפים נוספים, וזה המרכז לאתיקה. אלף, אנחנו מתארחים פה. בית, שיזף רפאלי היה בעברו חלק מהוועד המנהל של המרכז לאתיקה. מיכאל בירנהק עד היום בוועד המנהל של המרכז לאתיקה. וניבה אלקין היא גם בוועד המנהל של המרכז לאתיקה.

פרופ' ש. רפאלי: זה קריאה לא מתוכננת, בעניין של האוריינות אני כתבתי כמה דברים על אוריינות רשת במשך השנים, פעם ראשונה לפני 20 שנה, ולאורך השנים. אם מישהו רוצה להרחיב במקום, אפשר אולי לכלול אותו בפרוטוקול ובדיון ספציפית בנושא של אוריינות רשת. והשקפים שאני משתמש בהם נמצאים פה, אם מישהו ירצה לראות.

אני אגיע אחר-כך אבל אני אזכיר כבר עכשיו מושג שמיוחס לסטנלי כהן, ועשה בו עבודה מעניינת בעברית יעקב הכט, שיושב איתנו. מהזווית שלי של לא-משפטן הדגל האדום הוא הדם האדום של הפאניקה המוסרית, שאולי עוד יותר ממה שרימון אמר בנימוס אני אגיד יותר בחריפות. אני חושב שצריך להיזהר מלהיסחף בפאניקה.

אתם זוכרים את המערכון הזה של קרן מור משנת 95? מי

שלא זוכר, זה היה מערכון שהפאנץ' ליין שלו היה, שאנחנו לא ממש יודעים מה זה אינטרנט. וחוף מ-15 שנים שחלפו, להערכתי לא השתנה כלום. אנחנו עדיין לא ממש יודעים מה זה אינטרנט. ואולי בגלל זה שאנחנו לא יודעים ממש מה זה אינטרנט, כמו שניבה אמרה, ואם אנחנו יודעים מחר זה יהיה משהו אחר וזה משתנה, צריך להיזהר.

ומה שאני רוצה לנסות לעשות זה לשים על השולחן לצורך הדיון של האתיקה כמה מושגים שאני חושב שהם כן קבועים ולא משתנים. אני אנסה לענות בדקות שיינתנו לי על השאלה מה אנחנו יכולים להגיד על הרשת, שלגבי האתיקה שלה נתכנסנו כאן, שהם דברים קבועים, שהם כן מתמשכים לאורך זמן ושכנראה לא חולפים עם הרוח. זוכרים בטח את הקריקטורה הזאת שהופיע ב"ניו יורקר" בסוף '93, שהכיתוב שלה: Internet – Nobody knows your dog. בתחילת 2011 אותה קריקטורה, רק שאת המחשב, הדסקטופ והמסך הגדול החליף לפ-טופ. אותם שני כלבים, אלא שעכשיו כאילו אחד אומר לשני: [1: 24: 30] אני מבין מזה, הנושא שגם רימון וגם ניבה דיברו עליו של אנונימיות, אני חושב מוגזם, ויש נושא של לדעת יותר, הרבה על אנשים, וחלק מתחושות אי-הנוחות לגבי דברים שקשורים דווקא לחשיפה, ושוב אני מפנה לכתיבה של יעקב, ולא לזכות לחשיפה, שהם מאוד רלוונטיים לדיון הזה, אני מקווה שתהיה הזדמנות ליעקב להציג אותם. משהו סמנטי-אטימולוגי, מאיפה המושג רשת? למה רשת? לפני שאני אגיד למה רשת, אני רוצה להביע מחאה על הדבר הנורא הזה שקוראים לו בטעות מדיה חברתית. זה לא מדיה חברתית, זה לא מדיה חברתיים או אמצעי תקשורת,

מדיה היא לא נקבה.

למה רשת? רשת על שום שהיא משחק חביב והיא מטרה לבעיטות וחבטות, על שום שאפשר לדוג במציאות, ועל שום שהיא נקובה ככברה. זה שהיא נקובה ככברה זה אולי מבחינתי הדבר היציב ביותר ברשת, שלא ישתנה עם הטכנולוגיה.

בשבילי וגם בשביל גלעד, כי עבדנו על זה ביחד בהקשרי אינטרנט ואז לא היינו חיפאים, אחת מהפעמים הראשונות שנתקלנו בסיפור הזה היה מסר שעבר ביוזנט, למי שעוד זוכר, מנוחתה עדן, והיום אפשר למצוא אותה רק בגוגל, מסר שעבר לכבוד מינויו של כרמי גילון לראשות השב"כ. זה מרץ '95. והמסר אמר: "תאחלו לו מזל טוב, והנה הכתובת האישית שלו." זה בתקופה שלא רק שלא חשפו את שמו של ראש השב"כ ואת עצם המינוי, המלה שב"כ הייתה טאבו.

ד"ר א. רותם: רגע, עצור רגע פה. אני חייב לספר את זה. הילד הזה עלה לקבר כי כנראה זה איזשהו אילוסטרציה, כי האמא של הילד הזה תבעה את משרד החינוך להוריד כי זה לא יכול להיות שהוא היה ליד הקבר שלו.

פרופ' ש. רפאלי: טוב, זה עניין אחר. זה לא אותה אמא.

ד"ר א. רותם: מה?

פרופ' ש. רפאלי: זה עניין אחר. זה לא אופיר.

ד"ר א. רותם: לא, לא, לא, האמא של הילד הקטן שעומד פה.

פרופ' ש. רפאלי: אוקי. טוב, אני חושב שקבר בצורה של טרמינל אומר משהו. ואם מדברים על הסדרה ועל תפיסות אתיות של רשת אז אנחנו לא יכולים להתעלם מזה פה, האינטרנט גורם למחלות קשות רחמנא ליצלן, מביא לכל הצרות. מימי

בריאת העולם לא היה כלי משחית מסוכן כדוגמתו, הוא גורם לדברים שכל שבעת מדורי גיהנום, שאול תחתיות של העולם, משפחות רבות נחרדו ממנו והלכו, אני לא חושב שזה מצחיק, אני חושב שזה במידה רבה, אבל הפרסום הוא מבוסס על אותם עקרונות כפשקביל שזה ר. לוי: פוסט עממי לציבור.

פרופ' ש. רפאלי: לא, למרות שכתוב, ר. לוי: כל אחד יכול לכתוב פשקוויל. כל אחד יכול לחתום על מה שהוא אמר.

פרופ' ש. רפאלי: מה שכל אחד לא יכול לעשות, ולשם זה הראיתי את התמונה הזאת, לא בגלל שהנה עוד קבוצה שמנסה להשליט את הנורמות שלה, אלא מסיבה אחרת.

את התמונה הזאת במקרה, אני היום מצלם הרבה את הדברים האלה כי הם מעניינים אותי. אבל את התמונה הספציפית הזאת צילמתי בשבוע שבו הרב עובדיה הוציא את ה...פון. אי אפשר לדבר על אתיקה בשנת 2010, 2011 בלי להביא את היפיפיה הזאת, ואולי את החייכן הזה. ואני חושב שגם השופטת ד"ר מיכל עברון דולב, נכון? אם מחפשים, נופלים ברשת הזאת, אז אולי מה שמופיע זה מישהו מצילי, שחקן כדור-רגל. חפשו בגוגל אימג'ס ד"ר מיכל עברון דולב, בחרתי לא להביא את התמונה ההיא, אבל כולם מכירים ויודעים את ההקשר הזה.

אני חושב שהיא בשבילי מייצגת גישה שצריך לשים על השולחן כשמדברים על אתיקה, שאני אתן לה כותרת: וזו האתיקה הפוזיטיבית. לא רק האתיקה המגבילה, האוסרת, המונעת, המדירה, העוצרת שזו התגובה האינסטינקטיבית כמעט כשמדברים על אתיקה, אלא האתיקה הפוזיטיבית,

המדרבנת, המניעה. במקום מונעת, מציעה וספציפית לענייני חינוך.

אתיקה שאומרת אולי אנחנו כשאנחנו בבואנו לדבר על אתיקה, אולי אנחנו צריכים לבוא בתביעה לבית הספר להיות נוכח ואולי היינו צריכים לבוא בטענה למה דיסציפלינות למידה אין לה עמדת אינטרנט, כי שם נמצאים התלמידים.

אולי אנחנו צריכים לשאול דווקא פוזיטיבית ולא נגטיבית? זה סוג הדברים שמופיעים בפסק הדין של השופטת הזאת והם צידו השני לצערי האפל, הפחות מופיע, של אתיקה. אז בתקשורת תמיד ישנו דיאלוג מעניין בסדר חברתי. שתי התמונות האלה הן דוגמא לפיקנטיות שכשמחברים טכנולוגיה חדשה עם סדר מוכר, אז יש תחושה שמהו פה לא מסתדר. מה פתאום טלפונים סלולאריים בידיהם של נזירים בודהיסטים או מה פתאום זקנות ומחשבים? וצריך לחשוב בעצם למה לא? הבעיה היא אצלנו, לא בתמונות, לא בסדר החברתי. הבעיה אצלנו שאני כועס על עצמי שהתמונות האלה הן פיקנטיות. היא לא צריכה להיות פיקנטית, היא צריכה להיות מובנת מאליה. וזו האתיקה שאני רוצה לדבר עליה. זה יותר מעצבן אותי.

אפרופו תקשורת וסדר חברתי, זה הסדר החברתי שמדיה שהשיתו עליהם הסדרים אתיים. וכשמדברים על השהיה של הסדרים אתיים קודם כל הולכים על התמונה הזאת ולהגיד זה מה שאנחנו רוצים? אני הייתי נכנס לספריה הזאת עם צבת ופלייר.

ד"ר א. רותם: אני חייב לספר. אני חייב, חייב. הייתי באיזה ביקור בבית ספר, נכנסתי לספריה ויצאתי, אמרתי אני לא מוכן להיות

פה. והם נורא נעלבו וכל הסיפור. הספריה בגדול מקבל 'אל תגנוב'. ככה בגדול. פשוט אמרתי אני לא יכול להיות פה. פרופ' ש. רפאלי: אז מצרים כבר אמרו, אז גם אני אגיד מצרים. אבל בהקשר של מצרים אני רוצה להזכיר את יבגני מרוזוב. חברים, השם הזה מצלצל מוכר פה לרוב האנשים, כדאי להכיר. יבגני הוא בחור צעיר, הוא צעיר מהבן שלי, הוא בן 26.

ד. מילוא: משהו כזה.

פרופ' ש. רפאלי: לא משהו כזה, הוא צעיר מהבן שלי. הוא הוציא לאור לפני שישה שבועות את הספר שנקרא Net Dilution שבו הוא המשיך את המאמר המתקשר מאוד של מוטי בלבב. הם שניהם אמרו, תעזבו, הטכנולוגיה הזאת של מדיה של דתיים, אין להם שום השלכה פוליטית, ואם בכלל בידיהם של רודנים יותר מאשר בידיהם של מהפכנים. אני בטוח שגם בלדואט וגם אורוזוב יכלו לאסוף את העותקים של מה שכתבו ופרסמו בחצי שנה האחרונה חזרה אליהם ולהכניס כמה שינויים מערכתיים, הם היו עושים את זה. האיומים אי אפשר לדלג עליהם, אתם מכירים אותם טוב ממני. תרבות, אני רוצה להגיד שיש לו שפה שלמה שמתפתחת, שמתעדת את האיומים באוסף של מילים. יש מיילים וספאמים.

אני רוצה לדבר כמו שאמרתי על הדברים הקבועים שאני חושב יוצרים את המיפוי, כי זה הנושא שלנו, של מה קבוע ברשת לעומת מה משתנה. כי מייספייס באה, מייספייס הולכת, פייסבוק פלייסס זו אחת האפשרויות, עם לוקשן בייס, בלי לוקשן בייס, עם פס רחב, בלי פס רחב. אלה משתנים.

אבל כבר עשרים שנה העובדה של מיתוג מנות מונחת לפנינו ומטילה צל כבד או מאירה באור גדול את האפשרויות האתיות וגם את אפשרויות ההסדרה.

העובדה שהרשת נטולת מרכז, וכל יום שחולף, גם המרכזים שנותרו הולכים ונעלמים, היא עובדה בסיסית שאיננה משתנה. ואני חושב שהוא נושא מרכזי שצריך להעלות אותו. הנושא של מיתוג מנות הוא נושא מרכזי שאני מציע שיהיה במיפוי של המושגים, וצריך להבין מה המשמעות, לא ההנדסית אלא החברתית, הנורמטיבית, החקיקתית, ההשלכה על ריבונות, ההשלכה על מרכזי כוח ועל מינוף. סיפור של מיתוג מנות.

נכון, סגרו את האינטרנט ל-96 שעות במצרים, אבל לא ממש סגרו. הסיפור שאי אפשר לסגור. שממהפיכה למהפיכה, אני עקבתי על זוית קטנה מאוד של זה, ממולדובה דרך אירן, דרך תוניסיה, עד למצרים והיום אלג'יריה, על כמות המסרים שעוברים ברשת ומספרים איך אפשר לעקוף חסימות.

אז פה בישראל אוהבים לצאת בכותרות, אנחנו המצאנו את הטכנולוגיה של חסימת אינטרנט ומכרנו אותה למישהו שמוכר אותה למצרים, אבל אנחנו המצאנו טכנולוגיה שהיא לא עובדת. את הרשת הזאת אי אפשר לחסום. כל השיח, כולל התקשורת שיוצאת ממצרים גם,

ד"ר א. רותם: סליחה. לגבי מיתוג המנות אתה מדבר בעצם על האחריות?

פרופ' ש. רפאלי: אני מדבר על העובדה, אמרה ניבה בשמו של מסינג שהטכנולוגיה היא לא ניטרלית. השאלה במה היא לא ניטרלית. היא לא ניטרלית אני אומר, קודם כל, אני מציע כמה דברים שהופכים אותה ללא ניטרלית.

אחד היא לא ניטראלית בכך שאין לב מרכז. וזאת אמירה שאומרת, כל הסדרה חברתית שקדמה לנו בהיסטוריה האנושית, כולה, היתה הסדרה המבוססת על מיתוג נתיבים. כולה. השולחן העגול הזה מבוסס על מיתוג נתיבים, דני נתן לי בטובו את זכות הדיבור, לי יש את הנתיב. ההסדרה של זכויות שידור באתר, היא מבוססת על מיתוג נתיבים. כשבאה טכנולוגיה ששומטת את הקרקע מתחת למיתוג נתיבים ומחליפה אותו במיתוג מנות, היא כותבת את הכללים מחדש. בין השאר כולל את היכולת הפיזית וגם המוסרית להשליט תיקים להסדיר אותם, וכן הלאה. מושג שני שהוא מושג קבוע ולא מתנדנד, הוא המושג שנקרא באנגלית Dis-evaluation או ביטול המתווך. האקדמיה החליטה לקרוא לו בשם פיחוס. פיחוס זו הטענה, ההבטחה, כמעט נבואת נחמה, שמה שהרשת מאפשרת לעשות זה לקצר טווחים, לקצר טווחים בביטוח ישיר, לקצר טווחים בבנקאות ישירה, וגם לקצר טווחים בין תלמיד למה שהוא לומד ולעקוף את המורה, גם לקצר טווחים ולעקוף את המוסד האקדמי שמנפיק תעודות. ונותן קרדיטציה.

הסיפור הזה של קיצור טווחים יש לו משמעות מרכזית בהבנה של אתיקה, מה אפשר לעשות, מה אי אפשר, מי עושה בכלל. אם נבין את ההיסטוריה של כוח, היסטוריה של שליטה בנקודות תיווך, ואפשר לעשות את זה, זה מה שעושים למשל גילדות, כמו עורכי דין, זה שליטה בעמדות תיווך, גילדות כמו רואי חשבון, או גילדות כמו רופאים. כמו האקדמיה. אז הפיחוס יש לו משמעות אדירה גם באתיקה במיתוג מנות ופיחוס. אבל מה שיותר מעניין אותי

זה היפוכו של הפיחוס. אני לא יודע כמה אנשים מכירים את החידוש הלשוני של האקדמיה וזו הטענה שלא ממש נפטרנו מהמתווך, אלא מה שיצרנו זה סביבה שבה יש מתווכים חדשים.

ויש מתווך אחד ענק מאפיל על כולם ומאיים עליו רק פייסבוק, מתווך שנקרא גוגל. זה יוצר סביבה אתית חדשה שבה דווקא מתווך גדול וחזק עם מחזור של 27 מיליארד דולר שנתי הוא בעל זה, מיתוג ולא פיחוס ושפחוס. פיחוס כהבטחה, לא תמיד ממולאת. שפחוס כמשהו חדש. מושג שלישי שאני חושב שהוא לא הולך להיעלם, הוא לא נשמע לסינוסואידה של טכנולוגיה, להיפך, הוא הולך ומתבסס, זה המושג של 'חוכמת ההמונים', אם כאמת ואם כמיתוס. אבל אנחנו מסתכלים על הטכנולוגיות האלה בהקשרים רבים והולכים.

ניבה היתה מודאגת מזה שאנשים אומרים 'קראתי באינטרנט', כמו שפעם היו מודאגים מזה ש'קראתי בעיתון' וזה לא היה אין. עכשיו אנחנו צריכים להיות מודאגים ממשפט הציבור או משפט האספסוף או חוכמת ההמונים.

פרופ' נ. אלקין-קורן: אני אגיד שצריך להיזהר מתופעת העדר. פרופ' ש. רפאלי: זה מה שאני אומר. לא גם, זה מה שאני אומר, ניבה. אני אומר שהמושג 'חוכמת ההמונים' יש בה המון הבטחה, אבל בשאלה האתית אני יותר מוטרד מ-ההמונים עושים כך או אחרת, או מאגרציה שלדעתם מציירת אותם כאומרים כך או אחרת. אני יותר מודאג מזה מאשר מילד שובב שמושך מכנסיים של מורה. הרבה יותר מודאג מזה, ומבחינת סדרי הגודל זה הרבה יותר גדול.

ד"ר א. רותם: אולי לא רק חוכמת המונים, אולי גם יכול להיות טיפשות

המונים וכו'.

פרופ' ש. רפאלי: כנראה שלא התבטאתי נכון. אני אגיד עוד פעם. אני לא בעד אף אחד מהדברים האלה. אני אומר מיתוג מנות לטוב או לרע - איתנו, פיחוס לטוב או רע במובנים מסוימים - איתנו, שפחוס לטוב או לרע, במובנים מסוימים - איתנו. חוכמת המונים לטוב או לרע בוודאות הרוב- איתנו, אבל לא בהכרח לטובה. בקרה ופיקוח למיניהם- איתנו. העובדה שאת הכל, ולא ארחיב על זה כי זה ברור לכולם. העובדה היא שהכל ניתן לכימות, עוד לפני 10 שנים, הגל של פוסט-מודרניזם, ושל האתנו מתודולוגיה וכן הלאה, זה ברור שזה כבר לא ככה. זה ברור שאת הכל אפשר למדוד ואת הכל מודדים, ועכשיו אנחנו צריכים לדבר על האתיקה של מספרים. האתיקה של מה סופרים ואיך סופרים, זה קשור לחוכמת המונים, אבל זה קשור גם לספירה של תוכן, קשור גם לספירה של כישורים, זה קשור גם לספירה של דברים אחרים. זה מרוזב וה-נט דילוז'ין, וזה גלדוול וה-*revolution will not be twitted*, אני מאוד מקווה שהשוק יתן להם כגמולם. בקיץ, כשהתווכחנו מול גלדוול ואמרנו לו, אתה אינך יודע את אשר אתה דובר, אז, הוא עוד לא היה,

קצת נתונים אני חושב פה בישראל, נתונים טריים לגמרי מסקר שערכנו ברבעון האחרון של השנה החולפת, של 2010. ממש ממכבש הדפוס. המספרים המעניינים הם שאנחנו נמצאים מתחת לצפון אירופה וזה מעל דרום אירופה מבחינת הסלמת השימוש, אנחנו בישראל. אם השאלה היא ישראלית ולא גלובלית.

המספר החשוב זה הסיפור של השימוש בשאלות חברתיות

שאנחנו כנראה מעל מקומות אחרים, גם מבחינת אחוז המשתמשים בהשוואה לסקרים בינלאומיים. את הנתונים של דה מרקר, השימוש בפייסבוק בישראל אתם מכירים. מעניין אותי דווקא מה שפה בפינה הימנית התחתונה שאצלנו זה יותר חברתי בסדרי גודל. אם זה תקשורתי במקומות אחרים, זה יותר חברתי בסדרי גודל. ואם אמרנו מיתוג מנות, פיחוס, שפחוס, חוכמת המונים, נושא של מדידה כדברים שלא משתהים, אני חושב שכן אנחנו צריכים לשאול את עצמנו כל אחד, וכשבאים לשאול על אתיקה מדובר על אנטגוניזם טכנולוגי. כי דבר אחד זה להגיד שהטכנולוגיה היא לא ניטרלית, דבר אחר הוא להגיד שהטכנולוגיה גורמת לנו או מחייבת אותנו, יש אלטרנטיבה לעשות כך או אחרת ואני חושב שאנחנו צריכים לשאול את עצמנו את השאלה הזאת. אני לא אדבר על פאניקה מוסרית מתוך תקוה שיעקב ידבר עליה. אבל אם המושג לא עלה אצלכם, והוא לא עלה עד עכשיו אז אני אעלה אותו באותיות אדומות וגדולות. צריך להיזהר מפאניקה מוסרית. תופעה שקורית בכל פעם שיש חידוש וקורית בגדול כבר עשרים שנה בהקשר לחידוש הטכנולוגי הזה. הדיונים האתיים שאני מסתכל עליהם, אני חותם כל שנה על מאות תעודות שאומרות הגב' הזאת מוכשרת להיות מנהלת, האיש הזה מוכשר להיות מנהל. אני שואל את עצמי מה אני יודע על האתיקה שלהם? כלום. כלום. אני יודע שהם ישבו ושמעו כך וכך הרצאות. ואני שואל את עצמי שתי שאלות, ואת שתיהן אני אשים פה על השולחן. אחת, איך אפשר לדעת על האתיקה של מישהו?

זה נכון למורה, זה נכון למנהל, זה נכון למי שמכשיר לנהל. והשניה היא שאלה יותר עוקצנית כי אני שואל אותה את עצמי האם אני יכול להשתמש בטכנולוגיה הממוחשבת כדי לתרום להכשרה באתיקה.

זה עוד פעם השאלה הפוזיטיבית הזאת לא רק מה אני אעצור, את מי אני אאסור, את מי אני אמדר, את מי אני אמנע, אלא איך אני ארתום את הכלי הזה שהוא גדול ממני וחזק ממני ולעצור אותו, לא אוכל, לא ארמה את עצמי שאני יכול. אבל איך אני רותם את האנרגיה הזאת לכיוונים שהם פוזיטיביים, ספציפיים, במגרש שאני משחק. אני חושב שאין מספיק דגש על המילה משחק. אני חושב שהשימוש במשחקים שהוא אחד השימושים היותר נפוצים ברשת צריך להוביל לשימוש במשחקים שמטפלים באתיקה. יש כבר התחלה של זה במשחקים שמשמשים בתעמולה פוליטית.

אני חושב שזה צריך להיות בבית הספר. מה שהילדים עושים עם הטכנולוגיה הזאת זה לשחק. מה שהתפקיד של מערכת החינוך לעשות זה לרתום את המשחקים האלה לכיוונים שהם פדגוגיים.

השאלה של גן נעול לעומת רשת ניטרלית זאת שאלה אתית פרקסלנס, מרכזית. והיא נוגעת גם לגן נעול במוסד החינוכי וגם גן נעול בעולם הכללי.

כמי שישב בראש ועדת מחשב באוניברסיטה שלי והכניס את ה-Y פייל לאוניברסיטה לפני עשר שנים, עכשיו באים אלי בטענות כל חבריי מה שמתם את ה-Y פייל, עכשיו התלמידים בפייסבוק ולא מקשיבים להרצאות שלי.

פרופ' ג. מש: לפחות לא מפריעים.

פרופ' ש. רפאלי: אבל המבנה המכובד הזה של מדעי החברה פה בירושלים
כיבה את ה-Y פייל כי אחריותו האתית היא שהאנשים,
הוא אחראי לתשומת לב של התלמידים. זו שערוריה
מבחינה אתית, לא שאי אפשר לחסום, אלא שזו שערוריה
מבחינה אתית. שוב פוזיטיבית התפקיד שלנו הוא לספק
גישה ולא למנוע אותה.

ד. מילוא: יש פה כאילו התנגשות בין שתי, אחת זה המחויבות שלי
שהתלמידים שלי ילמדו. השני זה אם הוא חש שה-Y פייל
מפריע למחויבות העליונה שלו שתלמידים ילמדו,
פרופ' ג. מש: לא, לא, לא. אני לא בטוח שיש לי מחויבות שהסטודנט שלי
ילמד. הסטודנט שלי בא ללמוד, זה המחויבות שלו
האישית, זה לא שלי. כמרצה המחויבות שלי זה להנחות
אותו מה ללמוד, אם הוא רוצה.

ד. מילוא: לא, אבל הדיקן.
פרופ' נ. אלקין-קורן: לא, אבל השאלה היא במובן יותר עמוק. הלוא
אנחנו חיים בסביבה של היצף מידע. אנחנו כל הזמן
צריכים להתמודד עם זה, ואז מה שאתה אומר לו בשיעור,
בעיקר לילדים כי אני מסכימה עם גוסטבו שביחס
לסטודנטים המחויבות היא עוד פחותה, כן? כי אז אתה לא
מחנך, אתה מלמד. הוא בא ללמוד.

פרופ' ג. מש: זה גם לא חינוך חובה.
פרופ' נ. אלקין-קורן: אבל ילדים אתה צריך ללמד אותם, אז ראשית אתה
צריך בעצמך ללמוד להתמודד עם זה שאפשר להעביר אותך
ערוץ. והדבר השני הילדים צריכים ללמוד להתמודד עם זה
שהם צריכים להתמקד במה שהם צריכים ללמוד,
ולהתמודד עם ההפרעות האלה.
יש להם את האינטרנט והם לומדים לעבור בין העולמות

האלה. במקום זה מה אתה אומר להם? בואו נעשה כאילו
אנחנו חיים בעולם הישן. אתה דווקא אני חושבת חוטא
לתפקיד החינוכי שלך אם אתה עושה את זה. אנחנו חיים
בכאילו בסביבה כזאת סטרילית.

פרופ' ש. רפאלי: כשקיבלתי את המכתב הראשון מעידית והיא שאלה אותי
אם אני מוכן לבוא, רשמתי לי האם אנחנו עוסקים בהגנה,
קידום ערכים של הגנה ופרטיות או שאנחנו עוסקים גם
בערכים, אבל בעיקר בערכים של סולידריות ושיתוף, של
פיחות, של יצירתיות, של זכות לשמחה שלא קיימת בחוקה
שלנו, אבל קיימת בחוקות של אחרים, של סקרנות, של ידע
וניסוי.

כל אלה חשובים מבחינה אתית בעיניי לא פחות, ולפעמים
יותר מאשר דווקא להגן על קניין בבית ספר יסודי. לא
נראה לי שזה הנושא המרכזי.

אני חושב שהרעיון הזה של שלילת הליניאריות, ליניאריות
היתה אחת מהרשויות המרכזיים של סמכות לאורך כל
הדורות. אם מרכז היה סמכות שנמהל ונעלם כתוצאה
ממיתוג מנות, אז גם ליניאריות, מה שאני קורא עריצות
הכותב על הקורא היא משהו שהולך ונעלם כתוצאה
מהטכנולוגיה.

ד. מילוא: תודה לפרופ' רפאלי. אנחנו נמשיך את הסבב. אנחנו גם
קצת נשנה את לוח הזמנים. ארוחת הצהרים שתוכננה
להיות ב-15:12, אז יהיה קצת דחיית סיפוקים והיא תהיה
ב-13:00. אבל היא ארוחה טובה, אז תצפו לה. היא ב-
13:00. וכדי שגם יישאר זמן לדיון החופשי בצהרים, אז
שתי בקשות: א' שהדוברים הבאים ישמרו על לוח הזמנים
ואם יוכלו לתרום גם דקה, שתיים, משהו קצר, הם יבורכו.

ודבר שני, האם הנוכחים יכולים לגלוש קצת אחרי 15:30?
לכיוון 16:00, 16:15, 16:30, אז גם תבורכו. וככה נרוויח
זמן. ודבר שלישי, אנחנו נקצר את ארוחת הצהרים מ-45
דקות לחצי שעה. אז הדובר הבא הוא פרופ' גוסטבו מש.

פרופ' ג. מש: אני אדבר מכאן. אני לא הבאתי מצגת כי הייתי אומר
שלסוציולוגים יש לנו יחס דו ערכי לנושא של מוסר
ואתיקה או אתיקה ומוסר. ותמיד כששואלים סוציולוג מה
אתה אומר על מוסר, אז שלושה דברים הוא אומר בעצם.
אחד, זה דבר שמשתנה על פני זמן. שתיים, זה משתנה
מחברה לחברה. ושלוש, מלא מלא מוסר כפול, מה שמותר
לאחד אסור לשני, תלוי מה מקומו שלו בהירארכיה.
ובהקדמה קצרה כזאת אני בכל זאת רוצה להיכנס לכמה
שאלות שאני לא בטוח שהן מוסר, אלא דברים שהם
קשורים יותר למערכת ערכים ולשינויים חברתיים.
לפני בערך 12 שנה סוציולוג מאוד ידוע פרסם ספר או בעצם
טרילוגיה של ספרים תחת הכותרת הראשית של חברת רשת.
הוא לא התכוון לפייסבוק, הוא לא ניבא את פייסבוק, הוא
ממש לא התכוון לזה. הוא דיבר על המונח הסוציולוגי של
רשתות חברתיות כצורה של התארגנות חברתית חדשה.
או אולי לא כל כך חדשה, אלא בצורה של התארגנות
שמחליפה התארגנויות חברתיות קודמות שהיו מבוססות
על הקבוצה, על הארגון, ובעיקר מתייחס להתחברויות
שבעצם חוצים גבולות.
במידה רבה מאוד הוא מדבר על פריצת הגבולות. אין יותר
גבולות בין מסגרות חברתיות. וזה לא משהו שהאינטרנט
גרם לו, הוא לא משייך אותו לאינטרנט, הוא משייך אותו

לתהליכים כלכליים, חברתיים וגלובליים.
אבל אין ספק שהרבה מאוד מסגרות שנחשבו למסגרות
מאוד אינטימיות ופרטיות כבר מזמן הגבולות שלהם די
חדירים. אחד זה משפחה, השני זה ארגון. למעשה כל
התארגנות חברתית שאנחנו מכירים אנחנו מכירים אותה
היום כבר כלא בעלות גבולות מוגדרים שסוגרים את העברת
המידע, אלא כגבולות מאוד חדירים שבהם המידע זורם
החוצה.
זכור לכולנו את אותו תלמיד בית ספר שהורחק מבית הספר
עד שהוא התנצל על כך שהוא צילם אירוע באמצעות
הטלפון הסלולארי של אלימות בתוך הכיתה ופרסם אותו
ביו-טיוב.
וכל החטא שלו היה פרסום ביוטיוב. הוא לא היה מעורב
באלימות, הוא לא הרביץ לאף אחד, הוא לא נגע באף אחד.
אבל הוא העיז להוציא החוצה מה שקרה בכיתה שלו.
וזה לקח נדמה לי כמה שבועות עד שהגיעו לאיזשהו הסדר
כי הוא סירב להתנצל, כי הוא אמר אני לא הרבצתי לאף
אחד, אני גם צעקתי להם תוך כדי הצילום אל תרביצו, אבל
זה לא עזר.
אז אנחנו באמת חיים בעולם שבו בניגוד לתקופות אחרות
שבהם היה אולי אתיקה מקצועית, אולי אתיקה חברתית
שמנעה העברה של המידע הזה, היום המידע זורם לכל
הכיוונים.
ולא רק שהמידע זורם, אלא שיש הרבה מאוד ביקוש. אני
בדיוק מנתח איזשהו מחקר אמריקאי, אבל יש לי גם
נתונים על ישראל, אבל עוד לא הספקתי לנתח אותם כי רק
גמרנו לאסוף אותם, על האם יש ביקוש לזה. ויש איזה

תיאוריות מאוד ידועות של אי ודאות שבהם תקשורת אחת מהמטרות שלה זה באמת לצמצם את אי הוודאות בין האנשים, לדעת קצת יותר, לדעת עם מי אני מדבר, עם מי יש לי אינטראקציה.

ומה שהייתי מצפה שאנשים מחפשים מידע על אנשים שהם לא יודעים עליהם כלום. כלומר על מי היית מחפש מידע, על גבר או אישה שהולכים לצאת לדייט, אז לפני שהם הולכים לדייט ללכת לראות מי זה. אז בערך 19 אחוז רק מהרווקים חיפשו מידע על הדייט באינטרנט. זה לא הרבה. 20 אחוז זה חמישית מהם. הייתי מצפה שאם אתה צריך להיפגש עם מישהו שאתה לא מכיר, תלך לחפש מידע עליו. על מי כן מחפשים מידע? על אנשים במשפחה 29 אחוז. שליש מהאנשים מחפשים בגוגל מידע על אנשים מהמשפחה. על מי עוד? על חברים 35 אחוז. על מי עוד? על עצמם.

נ. גלעד : פרופ' ג. מש : זה כמובן, אבל זה לא כולם. על מי עוד הם מחפשים? על אנשים שהם עובדים איתם. 25 אחוז מחפשים מידע על אנשים שהם עובדים איתם. ומה הם מחפשים? טוב, מחפשים את הכל. מתמונה עד רקעים, יש רשת חברתית. עד מידע אישי.

אבל הדבר שמאוד מאוד בולט מה הם ההישגים של האחרים. מה הם עשו בחיים. וכל זה מוביל אותי לחשיבה שאנחנו נמצאים באמת באיזושהי חברה שנמצאת בתהליך של מעבר ושיש לנו התנגשות של לא מעט ערכים חברתיים שאנחנו עדיין לא יודעים איך להסתדר בהם, והאינטרנט הוא חלק של האצה של התהליך הזה מכיוון שהאינטרנט מאפשר את הפצת המידע בצורה רבה ביותר. כולנו יודעים

שמלא מידע שם.

מנכ"ל גוגל אמר פעם שאם יש לך משהו להסתיר, אז כדאי שלא תשים את זה באינטרנט. אז באמת אולי זה נכון, הבעיה היא, או לי יש שתי בעיות עם זה. אחד: אני סוציולוג, בתקופה מסוימת של ההיסטוריה שלי עסקתי בעבריינות ובסטייה. אין כמעט לאף אחד בעולם הזה שאין לו מה להסתיר באיזושהי תקופה בחיים שלו. באיזושהו זמן נתון, באיזושהו מצב.

קריאה: ברמה של עבריינות?

פרופ' ג. מש: לא, לא, ברמה של התנהגויות שאינן מקובלות חברתית ושעוללות להביא לתגובה שלילית. ותיכף אני אתייחס, ואני יכול לתת לך מלא דוגמאות.

מי שבאמת הרבה יותר ציני ממני, פעם תדבר עם אחד מהפרקליטים המחוזיים הפליליסטיים. וכל פרקליט מחוז פחות או יותר יגיד לך את הדבר הזה העולם הזה מתחלק לשתיים: אלה שהגיעו אלי ואלה שעוד יגיעו אלי. וזה מתוך זה, ואני גם אומר לכם, כן? אני לפעמים גם נופל מהכיסא כשאני שומע סיפורים על אנשים שאני מכיר אותם או שהכרתי אותם לפני הרבה מאוד שנים על דברים שנעשו, ושחלקם היו פליליים גם. אז זאת בעיה אחת שיש לי. הבעיה השניה הרבה יותר חמורה, ואנחנו באמת אוהבים לדבר על מדינות אחרות אבל אנחנו לא מדברים על עצמנו, יש לי הרבה יותר בעיה עם ההבניה של האחר תוך כדי שימוש ברשת.

והבניה של האחר תוך כדי שימוש ברשת הוא גם נובע במידה מסוימת מאיזושהי התנגשות של ערכים שיש לנו. הערכים השולטים או שמתחילים לשלוט בחברה שלנו כולם

קשורים למידע. כלומר זכות הציבור לדעת, שקיפות, שיתופיות. ועל זה יש לנו גם חופש הביטוי.

עכשיו חופש הביטוי היום זה אומר שלא רק שאני יכול לעמוד בכיכר העיר ולדבר, חופש הביטוי היום בעידן של ווב 2 זה שאני יכול באינטרנט לומר את מה שאני רוצה. חלק מהדברים נכונים, חלק מהדברים לא נכונים.

אני מאוד מוטרד למשל מהתפקיד ששיחקה הרשת בהליך מינוי מפכ"ל המשטרה בישראל. משהו שאני חושש שמבחינה אתית אנחנו צריכים לעסוק מאוד מאוד לעומק. האם מועמד למפכ"ל, ואני פשוט עקבתי מאוד, בתוך אותו סוף שבוע כי היה צו איסור פרסום על כל הדמויות המעורבות, ושאת חלקן הגדול אני מכיר אותם. וזה פשוט היה מאוד קשה לראות את המידע שדלף באמצעות בלוגרים ובאמצעות אנשים שיש להם חברים עיתונאיים ובאמצעות סתם אנשים שראו או חושבים שראו משהו. חלק מהמידע שהגיע לאחד מהניצבים הוא מידע שהגיע באמצעות סיפור שסיפר פקיד קבלה במלון, אני לא אגיד את השם, כן?

פקיד קבלה במלון בנתניה שהעביר את זה לבלוגר שגם העביר את זה לאתר רוטר על אותו יום שראה את אותו קצין משטרה מגיע למלון בליווי שתי נשים ושילם על החדר וכמה שעות בדיוק הם היו בחדר.

ונדמה לי שעל העניין הזה הוא לעולם לא יועמד לדין, כך שלא היתה לו זכות גם להגן על עצמו. ובהקשר לזה גם התהליך של הבניית האחר, אני כן אגיד את השם שלה, של ד"ר פול אינס, אני עד היום הזה לא יודע להגיד כמה מהמידע הזה הוא נכון, לא נכון, אבל בהחלט אני חושב

שהפשע הגדול ביותר שלה היה שהיא רצתה לעמוד בראש פרויקט לאומי.

בזמנו המלצתי לה לא לעשות את זה כי לא היה לזה סיכוי מסיבות אחרות, כי היא באה מהתחום של הקרבנות ולא מהתחום של העבריינין. אבל בסך הכל אני חושב שאולי הפשע הגדול שלה היה שהיא אישה שהסכימה לעמוד בראש פרויקט לאומי וחשפה את עצמה לביקורת ציבורית בכל מקרה.

אבל כמובן שהיא גם לא תגיע למשפט על שום דבר. כל הנושאים ששמה נחשפו הם לא פליליים.

אבל שני האנשים האלה היום נבנתה להם דימוי ציבורי מאוד שלילי. הם הפכו לאנשים, אני אגיד אחרת. ומדובר בשני אנשים שיש להם את כל היכולת שבעולם לגייס עורכי דין ולגייס יועצי תדמית ודימוי עצמי וכו'. זה לא מצב של רוב האוכלוסיה.

אני מאוד מאוד מוטרד שאם כך אנחנו מחפשים, או כך אנשים מחפשים מידע על האחר, במקרים האלה שמגיעים לתודעה הציבורית לפחות אנחנו יודעים מי הם הבלוגרים שעסק בעניין הזה. אבל כשמדובר על אנשים פרטיים שמגיעים למקום עבודה ועושים עליהם חיפוש בגוגל או כאשר מדובר על אנשים במשפחה שלי שאני עושה להם חיפוש בגוגל, אני אצטט לכם משפט שכתבה גוגליסטית שאני מאוד אהבתי אותו, גם ישראלית כמובן, אני גם אגיד את השם שלה.

אורה הפניס כתבה באחד מהבלוגים שלה במקום בו עורכים משפטי שדה אין מקום לספקות, להרהורים, לשיקולי דעת או חלילה למידה של רחמים.

ואני חושב שזאת בעיה אתית מאוד גדולה שנובעת בדיוק מההתנגשות בין השאר בערכים. בערך של שקיפות בכל מחיר, חופש הביטוי בכל מחיר, זכות הציבור לדעת ובצמצום של הגבולות החברתיים.

ונקודה אחרונה כי נתבקשתי לעמוד בזמן ואני אעמוד בזמן, תהליך שהוא כבר מתמשך הרבה זמן הוא תהליך של האנשה עם א' של האינטרנט. אנחנו מייחסים לאינטרנט תכונות אנושיות. הוא אחד מהטכנולוגיות הראשונות שאנחנו ממש, האינטרנט גרם לאונס, האינטרנט גרם לדיכאון, האינטרנט גרם לבדידות, האינטרנט גרם לכל מיני דברים.

אז אני חושב זה תהליך מאוד מסוכן להפוך טכנולוגיה לאנושית. נכון, לטכנולוגיה יש את התכונות שלה ואני לא מתעלם מהם ואני חושב שחלק ניכר שיזף באמת הדגיש אותם. אבל מאחורי הטכנולוגיה הזאת יש בני אדם שפועלים במידה רבה מאוד, ואני מאוד מאוד מוטרד מהתהליך של ההבניה של האחר שהרבה פעמים הוא מותקף במידע שהמקור זה לא של האחר, והרבה מאוד פעמים במחזור בלתי או אינסופי תוך כדי פרשנויות שונות של פיסות מידע.

מקרה אחד אפשר לכתוב אותו פעם אחרי פעם אחרי פעם אחרי פעם ולתת לכולנו את התחושה שהמקרה הזה הוא לא מקרה אחד, יש פה דפוס שלם של מקרים.

ואני מאוד מאוד מוטרד שרוב המקרים האלה כמובן שלא יגיעו לעולם לבית המשפט, אלא שהמשפט הוא משפט ציבורי, הוא נעשה ע"י הציבור ואנחנו לא מנהלים שיח על הדברים האלה.

וכל זה כמובן תוך כדי התנצלות, אני בוודאי לא שייך ולא משתייך לאלה שרוצים ליצור פאניקה ציבורית, אבל אני באמת מוטרד מהיחס לאחר כאשר הערכים האלה נראים כמתנגשים אחד עם השני ואנחנו עדיין מאוד דוגלים בהם ואנחנו עדיין לא מבינים אותם עד הסוף. לא מבינים את המגבלות שלהם. תודה.

ד. מילוא: תודה. ואנחנו עוברים לעו"ד יורם הכהן שידבר על הפרטיות.

עו"ד י. הכהן: האמת היא שבניגוד לרוב האנשים פה אני לא אקדמאי, אני רגולטור ואני מגיע לדיון הזה מהכיוון של מי שמתעסק בממשק של מערכת נקרא לזה אכיפת החוק בסופו של דבר בתחום.

אני רוצה להתחיל בסרט שבעצם ייתן את התפיסה הרשמית הייתי אומר של קרינת הפרטיות של המצב שלנו. זה סרט שאנחנו הכנו, אנחנו הרשות למשפט וטכנולוגיה, הכנו לכנס שערכנו לפני כשלושה חודשים בבנייני האומה שהיה כנס בינלאומי של כל רשויות הרגולציה בתחום הגנת הפרטיות ברחבי העולם. ואני יודע שהוא עושה אפקט מאוד חזק על אנשים שרואים אותו.

ד"ר י. הכט: סרט שקרי מהתחלה עד הסוף.

עו"ד י. הכהן: מה?

ד"ר י. הכט: זה סרט שקרי מהתחלה עד הסוף.

עו"ד י. הכהן: אוקי. בסדר. אז אני אראה אותו.

(מקריינים סרטון)

פרופ' ג. מש: אני תוהה אם לגרמניה הנאצית היו מחשבים?

עו"ד י. הכהן: מה?

פרופ' ג. מש: לגרמניה הנאצית היו מחשבים?
עו"ד י. הכהן: לא, לגרמניה הנאצית לא היו מחשבים. אבל אם אתה רוצה
דרך אגב לדעת על המקור של כל הסדרי הפרטיות במידע
נובעים מגרמניה הנאצית. הם נובעים מהשימוש שעשו
הגרמנים ברשימות, ולא בכדי גרמניה היתה הראשונה
לחוקק חוק הגנת מידע אישי ב-68', וכל התפיסה
האירופאית שהיא התפיסה לצורך העניין של פרטיות
במידע, אני לא יודע אם לקרוא לזה המובילה, כי תמיד יש
איזשהו מאבק כזה בין התפיסה האמריקאית לתפיסה
האירופאית,

ד"ר י. הכט: לא מובילה. אמריקה מובילה בכל זאת.
עו"ד י. הכהן: בסדר, אבל היא מגיעה מההיסטוריה הזאת. עכשיו קודם
כל אמרתי שזאת העמדה נקרא לזה הרשמית של הפרטיות.
אני חייב להגיד שהכנס שאנחנו עשינו בדיוק בא לשאול את
השאלות ששואלים פה.
א' האם תפיסת הפרטיות השתנתה. זאת אומרת האם מה
שאנחנו גדלנו עליו משתנה כתוצאה מהטכנולוגיות, והאם
הצורך הבסיסי הזה בפרטיות נעלם.
אני רוצה להפנות את תשומת לבכם לסוף הסרט. סוף הסרט
מדבר על העתיד במובן של מאגרים גנטיים, סייבורד,
קריאת מחשבות, מחשוב מוכח בכל, שכל אחד צריך לשאול
את עצמו, כולל שיזף ששמעתי אותו פה מתבטא בכל מיני
התבטאויות מאוד פרובוקטיביות על נושא הפרטיות, האם
הוא באמת מוכן לחיות בעולם שלמשל המחשבות שלו הן
שקופות.
אני יכול להגיד לכם שכמה פעמים אמרתי את זה ואנשים
אמרו לי זה קץ המין האנושי. זאת אומרת אם באמת מה

שנמצא פה ועובר פה, ואנחנו לא רחוקים טכנולוגית מהיום הזה, זה לא, זה יש כבר היום, את עושה ככה, את יודעת אנחנו, תסתכלי 30 שנה אחורה לגבי מה שאנחנו חווים היום, היום כבר יש,

פרופ' נ. אלקין-קורן: לא, אני עושה ככה כי זה משול יותר, אני עושה ככה בגלל שאני מאמינה ברוח האדם. זאת אומרת אני חושבת שאין, אם אנחנו היינו יודעים עד הסוף מה אנחנו חושבים אז גם אחרים היו יכולים לדעת את זה. אני חושבת שזה יותר מורכב מזה.

עו"ד י. הכהן: בסדר. אבל יש, אני דווקא רציתי לדבר על משהו מאוד מאוד קונקרטי, לא על פרטיות באופן כללי, אלא על סוגיה שאותי מטרידה בשלוש שנים האחרונות דווקא בין טכנולוגיה, כלכלה ופרטיות. אבל אני חושב שזה שאלות שאנחנו צריכים לשאול את עצמנו וזה באמת פה האתיקה תכנס כי יצטרכו לשים מתי שהוא איזשהו גבול. ואני רואה למשל בנושא של מאגרים גנטיים, גישה של חברות ביטוח למידע כזה. יש פה כל מיני דברים שהם ממש ממש לא טריוויאליים וזה נוגע בבסיס של הפרטיות. הנושא שאני הכנתי לעצמי את מה שאני רציתי לדבר היה בגדול על האתיקה של שירותי החינם. אנחנו נמצאים בעולם שבו התפתחה כלכלה חדשה שהיא כלכלה שבה רובנו מקבלים שירותים שהם שירותים מדהימים ביכולת שלהם בחינם.

ונוצר משולש של משתמשים שזה אנחנו, מתווכים שנותנים את השירותים בחינם, שמספקים בסופו של דבר, מוכרים שירותים לצדדים שלישיים. ואני חושב שהאתגר הגדול של העולם של הפרטיות היום הוא סביב הנושא הזה של שימוש

במידע אישי ע"י תאגידיים מהסוג של גוגל ופייסבוק.
והנקודה היא שאף אחד לא מבין היום את המודל הכלכלי,
זאת אומרת לא שאנחנו לא מבינים, אנחנו כבר רואים את
הדברים, אבל אני חושב שאף אחד לא מבין בחלוקת
הכוחות האלה האם יש פה איזושהי חלוקה שנקרא לזה
חלוקה צודקת או שאם אנחנו את המידע בעצמנו את
הפרטיות בזמן יחסי.

איסוף המידע שמתרחשת היום באינטרנט בשירותי החינם
היא כזאת, והתחום שנקרא הפילוח ההתנהגותי, בסופו של
דבר כל המידע הזה משמש כדי לייצר פרופילים מאוד מאוד
מדויקים של אנשים שהם צרכנים בהיבט מסוים, ואני לא
חושב שזה ייגמר בצרכנים.

באופן כזה שניתן לפנות באופן ישיר לכל בן אדם לפי
המפרט הספציפי של הבן אדם הזה, וזה המידע שנצבר,
מעלה שאלה אם הדבר הזה זה לא איזושהו גורם,
פרופ' ג. מש: למיטב ידיעתנו פרופילים אני מסכים, מדויקים אני לא
בטוח. אני חושב שזאת הבניה חברתית של הפרופיל שלי
עפ"י המידע שלהם יש. זה הכל. לגבי מדויק זה משהו,
עו"ד י. הכהן: מה זה מדויק? קודם כל הם לא יודעים על גוסטבו בגדול,
למרות שהם יודעים עליך, הם יכולים לדעת על גוסטבו,
פרופ' ג. מש: יודעים,

עו"ד י. הכהן: גוסטבו מש כגוסטבו מש לא מעניין, נכון? מעניין אותם,
פרופ' ג. מש: אנשים דומים לי ושעושים מה שאני עושה,
עו"ד י. הכהן: כן, אבל הם יודעים על הכוונות שלך מכיוון שמי שמנתח
את בקשות הריכוז שלך בגוגל, ועל זה בונים את הפרופיל,
אז הוא יודע מה מעניין אותך. הוא יכול לדעת גם מה
מטריד אותך, הוא יכול לדעת הרבה על ההקשר.

זה בוודאי לא מדויק ברמה של, בנקודות מסוימות, כמו שמס הכנסה יודע עליך בגלל הדו"ח הכספי. אבל, פרופ' ג. מש: מה שחברת האשראי יודע עלי זה הרבה יותר מדויק. עו"ד י. הכהן: נכון. אגב גם חברות האשראי נכנסות אצלי לתוך הזה כי השימוש, פרופ' ג. מש: אבל המילה מדויק אתה נותן לגוגל יותר מדי קרדיט, ואתה נותן גם לחברות האשראי יותר מדי קרדיט. פחות קרדיט מכל אחד מאיתנו, עו"ד י. הכהן: הבעיה היא שגוגל יודעת עליך הרבה בהרבה מאוד תחומים. חברת האשראי לצורך העניין יודעת על ההרגל הצרכני שלך, גוגל יודעת על הרבה מאוד דברים, כולל גם דברים שקשורים לרכישות. והמידע הזה הולך ומצטבר. אני מסכים שזה לא מדויק, אבל בוא נגיד ככה, ד"ר ג. רביד: במה זה שונה מבעל המכולת לפני 40 שנה? עו"ד י. הכהן: מבעל המכולת לפני 40 שנה? קודם כל הוא לא ידע את זה ברמה של, פרופ' ג. מש: לא רק זה, הוא גם דיבר איתך וידע בדיוק את המצב רוח שלך באותו יום. עו"ד י. הכהן: מה? פרופ' ג. מש: הוא גם דיבר איתו וידע את מצב הרוח שלו וגם ידע על המשפחה. עו"ד י. הכהן: בעל מכולת, לפחות במקום שאני גדלתי, המחירים היו קבועים ולא שינו לך את המחיר של המוצר לפי המצב רוח שלך באותו בוקר. מה שאתה כן יכול לעשות במסחר אלקטרוני. מה שאני שמתה פה בגרף זה נתוניה הכספיים, הדו"חות הכספיים של גוגל מארבעת השנים, חמשת השנים

האחרונות. ואני חושב שיש פה ככל הנראה איזשהו סוג של
כשל שוק. בוא נגיד ככה גוגל לא היתה שווה כל כך הרבה
כסף,

פרופ' נ. אלקין-קורן: זה הכנסות ממכירת מידע או הכנסות,
עו"ד י. הכהן: לא, לא, זה הדו"חות הכספיים, ההכנסות זה הכנסות, הם
לא מוכרים מידע, גוגל מוכרת שירותים, היא גוזרת סכום
של קופון מהמפרסמים. נכון?

פרופ' נ. אלקין-קורן: כן.

עו"ד י. הכהן: אז הקו התחתון זה ההכנסות שלה. הרווח הנקי זה
התחתון. תשימו לב לעלויות. כן? בסופו של דבר המרווח
שנוצר פה בין העלויות שלה שבסופו של דבר, עלויות
לכאורה משקפות את כמה שווה השירות, נכון? כי זה מה
שגם פה יש הרבה מאוד דברים שככל הנראה לא היו
אמורים להיכנס פנימה.
אבל הפער הזה בין ההכנסות שלה ובין העלויות יוצר בסופו
של דבר, זה פער שהולך וגדל. וזו שאלה אם הכסף הזה
כולו צריך ללכת לגוגל.

ד"ר י. הכט: אני לא מבין, חברה מרוויחה, תן לה להרוויח. כשאני נותן,
אני מקבל שירות מגוגל ואני משלם,

עו"ד י. הכהן: אתה משלם?

ד"ר י. הכט: עם השנים. בוודאי, אחרת הייתי צריך להשקיע במשהו
אחר. אז הוא יודע מראש הקליינט שגוגל מרוויחה עליו
והוא בכל זאת שותף.

עו"ד י. הכהן: אז קודם כל,

ד"ר י. הכט: זה עסק כמו כל עסק אחר, ואני לא יכול להסתכל על הכיס
של גוגל שהוא מרוויח. כל הכבוד שהוא מרוויח.

עו"ד י. הכהן: אתה לא יכול להסתכל,

ד"ר י. הכט: שירוויח.

עו"ד י. הכהן: אני רוצה להסתכל כי אני רוצה להבין אם יש פה כשל שוק.

ד"ר י. הכט: ואם יש כשל שוק אתה חייב להתערב בצורה משפטית?

עו"ד י. הכהן: מה? אם יש כשל שוק,

ד"ר י. הכט: חברת חשמל זה כשל שוק גם כן.

עו"ד י. הכהן: נכון. ויש ניסיון כל הזמן,

ד"ר י. הכט: לא מובן לי, העקומה הזאת לא אומרת לי כלום. אומרת שהחברה מרוויחה.

עו"ד י. הכהן: בסדר. אני מציג,

ד"ר י. הכט: אני מקבל שירות ואני מקבל שירות מהרשתות החברתיות.

אני לא מבין. אני לא רוצה,

עו"ד י. הכהן: אתה יודע כמה אתה משלם?

ד"ר י. הכט: בוודאי.

עו"ד י. הכהן: מאיפה אתה יודע?

ד"ר י. הכט: שווה לי לחשוף את עצמי מפני שאני רוצה לחשוף את עצמי.

זה הכל.

עו"ד י. הכהן: ואם,

ד"ר י. הכט: אני לא חושב שמישהו צריך להתערב בזה.

עו"ד י. הכהן: בוא אני אשאל אותך שאלה. אני בא מהחוג שגוגל מתעסקת בו, ממנועי חיפוש, ואני מכיר טוב מאוד גם את העלויות לפתח כאלה דברים ואני מאוד מאוד מעריך את גוגל.

אני חושב שאנחנו כחברה צריכים להסתכל על המצב הזה שבו יש לנו גוף שאוסף כמויות. תראו, המקרה של גוגל בסין, ככל שהיה משהו שם, זה לא נגמר עכשיו בויתור על הפרטיות, זה נגמר בחיים של אנשים.

האיסוף העצום הזה של מידע אודות אנשים בצורה כזאת שבסופו של דבר הוא מזוהה, מעלה שאלות גדולות מאוד של

שאלת אבטחה, זה מעלה שאלות של מונופולים. זאת אומרת האם בסופו של דבר ביחס בין מה שאנחנו מקבלים לבין מה שאנחנו נותנים, אנחנו הצרכן לא משלמים יותר מדי. יכול להיות שהיינו יכולים לקבל את זה עם יותר פרטיות.

מה היה קורה אם היה לנו שלושה מנועי חיפוש שהם היו מתחרים אחד בשני, ובין היתר היו מתחרים עלינו, על הפרטיות שלנו כחלק מהשירות, האם זה לא מצב שהוא יותר טוב?

יש פה שאלה נוספת והיא האם בכלל אנשים מבינים את המודל הזה? זאת אומרת האם אנשים מבינים מה הסכנות, איזה שקיפות יש לגבי הפעולות שנעשות. ותאמינו לי, אני מדבר עם גוגל, אני יודע שהם עושים את כל המאמצים לחשוף את המידע הזה. אני אומר לכם שרוב האנשים לא מבינים בכלל איך הדבר הזה עובר.

ד"ר י. הכט: אני כתבתי עכשיו את הזכות לחשיפה, מאמר. ואני הבנתי שאנשים רוצים לחשוף את עצמם. הכל השתנה, העולם השתנה. אנשים יודעים שהם נחשפים ושהם משלמים את המחיר. אז אני עכשיו צריך להיכנס למקום אחר? זו זכותי.

עו"ד י. הכהן: רגע, ולמה הם רוצים לחשוף את עצמם פתאום?

ד"ר י. הכט: חבל להיכנס לזה.

פרופ' ג. מש: אני אגיד לך במקרים רבים זה חלק של תהליך המיתוג העצמי,

ד"ר י. הכט: בדיוק, בדיוק כך.

פרופ' ג. מש: אתה רוצה להראות מה הכישורים שלך, גם כילד, גם כמבוגר.

ד"ר י. הכט: אתה רוצה תשובה? מצבות חיים. אנשים רוצים להציב להם

מצבה בחיים ורוצים לחשוף את עצמם. אבל חבל להיכנס לזה.

ר. לוי: יעקב, השאלה היא אולי יש כאלה שרוצים לחשוף את עצמם. השאלה היא האם כל מי שנחשף זה בגלל שהוא רוצה או שיש כאלה שלא רוצים ונחשפים, פרופ' נ. אלקין-קורן: אנחנו באמת דנו בהקשר הזה וכן חשוב, מה שאתה מספר לנו עליו בקשר לגוגל היה יכול להיות מעניין לפני נגיד ארבע שנים.

עו"ד י. הכהן: לפני פייסבוק?

פרופ' נ. אלקין-קורן: כן. למה? מפני שהיום יש שתי אפשרויות בעצם לגשת למידע. אני מסכימה שגוגל זה אחרת מהמכולת השכונתית, כי המכולת הכירה רק אותך. וגוגל זה חברה רב לאומית, היא מכירה את כולנו ויש לזה שוני מבחינה של הרגולטור, הוא חושב על יחסי כוח בחברה, יש עניין של ריכוז מידע. יש בזה שוני.

אבל היום יש לנו שתי אפשרויות לגשת למידע, דרך רשת חברתית באופן מזוהה או באופן אנונימי דרך מנוע חיפוש. אז יש תחרות. בעיקרון יש היום שתי כניסות לאינטרנט. הילדים שלי נכנסים לאינטרנט דרך פייסבוק. אם הם ישאירו מחשב פתוח אתה לא תראה אצלם גוגל.

עו"ד י. הכהן: היום הפייסבוק הוא אמצעי תקשורת. הוא אמצעי תקשורת.

פרופ' נ. אלקין-קורן: לא, זה לא אמצעי תקשורת. הם לא מחפשים באינטרנט איזה מסיבה יש, הם מקבלים הזמנה למסיבה. הם הולכים, הם קוראים את מה שהחברים שלהם אומרים להם. זה הדרך שבה הם ניגשים למידע דרך החברה. אני ניגשת למידע נאמר דרך מנוע חיפוש. ואני חושבת

שהאתגר שמעוררים פה הוא עוד יותר קשה כאשר 500 מיליון משתמשים בחרו להיכנס למידע עם הפרצוף שלהם, עם השם שלהם.

פרופ' ג. מש: עם מספר טלפון לפעמים.

פרופ' נ. אלקין-קורן: כן. זאת אומרת הם מזוהים. אנחנו דיברנו על אנונימיות, הם לא אנונימיים.

עו"ד י. הכהן: אין ספק. לגבי פרקטיקת הפרטיות של פייסבוק שהיא שונה מגוגל אגב, זה סיפור בפני עצמו הסחיפה, יש פה איזושהי תהליך שהוא מאוד, אפשר לבוא ולהגיד שיש שמה איזושהי אידיאולוגיה שהבינה איך עושים את הדברים. אין ספק שיש איזו השפעה.

אני רק לא בטוח שאנשים מבינים באמת עד הסוף את המשמעות של הדברים האלה. ואני לא מאמין, ויכול להיות עכשיו,

פרופ' נ. אלקין-קורן: ואז זה אומר לא צריך להסביר את גוגל, עו"ד י. הכהן: אני לא אמרתי שצריך להסביר את גוגל. אני רק אומר שצריך להבין איפה מסתובבת הבעיה. גם חשיפת המידע, לי יש חשבון בפייסבוק שמתוקף תפקידי זה, אני לא עושה שם תקשורת. אני יכול להגיד לכם שאני נותן הרצאות בבתי ספר במסגרת העמותה הזאת בבי"ס בבנימינה, הרצאות לכיתה ו' על פייסבוק. וילדים שאלו שאלות מאוד מעניינות, ואתה רואה שפתאום נופל להם האסימון לגבי כל מיני דברים.

ילדים רואים, וזה דרך אגב עמד בכנס, דנה דויטש נתנה הרצאה מרתקת שהיא חוקרת, היא סוציולוגית, היא ראינה ילדים, בעיקר בארה"ב ובריטניה, אז ילדים רואים את פייסבוק כאילו שזה ההמשך של הכיתה. הם לא מבינים

את הפער הזה. מבחינתם זה חלק מהתמודדות בכיתה, וכמו שהם בכיתה הולכים מכות,

פרופ' ג. מש: אז אני רוצה פה להגיד לך שגם מבוגרים. הם בדיוק ההמשך של הכיתה ואין להם מושג איך נראית המורה שלהם ואיך המידע עובר.

אבל אני רוצה לשאול אותך משהו בשביל למקד את זה. אתה מדבר על הסברת גוגל.

עו"ד י. הכהן: אני לא דיברתי על הסברת,

פרופ' ג. מש: אז תגיד לי מה התחומים שלדעתך צריך להסביר. למשל אנחנו מדברים על פרטיות, מה אני צריך לדרוש או מה אנחנו צריכים או מה הממשלה צריכה לדרוש מגוגל בנושא של הסדרה של פרטיות?

עו"ד י. הכהן: קודם כל זה לא רק גוגל. זה לצורך העניין, אני דיברתי על גוגל זה גוגל כמשל לכל שירותי החינם. יש פה מודל כלכלי של, זאת אומרת יש פה מודלים כלכליים שצריך לבחון איפה הם עומדים בהקשר הזה. אבל לכאורה אתה מקבל שירות במחירי דמפינג, נכון? אוקי. בואו נבדוק,

ד"ר י. הכט: מה פתאום.

עו"ד י. הכהן: מה?

ד"ר י. הכט: זה לא נכון. אני מקבל את מלוא השירות. זה לא דמפינג. המושג לא נכון. פשוט לא נכון. המחיר הוא זה שאני הולך אליו והולך וכמה שזה שווה לי זה שווה.

ד. מילוא: תראו, הדיאלוג הזה הוא נהדר. רגולטור, חוקרים, אנשי אקדמיה, זה מצוין. אז בואו ניתן לו ככה להשלים.

עו"ד י. הכהן: אני אגב אין לי שורות תחתונות. זאת אומרת קודם כל כרגולטור גם אני, אולי במיוחד אני, עומד בפני השאלה ביום יום מה באמת צריך לעשות בעניין הזה. ואנחנו לא,

אני לא, הכוונה שלי לא ללכת מחר ולסגור את גוגל כי הוא מפר איזשהו חוק כזה.

אבל אני חושב שהעולם לא מבין עד הסוף את המשמעויות של הכלכלה החדשה הזאת. והאקדמיה מטפלת בזה, הרגולטורים מטפלים בזה. אני חושב שלא מבינים עד הסוף.

החברות יש להן, אני יכול להגיד לכם דוגמא מזה, לנו הסתבר לפני מספר שבועות, ואני לא יודע אם אתם יודעים את זה, אבל שאפל הפכה את כולנו לאמצעי מיקום ניידים של רשתות Y פייל ואנטנות סלולאריות ברחבי מדינת ישראל. זאת אומרת כל מי שהיום יש לו אפל הוא מסתובב והוא עובד בשביל אפל. אתם יודעים את זה? אתם יודעים את זה? לא.

למה אתם לא יודעים את זה? כי בשקיפות זה לא מסוג הדברים, אולי זה לא מעניין אותנו, אבל אני אומר אותנו זה מעניין. כי הסתבר לנו שבשביל לתת שירותים מבוססי מיקום הם צריכים לעשות, הם רוצים לא צריכים, חוץ ממכשיר הגיי.פי.אס. שיש לך במכשיר, הם גם אוספים את כל רשתות המקדרס בשטחי מדינת ישראל של רשתות הוי.פי. פלוס כל המיקום הגיאוגרפי של אנטנות הסלולר, וזה כדי לתת לך שירות מבוסס מקום יותר מדויק. אין בעיה, רק אני יכול להגיד לך שהרגולטור של תחום התקשורת במדינת ישראל לא ידע מזה שום דבר. והרגולטור של הפרטיות גם כן גילה את זה ואנשים לא יודעים את זה.

עכשיו יכול להיות שלאנשים לא אכפת, אבל האנשים צריכים לדעת שהם הפכו להיות מכשירי איקון ניידים

ושלצורך העניין שבמטה אפל בארה"ב כל התנועות שלהם
עכשיו בעיקרון יכולות להיות מתועדות.

פרופ' נ. אלקין-קורן: דווקא באפל אתה יחסית יודע את זה בגלל שהוא
מברך אותך לשלום, הוא יודע באיזה מדינה אתה. האם
אתה נודד איתו ממקום למקום. זאת אומרת דווקא הוא זה
בדיוק החוויה האיתנית בעיני, אתה יודע זה עניין של טעם,
אבל אני חושבת שאנשים דווקא יודעים מי יושב בצד השני
או מצפים לדעת.

עו"ד י. הכהן: אבל זה במובן של חינוך,
פרופ' נ. אלקין-קורן: לא יודעים את הפרטים, אבל הם יודעים,
עו"ד י. הכהן: אנחנו צריכים להסתכל על זה במובן של חינוך כי בסופו של
דבר אנשים מתחנכים לפי זה, ומה שלנו היום נראה נורא
מפחיד, כבר לדור הבא זה נראה נורא טריוויאלי. ובעצם
לחיות באיזשהו סוג של מעקב תמידי זה נראה, זה יכול
להיות,

פרופ' נ. אלקין-קורן: אבל יכול להיות שיש גם כללים של הסתגלות.
אנחנו כולנו היינו באמסטרדם, אתה רואה איך הם חיים
ככה שהחלונות, אתה הולך ברחוב ואתה רואה חלונות
פתוחים. אתה מציץ להם לתוך הבית.

אבל הם חיים ככה במשך דורות והסתגלו לחיות כשיש את
הפרונט, כמו שאנחנו חושבים על המרפסת. ויש את איפה
שהם באמת חיים כנראה או שהם לומדים לחיות,
עו"ד י. הכהן: אבל מאחורה יש להם את החיים הפרטיים שלהם. נכון?
פרופ' נ. אלקין-קורן: סליחה?

עו"ד י. הכהן: מאחורה יש להם את החיים הפרטיים שלהם.
פרופ' נ. אלקין-קורן: הם חיים אחרת את הפרטי והציבורי.
עו"ד י. הכהן: סביר להניח.

פרופ' נ. אלקין-קורן: וגם פה אנשים לומדים,

עו"ד י. הכהן: אין ספק שאנחנו צריכים, שהקו בין הפרטי לציבורי השתנה. אבל אנחנו צריכים להבין ואנחנו צריכים לדעת איפה אנחנו רוצים לשים את הגבול דרך אגב. זאת אומרת זה לא כל כך ברור כי בסופו של דבר, אגב העמדות ששיזף הביע היו שבעצם זה לא צריך להיאסר. זאת אומרת הוא אמר שלא אכפת לו לצורך העניין שישימו לו מצלמה בתוך השירותים.

פרופ' נ. אלקין-קורן: ואתה אומר אני רוצה גם לסגור את הווילון לפעמים. עו"ד י. הכהן: אני לא יודע. זה כל אחד אישי, אני דווקא באופן טבעי בן אדם מאוד פתוח.

פרופ' ג. מש: לדעתי השאלה ממוקדת במה, מי, ולאיזה מטרות. כלומר הבנק שלי יודע עלי המון, ואני באותו סניף מעל 30 שנה, אז תאמין לי שהם יודעים עלי המון. אבל יש שמה רגולציה. כלומר איזה מידע, למי, לאיזו מטרה.

עו"ד י. הכהן: אבל אין רגולציה באמת על איסוף מידע. אתה מבין? פרופ' ג. מש: לא רק של איסוף. איסוף מילא, אבל גם של שימוש. כלומר הבנק לא מוגבל באיסוף מידע עלי.

עו"ד י. הכהן: הבנק מוגבל באיסוף מידע עליך,

פרופ' ג. מש: הוא רק מוגבל למי, למה מעבירים, בארה"ב הבנקים מעבירים מידע ביניהם בשביל הלוואות. בישראל כנראה שלא.

ד"ר א. רותם: אבל אני חושב, מה שאני למדתי פה שבעצם הרגולציה צריכה לתת פה את זכות הבחירה של האיש מה לעשות, הנה את נורא שמחה שאפל מברכת אותך.

פרופ' נ. אלקין-קורן: לא, חס וחלילה.

ד"ר א. רותם: לצורך הדוגמא. ויום אחד את לא רוצה, יום אחד את לא

רוצה שידעו איפה את.

ד"ר י. הכט: עו"ד יורם, אני למדתי ממך משהו מאוד חשוב שבעצם אנחנו לא מבינים בתרבות האינטרנט, וצריך לבנות תרבות אינטרנט עם הדברים שלך ועם הדברים של שיזף ואת זה, ולא חינוך, אנחנו לא נוגעים בחינוך מספיק. אנחנו לא יודעים מה זה תרבות האינטרנט. אם אנחנו נדע לפרטי פרטים, כמו שאתה אומר שזה עולה פה וזה עולה שם, שיהיה משהו. אנחנו עדיין עוד לא יודעים מה זה. אני עדיין חותר לראות מה זה תרבות האינטרנט.

עו"ד י. הכהן: מכיוון שהדבר הזה הוא כל כך חינמי,

ד"ר י. הכט: אז התרבות משתנית. תרבות משתנית, אין מה לעשות. ד. מילוא: יורם, יש לך כמה משפטי סיכום למה שאמרת? אתה סיימת. אוקי.

עו"ד י. הכהן: לא, יש לי משפט סיום.

ד. מילוא: כן, בבקשה.

עו"ד י. הכהן: יש לי משפט סיום שהוא נוגע אולי בבסיס של פרטיות.

פרטיות בסופו של דבר היא מעל (רעשים ברקע) כי המודל הכלכלי עובד במובן הזה שאנשים מוכנים לשלם לגוגל על הפרסומות. זאת אומרת, מה זה פרסומת? פרסומת מכוונת אישית היא פרסומת שאמורה להניע אותך לעשות משהו. נכון?

זו המטרה של פרסומת, היא אמורה לשנות את ההתנהגות שלי כדי שאני אקום מהכורסא שלי ואלך לעשות משהו, כל אחד, בין אם זה להפסיק לשתות כי זו פרסומת לנהיגה או להפסיק לעשן או ללכת לקנות משהו. עכשיו המודל הזה עובד. בסופו של דבר הפרסומת המכוונת אישית הזאת זה משהו שפוגע בפרטיות במובן הזה שהוא

משנה התנהגות. וזה שהוא משנה התנהגות אנחנו רואים בתוצאות הכספיות, כי אחרת לא היו מעבירים את כל הפרסום לשם. זה יותר אפקטיבי לשדר בטלויזיה איזשהו סרט שמכוון לכולם. ובראיה לטווח ארוך זה שעל כל אזרחי העולם יש פרופיל שיהיה מדויק יותר ויותר כל הזמן זה יכול להיות מאוד מאוד מפחיד מנקודת המבט של היכולת שלך לשנות התנהגות של אנשים בודדים, ובסופו של דבר מאיזושהי פונקציה שהיא פונקציה מרוכזת. זה אני חושב דבר שצריך לחשוב עליו.

ד. מילוא: תודה יורם. אנחנו נעבור לעידית ואברום שידברו על החינוך, על הזוית החינוכית של העניין. אבל מאחר ואתם היוזמים אז מכס אני אבקש דוגמא אישית. נתנו לכם רבע שעה, ואתם תדברו עשר דקות. בסדר? תדברו עשר דקות רק. טוב.

ד"ר א. רותם: א' מכיוון שאמרו כבר כמעט פה את הכול ובעצם אנחנו נוכל לעבור באמת נורא מהר. אנחנו מדברים על קניין רוחני, על פרטיות וחופש ביטוי, בעצם כמעט פה מיצו את הכול. אתיקה של תקשורת, אתיקה מקצועית וכללית, ופשוט נעבור על זה נורא מהר. עם קניין רוחני אני פשוט רוצה להביא איזושהי דוגמית, לא נגענו. מה אפשר ללמוד מפה ובאיזה כאוס, באיזה מצב של אי וודאות נורא גדול מורה נמצא היום במערכת החינוך, ואין לנו את כל התשובות, למרות שאני מעלה פה הרבה סוגיות שבוודאי שבחוק יש פה את התשובות. לא נכנס פה לאירוניה מה שאנחנו רואים פה, אבל בקיצור זו מטלה של שני מחברים; סמדר ומשה, וכל הזכויות

שמורות. אין להשתמש בפעילות זו. לקחו תמונה שכמובן הפרו את זכויות היוצרים שלה, ולא משנה בכלל פה. ועכשיו התעוררו פה המון המון שאלות, וזה משהו אמיתי לגמרי.

הסוגיות: האם יש זכויות על יצירה כזאת בכלל, למי הן שייכות? מה הם תנאי השימוש ביצירה מהקהל? האם מותר לאפשר לתלמידים שימוש בבית? אותו אדם יעביר את זה לתלמידים בבית שיעבדו על זה בבית. האם מותר לפרסם פעילות זאת באתר כיתה סגור? פתאום אחר כך יש מחלוקת, משה רצה לעשות יצירה, סמדר אמרה זה שלנו, אתה לא יכול לעשות ככה, אתה צריך את ההסכמה שלי. 100 אחוז הסכמה של כל דיירי הבית, כן? וכו'. ועוד דבר,

ד. מילוא: דרך אגב למדנו שהוא רואה את האח הגדול.

ד"ר א. רותם: מה למדתם?

ד. מילוא: שאתה רואה את האח הגדול. דיירי הבית, לא?

ד"ר א. רותם: לא. עכשיו שולה, מורה מבית ספר אחר, משנה את הפעילות

ומעלה את הפעילות באתר בית הספר. זה מותר? באילו תנאים? אוקי. הלאה.

עכשיו יש פה עוד דבר, מורה אחרת, דינה, מסבה את תשומת הלב שיש פה יצירה שאת פרסמת באתר ויש שמה הפרה של זכויות היוצרים. ואותה סמדר סירבה להסיר את זה מהאתר. האם על דינה חלה חובת הדיווח? מישהו פה הפר את החוק. האם היא צריכה לדווח? ולמי היא צריכה לדווח? באיזה תנאים היא צריכה לדווח?

תראו איזה סוגיות, אין מידע לכל הדברים האלה. אנחנו עומדים פה בפני ואקום מאוד גדול. עכשיו התלמיד השתמש

בתמונה מהתוצר שהעבירה אליו דרך האתר בבית הספר, העלה את זה לאתר בית הספר, העלה את זה לפייסבוק בעצמו. יש פה המון סוגיות שעולות פה בכלל. ועכשיו איזו אחריות חלה על מורה או על בית הספר לגבי אופן השימוש שעושים התלמידים? זה עלה פה קודם. מה הסמכות, החובה של מורה שיודע שתלמידים עוברים עבירות של שימוש, העתקה, הפצה, שלא כדין. הוא צריך לדווח, צריך למנוע, צריך לא לדווח? איפה הוא כן יכול, איפה הוא לא יכול? וסיפור שקרה. ובית הספר קיבל תביעה על הפרת זכויות היוצרים ושמו שם את אחראית האתר בית הספר, זה השם שהם מצאו באתר. "מי אשם"? באילו תנאים, למי לפנות להגנה, להמשך טיפול. אוקי. נפנה למשרד החינוך. האם משרד החינוך לקחת על עצמו את האחריות? הוא אומר זו בעיה שלך, את יכולה לפתור את זה בעצמך. יש פה המון סוגיות באמת רק בקניין הרוחני, בגלל שזה עשר דקות שפשוט אין לנו כל כך פה מענה לדבר הזה, ואנחנו מחכים באמת פה. מחכים. אנחנו צריכים פה ליצור איזושהי סביבה כזאת שכן תיתן את המענה. האם צריך יועץ משפטי בכל בית ספר? זה לא הגיוני. איך אנחנו עושים פה את המנגנון הזה בכלל? בכל הסוגיות. הנושא הבא שרצינו לגעת בו זה פרטיות והיה לנו קצת קשה להפריד בין פרטיות לחופש הביטוי. אלה הסוגיות המרכזיות מה בין פרטי לציבורי. כי בסך הכול אנחנו חוזרים על דברים, אבל אנחנו ניתן את הפן ואת הדוגמאות שמדאיגות אותנו. מה בין זהות אישית

ע. אבני:

למקצועית? בין זכות לגבול בחשיפה אישית? ותיכף נעלה
כאן דוגמאות כי לא סתם שאלנו את זה. מה ההבדל בין
חופש הביטוי לשמירה על פרטיות, זה הפרת הפרטיות או
זה פגיעה בפרטיות?

אז בואו נלך לדוגמאות מהקל אל הכבד, הדוגמא הפשוטה
ביותר זה שמורה פתחה דף בפייסבוק, שבדף הזה היא
מעלה איזשהו סיפור אישי שהם קנו מכונית,

ד"ר א. רותם: התלמידים חברים שלה. היא מודיעה לכיתה שהיא קנתה
מכונית.

ע. אבני: והיא מדברת עם התלמידים, התלמיד אומר משהו והמורה
עונה והיא אומרת לו אתה מוזמן לבקר בלי קשר.
צעד אחד קדימה, וכאן אנחנו רוצים לשים את הדגש על
חשיפת הפרטיות ולשים על זה סימן שאלה גדול. מורה
אומר יש לי רק שני הרגשות רעה ותאווה, אתמול שכבתי עם
זונה.

ד"ר א. רותם: זה משפט מפורסם בארה"ב והוא פוטר.

ע. אבני: אבל זה היה בישראל.

ד"ר א. רותם: זה קורה בישראל. יש דוגמא.

ע. אבני: תלמידים מצאו תמונות עירום של המורה שלהם בפייסבוק,
אבל תראו מה עונה משרד החינוך. המורה לא התכוון
לחשוף את התלמידים לתכנים מיניים, אלא רק אישר הצעת
חברות מתלמידיו,

ד"ר א. רותם: הם אשמים.

ע. אבני: והם אלה שנכנסו לאלבומי התמונות. דרך אגב אם אתה
מרצה לכיתות ו' מה שרציתי לשאול זה איך אתה מתייחס
לזה שתלמידים בגיל 13 ומטה לא רשאים להיות בפייסבוק,
שזו אחת מהדילמות שלנו.

- ח. כהן: כיוון שהבת שלי בת ה-11 היתה האחרונה בכיתה שלא היה לה חשבון פייסבוק כי אבא שלה,
- ע. אבני: אבל אנחנו בדילמה כי אנחנו יודעים שבעצם הם לא אמורים להיות שם, ומצד שני הם שם ואנחנו רוצים לחנך אותם,
- ד"ר א. רותם: נמשיך עם המורה.
- ע. אבני: זו מורה לתנ"ך.
- ד"ר א. רותם: זה צילום של שיעור.
- ע. אבני: עכשיו תראו, זו מורה לתנ"ך, רוב הסיכויים שהיא יודעת שמצלמים אותה.
- ד"ר א. רותם: וגם הלבוש שלה.
- ע. אבני: והשאלות בעצם שאנחנו מעלים זה צילום ללא הסכמה בשיעור. ברור לנו שכבר אסור. מה קורה במסדרון בית הספר, בחצר מה קורה עם מצלמות הרחוב? האם ניתן לפרסם צילום גם אם הוא נעשה בהסכמה, אך ללא הסכמה לפרסום? האם ניתן להגביל את מידת היחשפותו של איש כינוך מרצונו החופשי? אי החשיפה הזאת פוגעת בתדמית בית הספר או בתדמית,
- ד"ר א. רותם: מנהלת בית הספר ראתה שהמורה מתבטא בצורה שלא מכבדת את מעמד המורה. מההזכות שלה להגיד לו תסלח לי, אתה מורה.
- ע. אבני: ואחת השאלות כאן מה ההבדל בפגיעה הפרטיות לבין זכות הציבור לדעת,
- עו"ד י. הכהן: אגב אני במקרה הייתי השבוע באיזשהו מפגש שמישהי מסלקום שאלה את השאלה, למשל שני עובדים שלה התחילו להעיר הערות גזעניות בפייסבוק, ויש להם כללים בתוך סלקום. האם הם יכולים,

ד"ר א. רותם : האם זה תופס.

עו"ד י. הכהן : החוצה.

ע. אבני : אז מה הוא בכלל מידע פרטי אישי ומה הוא מידע ציבורי, איזה מידע אישי שמפורסם שלא במודע או מבחירה הופך למידע ציבורי? האם ניתן להשתמש בו ובאילו תנאים? כמו הדוגמא הקודמת, האם אנחנו יכולים להפיץ תמונות שמישהו פרסם? גבולות מעורבות והתערבות בפרטיות שחושפים תלמיד או מורה.

כל הנושא של הסדרת אבטחת מידע של מאגרי מידע אישיים, מה קורה עם הפייסבוק. ולגבי חופש הביטוי אלה הסוגיות המרכזיות, כמובן גבולות חופש הביטוי. ובין חופש הביטוי שוב לאי שמירה על הפרטיות להוצאת לשון הרע בכל הנושא של פגיעה מקוונת.

ד"ר א. רותם : זו דוגמא מצוינת של פשוט מורה מאוד מוערך בבית ספר שהוא פוטר, למה? הוא מוסיקאי בערב באיזה בר, וצילמו הופעה כשברקע היה סרט וידאו ושם היתה איזו בחורה לא בדיוק לבושה. אחד התלמידים נכנס אליו וראה את זה ואז האמא אמרה איזה מן מורה זה והוא פוטר. ועורר שמה סערה. אוקי.

זה כבר שאלנו איך אני יכול למנוע ולהשפיע על מורה. ועכשיו פה כל הגבול בין עבירות התדמית האישית והמקצועית.

עכשיו מבקשים מאיתנו לתת איזה תקנות למורה מה להגיד מה אישי ומה מקצועי. אין לי דבר כזה. זה גם שכל ישר וגם מצפון וגם מצפון אתי. אנחנו צריכים, המערכת צריכה להתמודד עם דברים כאלה.

ד"ר י. הכט : כמה מקרים כאלה היו לכם?

ע. אבני: מה, מורים?
ד"ר י. הכט: לא, לא, כזה שהיה מנגן בערב,
ד"ר א. רותם: לא, לא, לא. היה.
פרופ' ג. מש: לא, יעקב באמת, בעידן של היום מה הוא הגבול בין הפרטי
למקצועי. כמה מותר לחטט בחיים הפרטיים שלך,
ד"ר י. הכט: זה אני מקבל, אבל לא הדוגמאות האלה.
פרופ' ג. מש: בשביל לפגוע בך מקצועית.
ד"ר א. רותם: טוב, מכיוון שראינו את הסרטון בהתחלה אני שונא את
המורה לספרות, אני כותב עכשיו מהשיעור של הכלבה
ותאחלו לי הצלחה. מה אני עושה עם תלמיד כזה בכלל?
איך אני מתייחס לזה בכלל? ופה זה גם כן לגבי הפירות של
הילדים שהם גדלים קצת ואחר כך הם צריכים לשלם על
זה. הכול.
פה זה בדיוק דבר הפוך שבשם התיקון הראשון לחוקת
ארה"ב זה חופש הביטוי שבעצם תלמידה שהשמיצה בצורה
די בוטה ומנהל בית ספר כבר עמד על רגליים אחוריות, זה
לא עזר לו. גררו אותו לבית המשפט ובסוף הם הגיעו
לפשרה ושילמו לתלמידה על עוגמת הנפש שרצו להגביל את
חופש הביטוי.
פגיעה מקוונת. לתלמידים אין מספרים בעצם אמיתיים על
הפגיעה המקוונת לתלמידים. יש סקרים שמ-10 אחוז עד
100 אחוז, כי עוד פעם אין תשתית מוצקה אחת קבועה
שאנחנו יכולים להתייחס אליה, וכל אחד מסתכל על זה
בצורה אחרת ושואל בצורה אחרת.
עד שיש דבר מעניין, כשליש מהנתבעים הם גם הפוגעים,
שזה דווקא מעניין. סקר מבריטניה שאחד מתוך שבעה
מורים סובל מפגיעה מקוונת.

ד"ר י. הכט: סטטיסטיקה אגב על פדופילים שבעבר הותקפו בעצמם.
ד"ר א. רותם: כן, וזה גם הסרת אחריות ותירוץ מסוים, כן? בגלל שעשו
לי אז גם אני עושה הלאה.
פרופ' ג. מש: בבריונות זו תופעה, גם בבריונות וגם בעבריינות, הגבול
בין קרבנות לעבריינות הוא מטושטש מכיוון שהם באים
מאותה סביבה.
ד"ר א. רותם: ולכן גם בהנחלה שלנו אנחנו מדברים על זה כדבר אחד,
פרופ' ג. מש: אבל ילד שגדל בשכונה קשה הוא לא רק החטיף, הוא גם
חטף.
ד"ר א. רותם: גם חטף. כן.
פרופ' ג. מש: זה הכללים שם.
ד"ר א. רותם: אנחנו פשוט נעבור על זה כי אנחנו, ועל הנזקים שיש פה
מכל הדברים. וגם דרך אגב עם המורים שזה מ-2010 שזה
פשוט פה, יש כאלה שהתפטרו. יש גם על סטודנטים שפרשו
מבתי ספר גבוהים.
פרופ' נ. אלקין-קורן: יש מחקר כזה שנעשה בארץ?
ע. אבני: לא.
ד"ר א. רותם: אוקי. זהו, וזאת עוד בקשה. כל המטרה שלנו פה התחילה
מזה. חשבנו בואו ניזום מחקר, אבל על מה נשאל בעצם? על
איזה סוגיות ואיזה דברים.
נ. גלעד: כל מה שנשאל פה צריך להישאל,
ד"ר א. רותם: אני חושב, פעם אחת אבל בצורה שנהיה יותר בטוחים על
מה אנחנו, על איזה תשתית אנחנו עומדים ומה אנחנו
עומדים אפילו לשאול על הסוגיות.
בסדר, אז אוקי. בגלל לחץ הקהל אנחנו נסיים כאן ונמשיך
אחר כך בדיון אולי עוד משהו. בסדר. תודה.
ע. אבני: אנחנו דיברנו גם על אתיקה של תקשורת ואתיקה מקצועית

והעלינו נקודות שכנראה נתחשבן איתו אחר כך.

ד"ר א. רותם: זה הצעה לנוהל שנתנו למשרד החינוך וזה תקוע שמה, לדעתי זה לא יעבור,

ע. אבני: כי גם במשרד החינוך יושבים על המדוכה האם המורה יכול להיות בפייסבוק בזהות האישית או בזהות המקצועית שלו. מה שברור לנו שהתקופה השתנתה, ואני לא סתם ביקשתי להעלות את השקף הזה. זה חוזה של מורה משנת 1927 שאומרת אני מבטיחה להימנע מכל ריקוד, לבוש לא צנוע, מכל התנהגות שאינה הולמת,

ד"ר א. רותם: לא להתאהב ולא להתארס.

ע. אבני: לא לצאת עם אף אחד אלא אם זה תורם לעבודה ונעשה רק ביום החופשי. לא להתאהב, לא להתארס או להתחתן בסתר. אני מבטיחה לישון לפחות 8 שעות בלילה וכדומה. אנחנו מבינים שהזמנים השתנו ואנחנו לא יכולים לחשוב על החינוך, על יחסי מורה תלמיד באותה צורה,

ד"ר א. רותם: אבל באתיקה הפוזיטיבית אנחנו כן צריכים להגיד משהו.

ד. מילוא: אוקי. יופי. תודה. אבשלום גינוסר יחתום את פרק המצגות בנושא התקשורת.

א. גינוסר: טוב, אז בגלל שאני אחרון ומכיוון שעל 90 אחוז מהנושאים שרציתי לדבר כבר דיברו, החלטתי א' שאני אקצר במה שעשיתי. אבל אני כן רוצה להקדים שתי הערות לאור מה שנאמר קודם. זה יהיה במסגרת הזמן אני מבטיח לך, בסדר? אני אקצר במצגת המקורית שלי.

אני אתחיל דווקא מהדברים האחרונים שאתם אמרתם לעניין של הפרטיות והשקף של המורה, אני חושב זה משהו נהדר שהבאתם אותו, כי זה מתקשר גם למה שאתה אמרת קודם לגבי ההיבטים החברתיים.

אנחנו מדברים פה בנושאים של פרטיות ונושאים אחרים
במונחים של העולם הישן, אבל הפרטיות השתנתה. מה
שאנחנו חשבנו, מה שההורים שלי, אני זקן כבר אבל מה
שההורים שלי חשבו שהוא פרטי בעיני הוא לא פרטי ובעיני
הילדים שלי גם הם כבר שינו את ההגדרה של הפרטיות
בעיניהם. כלומר אסור לנו להתבלבל במונחים שבהם אנחנו
משתמשים.

אני אקשור את זה גם לעניין הספציפי שלי של תקשורת,
אבל זה גם בחיי היום יום שלנו, כלומר שהילדים או עוד
מעט הנכדים גולשים באינטרנט, המונחים שהם משתמשים
בהם הם שונים לחלוטין. והדיון פה אני חושב שם קצת,
אני לא זוכר אם מישהו מכס אמר שצריך לדאוג שהמונחים
השתנו עם הזמן, אבל אנחנו לא משנים את זה בדיונים
שלנו. וזו טעות בסיסית.

אני חושב שכשעושים פה מיפוי של סוגיות, צריכים לדבר,
לעשות את המיפוי הזה במונחים החדשים ולא במונחים
שאנחנו היינו. ואני חושב שזו טעות בסיסית שצריך לעשות.
אז זאת הערה אחת.

הערה שניה על מה שנאמר קודם זה בנושא, דיברתם הרבה
על ערכים, על רגולציה, על משפט. רשמתי לי עוד נקודה,
ועל חוק. והיה פה קצת בלבול. הויכוח עם יורם היה לגבי
מה רגולציה ומה לא.

אני בא ממדיניות ציבורית מתחום התקשורת, והנושא של
רגולציה במדיניות ציבורית חל בה תפנית מאוד רצינית ב-
5, 10 שנים או 15 שנים אחרונות. רגולציה זה לא בתחום
שלנו, זה לא דווקא חוק. זה לא חקיקה, זה לא משרדים
ממשלתיים. זה רק חלק, אולי חלק קטן מאוד של רגולציה.

רגולציה היום זאת רגולציה חברתית בעיקר. זאת רגולציה של קבוצות, זה רגולציה עצמית, זאת רגולציה משותפת. והשינוי הזה בתודעה, במונחים, השינוי בתודעה צריך לבוא על אחת כמה וכמה לידי ביטוי כשמדברים על האינטרנט. הרגולציה על האינטרנט גם היא צריכה להיות של חקיקה, באותם דברים שאולי תיכף אני אדבר עליהם אם יהיה עוד זמן, שהם במהות, בלב. אבל עיקר הרגולציה היא רגולציה שאמורה להיות רגולציה חברתית, רגולציה של ארגונים ורגולציה משותפת של ארגונים ושל חברה. אז אלה שתי הערות לגבי מה שנאמר עד עכשיו.

עכשיו אני בנושא שלי וכמה שיותר מהר. אתם יודעים שהשבוע נמכר האתר המפורסם ביותר וזה מה שאמרה אריאנה לפני הודעת המכירה, הדגש הוא באמת מכיוון שהעיתונות מתקיימת כעת בכמה פלטפורמות במקביל. כלומר היא לא דואגת לעיתונות, היא דואגת בעצם בסופו של דבר איך להתייחס לעיתונות כאשר היא לא בעיתון המודפס, היא לא בטלויזיה, היא לא ברדיו, אלא היא בכלם ביחד. והכל ביחד הזה הוא בתוך האינטרנט. ועל זה אני אדבר אחר כך.

כלומר באינטרנט יש לנו גם את העיתונות המודפסת, יש לנו גם את הוידאו ויש לנו גם את הכול. זאת המהות החדשה של העיתונות ולזה צריך להתייחס כשמדברים על אתיקה גם בעיתונות.

הנושא הוגדר פה כשהוזמנתי כתקשורת, ואני לא אדבר על תקשורת, אני לא אדבר על האח הגדול, אני לא אדבר על רצים למיליון או כל מיני דברים כאלה, אני מדבר על עיתונות בתוך התקשורת, שזה פן אחד של התקשורת.

צריכים לקחת את זה בחשבון. אז כל מה שאני אומר לא מתאים לכל התקשורת אלא לעיתונות. דבר שני, כל מי שעסק פה קודם, ובדרך כלל נוהגים לדבר, לעסוק באתיקה של תכנים עיתונאיים, ואני תיכף אסביר גם למה, אבל אני לא אעסוק בתכנים עיתונאיים, אני רוצה דווקא לעסוק בהיבט המוסדי של העיתונות שהשינוי בו הוא המשמעותי בעידן הדיגיטלי. ותחום אחד שאני אגע בו למרות שבו אני מתמחה, זה רגולציה של פרסום או אתיקה של פרסום. רגולציה בעקבות אתיקה של פרסום. הנושא הזה של פרסום ותקשורת בכלל, תקשורת המונים, יוצר המון המון בעיות אתיות בעיתונות המסורתית, ועל אחת כמה וכמה בעיתונות המקוונת. רק דוגמא אחת. מישהו דיבר פה קודם על פרסומות, איך קראתם לזה?

פרופ' ג. מש: פרסומת מקוונת אישית.

א. גינור: יש איזה מונח ששכחתי איך קוראים לזה כרגע.

קריאה: סיכול ממוקד.

א. גינור: זה בדיוק ככה. אבל זה בדיוק ככה. וזה הנושא שמעסיק

היום את מי שעוסק בכלל ברגולציה של פרסום, זה הנושא שמעסיק כיצד אתה בעצם גורם לאדם מצד אחד להניע אותו לעשות מה שאתה רוצה, ומצד שני לא לנצל את המידע שהוא נותן לך כדי להניע אותו. וזה תחום גדול ואני לא אדבר עליו כאן ברשותכם.

את הסיפור של אסף רמון אתם כולכם מכירים וזה בעצם מה שאמרה אמא שלו, רונה רמון, במכתב שהיא כתבה למשרדי ממשלה, כי אתם יודעים איך נודע לה על המוות, שאנשים התגודדו בחוץ. מי זה אנשים? עיתונאים התגודדו

בחוץ. ככה נודע לה בעצם, היא קיבלה את ההודעה אחר כך.

למה אני מביא את הדוגמא הזאת? בתוך הסיפור הספציפי הזה יש שלושה היבטים שנקרא לזה חוסר אתיות, מה שאנחנו מכנים לפחות חוסר אתיות, בתקשורת המסורתית. היא עדיין לא בדיגיטלית.

יש בזה חוסר רגישות, ברור. יש בזה פגיעה בפרטיות שלה, אין ספק. יש בזה גם מה שאנחנו מכנים השגת מידע באמצעים פסולים לא מבחינה חוקית, באמצעים פסולים מבחינה אתית. אין בזה עבירה על החוק היום, ככל שאני יודע. יש בעייתיות בתחום האתי. ורק בסוגריים אני אומר שבאמת שי חרמש יזם את מה שנדמה לי שעוד לא עבר בקריאה שניה ושלישית, אבל איך להתגבר על העניין הזה שמשפחות שכולות יודעות מהתקשורת על מה שקרה, על האסון בעצם.

בכל מקרה הדוגמא הזאת של הסיפור של משפחת רמון באה כדי להגיד שהבעייתיות האתית שנמצאת בתקשורת המסורתית, ואלה פחות או יותר הנושאים העיקריים בזעיר אנפין של מה שמדברים בתקשורת המסורתית, חדירה לפרטיות ופגיעה בשם טוב שיש בזה גם היבט חוקי, אבל במפורש יש היבט אתי לפני שזה מגיע בכלל לפגיעה בחוק. אמצעים פסולים להשגת מידע עיתונאי, חוסר רגישות, פגיעה ברגשות הציבור, בקבוצות של הציבור. אני לא יודע אם אתם זוכרים, היה ויכוח גדול במלחמת לבנון השניה האם לשדר את נאום נאסרללה. אם אתם זוכרים נאומים של נאסרללה בטלויזיה בשידור חי, אמרו אתם פוגעים בנו, האויב המר והנמהר שלנו. מבחינה חוקית לא היתה בעיה,

היתה בעיה אתית בעניין הזה.

אין שום חוק שמחייב תקשורת מסורתית לדווח אמת. אין חוק כזה. יש חוקים, חוק הגנת הפרטיות, חוק איסור לשון הרע שאם יש פגיעה במישהו אז אחת ההגנות על העיתונאי זה שהוא מוכיח שיש עניין ציבורי בפרסום, הוא גם צריך להוכיח שהוא דיבר אמת. אבל אם אני לא פוגע באף אחד, אני לא חייב לדווח אמת. אבל זה עניין אתי מלכתחילה.

כלומר כל הסוגיות האלה שמניתי קודם שקיימות בתקשורת המסורתית, קיימות גם בעיתונות של העידן הדיגיטלי. כשאני מנסה לחפש סוגיות, תוכניות ספציפיות שהשתנו כאשר עברנו לתקשורת מקוונת אני כמעט לא מוצא. אני אומר כמעט, כי בטח מישהו פה עוד יתפוס אותי במילה. אבל אני לא מוצא. לא מוצא. תיכף אני אומר גם למה.

אז מה בכל אופן באמת משתנה או ישתנה? מה שמשתנה לדעתי זה המוסד העיתונאי, או מה זה תקשורת? איך להתייחס לתקשורת? למה ההגדרה הזאת חשובה? כי לפי זה אני יכול לומר האם באמת אני צריך ליישם או לממש את אותן מגבלות אתיות בין אם חוקיות, רגולטוריות שאני מכיל על תקשורת מסורתית, גם על תקשורת חדשה מה שנקרא.

ולכן השאלה הראשונה זה מה הוא עיתון. מה זה בעצם כלי תקשורת? האם זה רק אתרי אקטואליה שבתקשורת מסורתיים? Y NET, אנרג'י וכו'. האם זה עיתונים אינטרנטיים, אתה הזכרת את רוטר נדמה לי קודם, רוטר זה עיתון משפיע מאוד, עם כל הבעייתיות שלו מי שמכיר.

פרופ' ג. מש: אם הוא עיתון. כלומר הוא אתר חדשות.

א. גינוסר : יפה מאוד, לכן אני שואל מה הוא עיתון. אני לא יודע. האם זה אתרים פרטיים שעוסקים באקטואליה? האם זה בלוגים? האם זה רשתות חברתיות? האם זה SMS? פרופ' ג. מש : למעשה זה כולם.

א. גינוסר : לי אין תשובה, אני מעלה פה את השאלות. השורה התחתונה היא אבל שבאמת יש אינסוף, בעידן הדיגיטלי יש אינסוף של ערוצים להעברת מידע והבעת עמדה, והשאלה אם באמת כולם כלי תקשורת. והשאלה הזאת חשובה כדי לדעת האם בכלל אנחנו צריכים, א'.

ו-ב' האם אנחנו יכולים להכיל עליהם נורמות אתיות שאנחנו מכילים על תקשורת מסורתית.

אז כמה שאלות שעולות אחרי שאנחנו יכולים, כל אחד לעצמו או אנחנו כקבוצה לקבוע מה זה כלי תקשורת בכלל בהיבט האתי, אז מי נושא באחריות באמת, ואני לא ארחיב על זה כי מישהו כבר דיבר על זה פה, האם זה ספק המידע, האם זה מפעיל האתר, האם זה בעל התשתית. האם בכלל צריך לקבוע נורמות, האם אפשר לאכוף את הנורמות האלה.

בחרתי פה שלושה מישורים, למרות שאמרתי לכם שהיום מדברים על שילוב של המישורים האלה. בחקיקה? אני אישית חושב שלא, יש כאלה שחושבים שכן כי אחרת קשה מאוד לאכוף.

מועצת העיתונות מתקשה מאוד לאכוף את תקנון האתיקה של עצמה לחברים שחברים בה. אין כמעט אכיפה. אני אומר כמעט ואני יכול לומר 99 אחוז אין אכיפה של תקנון האתיקה של מועצת העיתונות בתקשורת המסורתית. על אחת כמה וכמה בתקשורת הדיגיטלית.

השאלה כמובן, הפתרון שלי יותר נראה אבל אין זמן לנמק את זה, אז אני רק אזכיר את זה, באמת חקיקה מינימלית בצורה וולונטרית בעיקר וכוחות השוק. כשאני אומר צורה וולונטרית זה לא שכל אתר לצורך הדוגמא, לדעתי הוא לא יעשה את זה. אבל איגוד ציבורי כמו איגוד האינטרנט ועוד אחרים דומים לו, כדוגמא מועצת העיתונות בעיתונות המסורתית כן צריכים ליטול יוזמה בעניין הזה. הבעיה תהיה עוד פעם אכיפה כמובן, אבל ברמה הנורמטיבית, ברמה המושגית אם תרצו, ארגונים ציבוריים לדעתי יש להם תפקיד בעניין הזה. עולות שאלות פרקטיות האם הנורמות אחידות.

פרופ' נ. אלקין-קורן: השאלה למה אתה ממשיך לעסוק באבחנה הזאת בין עיתונות מקוונת לעיתונות מודפסת.

א. גינוסר: כי הם עוסקים בזה.

פרופ' נ. אלקין-קורן: למה אתה לא שואל את עצמך למשל את השאלה מה זה עיתונות בעידן הזה.

א. גינוסר: אבל אני שאלתי את השאלה, את אולי לא שמת לב.

פרופ' נ. אלקין-קורן: מה התפקיד של,

א. גינוסר: זה שתי שאלות נפרדות.

פרופ' נ. אלקין-קורן: לא, האם אני שאני משתתפת בפורום חדשות ברוטר עושה תפקיד עיתונאי או מחליפה את העיתון, אז יכול להיות שאין יותר דבר כזה שנקרא עיתונאים.

א. גינוסר: יכול להיות.

פרופ' נ. אלקין-קורן: אם ויקיליקס הוא לא עיתונאי, כן? כי המערכת היא

לא עיתון והאנשים שעובדים שם הם לא עיתונאים, אז אני

אומרת יכול להיות, הניתוח שאתה עושה צריך להתחיל

מהשאלה לא אם יש עיתונות מודפסת כי זה לא מעניין

אותנו אם קוראים ידיעות בנייר או ב-YNET או מאזינים לו באוטו. השאלה האם יש דבר כזה שנקרא מוסד העיתונות ומקצוע העיתונאי.

א. גינוסר: אי אני מסכים איתך במאה אחוז. אם לא הבהרתי את עצמי לזה התכוונתי. אני חושב שהשאלה הבסיסית, ולכן התחלתי בה, זה קודם כל מה זה עיתון, ואם יש דבר כזה עיתון בעולם הדיגיטלי. אם קיים ומה הוא. מה הוא, האם אני יכול באמת לפי מה שאני יודע היום מה יש ברשת, האם אני יכול להגיד אוקי. זה גם טוב במונחים שלנו. לכן התחלתי, ואני מסכים איתך במאה אחוז. אין פה ויכוח. אז השאלות שאני שואל פה, ועוד שתי שאלות שבהן אני אסיים, הן שאלות למחשבה כשאינן לי תשובות ברורות לעניין הזה. בהמשך הייתי אומר שגם המדיה החדשה, ואולי זה מה שמייחד אותם מהעיתונות המסורתית, מבחינת המקצוע. יש בחיפה נדמה לי או אני לא זוכר, קורס שנקרא עיתונות כמוסד או עיתונות כמקצוע. אז קורס יסוד בשנה א' או משהו. אז מה שדיברתי עד עכשיו היה עיתונות כמוסד, אני שואל עכשיו על עיתונות כמקצוע. גם רוטר וגם YNET, במידה פחותה כמובן, יש טשטוש פעילות בין העורכים, בין הכתבים, בין הצרכנים לעיתונאים. כי טוקבקיסט שיש אליו הרבה תגובות אולי גם הוא עיתונאי? אנחנו לא יודעים את זה.

וכמובן יש גם הבחנה בין הטכניקות, הביטוי העיתונאי, כתוב טכניקות אבל היה צריך להיות יותר נכון הביטוי העיתונאי. ולכל הדברים האלה יש כמובן השלכות בהרבה תחומים, גם כלכלית בראש ובראשונה, גם ארגונית וגם בתחומים האתיים.

קודם כל טשטוש תחומי אחריות, כי גם אם כתב מפשל בעיתונות מסורתית יש מעליו עורך. לא בכל העיתוננים האינטרנטיים יש עורך מעליו, ויש אתרים שאין עורך. גם בלוגים.

וכמובן כל ההירארכיה הזאת שעורך כתב הוא לא רק עניין של הירארכיה של קידום מקצועי, זה גם עניין של אחריות. כלומר כתב יודע שיש מישהו אחראי עליו ולכן הוא לא יעשה משהו מאוד בוטה מבחינה אתית.

אבל אם אין מישהו מעליו, חלקם יותר ייזהרו, אבל חלקם גם פחות ייזהרו. וזו בעיה. וכמובן דבר אחרון זה ביטול ההתמחרות וההתמקצעות. כלומר בעיתונות המסורתית, עוד פעם אני אומר את זה מאוד בכלליות, זה לא נכון לכל מקום ולא נכון לכל עיתון ולא נכון לכל עיתונאי. אבל ברמה הכללית נגיד ככה כתב לענייני משפט מתמחה בתחום שלו.

ד"ר י. הכט: רק שאלה אחת, מה זה קשור לאתיקה? הרצאה מאלפת,

אבל מה זה קשור לאתיקה?

א. גינוסר: אני ניסיתי להגיד.

ד"ר י. הכט: לא הבנתי.

א. גינוסר: אם לא הבנת סימן שלא הסברתי טוב. אז אני אנסה להגיד

עוד פעם במשפט אחד. מה שאני מנסה להגיד שהשינוי המבני שחל בעולם התקשורת הוא זה שגורם להעלות את השאלות האלה שאותם ניסיתי להעלות. זה מה שניסיתי להגיד במשפט אחד. תודה רבה לכם.

ד. מילוא: תודה רבה. אז אנחנו נלך לאכול.

ד. מילוא: אוקי. הולך ופוחת הדור מה שנקרא. כל מי שהגיע, וגם אם

הגיע לשעה, שעתיים אכפת לו. זהו, הגענו לשלב של הדיון החופשי שהיה צריך להתחיל לפני שעה, אבל נראה, נראה איך הוא ירוץ. יש לנו בכל זאת מספיק זמן.

אנחנו היינו רוצים עכשיו גם לאפשר למי שעד כה היה שותף פסיבי פחות או יותר, אנחנו נעשה איזשהו סבב וכל אחד יגיד, עכשיו לא הייתי מציע לפתוח את הדיון מבחינת מהויות ומושגים, אלא שכל אחד יתייחס אופרטיבית לאור מה שהוא שמע במהלך הבוקר עד עכשיו, מה לדעתו צריך לעשות מעשית, תכל'ס, מכאן ואילך. אז אבשלום, נתחיל איתך.

א. גינוסר : האמת היא שאני קצת במבוכה בעניין כי העניין שלכם כיוזמים היה בנושא החינוך. נכון?

נ. גלעד : לאו דווקא. מה שאמרנו שהכל מתנקז לחינוך, אבל חשוב, חינוך זה חברה בסופו של דבר.

א. גינוסר : אין בעיה, אני רק אומר שאם רוצים לעשות תוצר ואם התוצר הסופי הוא מכוון לבתי ספר,

נ. גלעד : לא מכוון לבתי ספר. ממש לא. הוא מכוון להסתכלות

כללית על אתיקה בעידן הדיגיטלי בחברה בכלל. ואני רוצה להוסיף על זה שלא דובר פה על הורים, אבל הורים זה בדיוק אחד מאותם אלה מהשלם, לא רק מערכת החינוך אלא כל מי שהוא, מדריכי תנועות הנוער וכל האחרים.

ד. מילוא : קח את זה לכל כיוון שאתה רוצה. בוא תגיד לדעתך על רקע מה ששמעת, מה לדעתך צריכים להיות הצעדים הבאים

האופרטיביים המעשיים.

א. גינוסר : לפני חודש, חודשיים הרשות השניה לטלוויזיה ורדיו מינתה

מישהו שאמור לראות איך מחילים כללי אתיקה על תקשורת דיגיטלית.

לא יודע לאיפה זה הולך ומה יקרה עם זה, אבל כיוון שזה נושא שמעניין אותי אז הייתי אומר שאם הרשות השניה עושה את זה כרגולטור של המדינה אותי זה קצת מטריד.

קריאה: מה הם רוצים לעשות, כללי אתיקה?

א. גינוסר: לבחון בכלל אם יש מהלכים, ואם כן איזה כללים להכיל. אין לי את הכתב סמכות שלהם פה מול העיניים אז אני לא יודע מה הם עושים שם בדיוק, אבל בגדול רוצים להכיל. דרך אגב רק בהערת ביניים, היתה החלטה כבר לפני חמש שנים שמועצת העיתונות שכללי האתיקה של מועצת העיתונות חלים על כל כלי תקשורת אינטרנטי גם. זו החלטה ישנה כבר.

ד"ר י. הכט: לא ישנה.

א. גינוסר: חמש שנים לפחות, נכון?

ר. לוי: לפני חמש שנים מה שהיה שינוי בקוד האתי שבו הוגדר מה שנקרא עיתונות מקוונת שזה כמו כל עיתון.

א. גינוסר: נכון. ושכללי האתיקה חלים על העיתונות המקוונת. זו היתה ההחלטה של המועצה לעיתונות.

ר. לוי: כן.

א. גינוסר: עכשיו למה אני אומר את הדברים האלה? כי מצד אחד גם

הרגולטור המדיני ומצד שני גם הרגולטור העצמי של העיתונות מתעסקים כרגע עם העולם הדיגיטלי. ואני חושב שכן היה נכון שגוף ציבורי, אני לא יודע מי זה, אולי איגוד האינטרנט, אני לא יודע, כן צריך להכניס את ההיבטים שלו.

כי זוית הראיה של הרגולטור וזוית הראיה של מועצת העיתונות הן זויות ראיה שאולי שונות אחת מן השניה, אבל הן שונות ממה שאנחנו מדברים בינינו ומה,

- ר. לוי: כן, אבל זה שני דברים שונים. זאת אומרת אנחנו שותפים למועצת העיתונות בדיוק בנושא הזה, בתחום של התערבות. אבל יש כל מיני היבטים מאוד ספציפיים שהם קשורים למה שנקרא עיתונות. אחד מהם למשל יש דיון במועצת העיתונות ספציפי שבו אנחנו מציעים שמועצת העיתונות תאמץ את הכללים לטיפול במה שנקרא תוכן למשתמשים. ישנם כללים שגובשו קוד אתי. תוכן משתמשים הכוונה בעצם לטוקבקיסטים. ולפני מספר, לפני כשנתיים גובשו כללים כאלה בעזרת ספקי תוכן שהתעניינו והציגו את זה אפילו בוועדה בעקבות הצעת החוק של חסון של טוקבקיסטים, ובעקבות הצגת אותו המסמך חסון הוריד את הצעת החוק שלו. אבל הכללים האלה לא אומצו. הם לא אומצו בין היתר כי אז הם היו מותנים בקבלת חוק משחק אלקטרוני שמטיל הגבלת אחריות למי שעוסק במנגנון הודעה והסרה.
- א. גינוסר: אז איפה זה עומד עכשיו?
- ר. לוי: זה עומד עכשיו שחוק המשחק האלקטרוני מת,
- א. גינוסר: לא, לגבי ההמלצות לגבי,
- ר. לוי: ההמלצות האלה אנחנו מחר מביאים לנשיאות. היה דיון במועצת העיתונות, מביאים מחר לנשיאות החלטה שמועצת העיתונות תקרא להם. זה בחלק הזה. בחלק השני שינויים מינוריים בנושא של קוד אתי. אבל זה אתיקה ועיתונות כמו שאמרת בתקשורת. היום אנחנו מנסים לקבוע את המיפוי של מה הם הסוגיות באופן כללי של אתיקה, בעיקר ליישום בתחום החינוכי. והמלצות בנושא של עיתונות הוא יותר קשור לאתיקה

מקצועית. אנחנו מדברים יותר על מה שנקרא אתיקה
נורמטיבית.

פרופ' ג. מש: בהנחה שכל מי שעוסק בעיתונות דיגיטלית הוא עיתונאי.

ר. לוי: זה דבר מעניין, ההצעה שלנו לשינוי בקוד האתי הוא פשוט

לשנות האם יש הגדרה עיתונאית, יש הצעה לשינוי להגדרת

מושג מעשה עיתונאי שהוא פעולה שמי שנוקט אותה רואה

אותה כפעילות עיתונאית,

ד. מילוא: למרות שהוא לא עיתונאי.

ר. לוי: למרות שהוא לא עיתונאי. ואז הקוד האתי חל עליו.

ד. מילוא: אז אני רוצה ברשותכם לחזור לאבשלום ולקבל ממש כמה

נקודות אופרטיביות שלדעתך צריך להמשיך בהן.

א. גינוסר: אם מדובר בפורום הזה, ואתה הרחבת את היריעה לא למה

שאני התכוונתי מלכתחילה, אז אין לי הרבה מה לתרום פה

אישית. אני לא מתמצא בתחום הזה הרבה.

אני כן חושב אבל שמה שהתקבלה החלטה כוולונטרי לא

מספיק, זה לא הספיק בעולם הישן, על אחת כמה וכמה לא

יספיק בעולם החדש. ולכן אני חושב שצריכים דווקא להיות

גופים אחרים, למשל פורום כזה שלא יגיד רק כמו שאתה

אומר אתיקה נורמטיבית, אלא כן יכנס לתחומים השונים.

אז מה שמעניין אותי זה תחום העיתונות, אני חושב שכן

צריך לתרגם את השפה שאתם תגבשו פה, ולתרגם את זה כן

לתחומים מסוימים. בין היתר תחום העיתונות, בין היתר

אתה הזכרת את המסחר, בתחום המסחר.

זאת אומרת זה לא יכול להיות דברים מנותקים, כי ברגע

שאתה עושה שפה, היא צריכה להיות משותפת לכולם.

כשאתה מדבר על פרטיות בעיתונות, צריכה להיות פרטיות

גם בתחום המסחרי. בתחום המסחרי צריך להיות גם

- הפרסומות למשל לצורך העניין.
- ע. אבני : אם אנחנו מדברים על ההיבט של האתיקה התקשורתית כשאתה הולך לפרסומות וכו', זה יותר מתחבר אליך?
א. גינוסר : מתחבר אלי אישית?
- ע. אבני : כן. לאו דווקא הקטע של האתיקה העיתונאית אלא מצבים,
א. גינוסר : א' התשובה היא כן. אבל מה שניסיתי להגיד במענה לדני שאני חושב שמבחינה מעשית אם יתגבש לקסיקון, אוקי.?
לא שפה. הלקסיקון הזה צריך להיות מתורגם לשפת התחומים השונים.
- ד"ר א. רותם : לגבש לקסיקון נקרא לזה נורמטיבי, לא יודע מה, אבל אחר כך להכיל את זה בכל תחום.
- א. גינוסר : נכון, כי פרטיות של מורה ותלמיד באינטרנט זה לא פרטיות שלי שכותבים עלי בעיתון.
- ד. מילוא : זהו אבשלוס? רימון, על בסיס מה ששמעת פה במהלך הבוקר, צעדים אופרטיביים, תכליס איך לדעתך מתקדמים, מה צריך לעשות.
- ר. לוי : הצעד האופרטיבי לדעתי לתת למי שלא דיבר בסיבוב הראשון לדבר.
- ד. מילוא : כן, כן, מיד. אנחנו עושים סיבוב. אבל התחלת למשל לקבוע את מיפוי הסוגיות האתיות ברשת.
- ר. לוי : אמרתי.
- ד. מילוא : צעדים אופרטיביים, מה צריך לעשות? בשביל שיופיע גם בסיכום.
- ר. לוי : אני לא רוצה עכשיו להוסיף. דיברתי יותר מדי.
- ד. מילוא : אוקי. יעקב.
- ד"ר י. הכט : תתנו לי חמש דקות, אני הכנתי הרצאה שלמה של 8 עמודים. סימנתי באדום חצי עמוד. ראשית אני רוצה

להודות במיוחד ליזמים, אני פשוט רוצה להזכיר את ד"ר דני מילנין שנפטר לפני שנה, שאיתו הייתי פה. ניסינו לעשות דיון כזה ונכשלנו. התוצאה היתה שאני כתבתי את המאמר הראשון שלי על אתיקה ומשפט באינטרנט באותה שנה, אבל לא רוצה להפקיר משפחות. אני גם רוצה להמשיך בדברים של אבשלום, אי אפשר לדון על אתיקה במונחים של עידן התעשייה, מוכרחים לדבר על אתיקה בעניין עידן המידע. ואנחנו טועים בזה כל הזמן. ואני חושב שזה מה שאתה רצית לומר, נכון? אז אני רוצה לחזור.

הדבר השני שמאוד מפריע לי, יש גישה שלילית או אמביוולנטית של המורים, של המורים כלפי האינטרנט. אי אפשר לעבוד בצורה שכזו. מצד אחד רוצים להכניס טכנולוגיה והיא מצוינת. ומצד שני, אני יכול להדגים את זה, ומצד שני רק טכנולוגיה, אבל זאת תרבות שלמה. אולי כבר באותה הזדמנות אני אזכיר את הד החינוך שהתפרסם בדצמבר האחרון, יש לי את זה פה. בדצמבר האחרון כשכולו היה מיועד לתקשוב. הוא היה עיתון מזעזע מבחינתי חוץ מהמשחקים ששיזף נתן. עכשיו מה, האם יאנוש קורצ'ק היה זקוק לאינטרנט כדי להיות מחנך טוב? זה היה המוטו של החוברת.

ד"ר א. רותם: לא,

ד"ר י. הכט: תפתח את החוברת בעמוד הראשון.

ד"ר א. רותם: לא, לא, אין לי טענות נגד המידע שאתה אומר, יש לי טענות על מי שעשה את זה.

ד"ר י. הכט: לא, לא, אז אני אומר שתבינו שאנחנו הולכים

בדיספוזיציה. מצד אחד רוצים להכניס טכנולוגיה, ומצד

שני יש אנטי של האינטרנט.

אחרי זה עוד ציטוט אחד של מנהלת, היא אומרת האם מורי העתיד מכינים את עצמם לטכנולוגיה? הם לא מכינים לטכנולוגיה. הם אולי כן, אבל לא לתרבות טכנולוגית. הדבר השני, ופה אני רוצה לחזור לדברים שלך, אי אפשר לדבר על עבריינות ברשת מבלי שמדברים על עבריינות כללית. אנחנו נכשלו בעבריינות כללית. אי אפשר לבודד אלא אם כן,

ד"ר א. רותם: נכשלו במיגור,

ד"ר י. הכט: מערכת החינוך נכשלה בעניין. אז אי אפשר להתחיל לדון פתאום על אתיקה ברשת אם יש כישלון בזה. זה מוביל. אני חושב שפה שמענו גם את גוסטבו, אנחנו יודעים איפה זה מתחיל להתרחש.

עכשיו אני רוצה להגיד, אני עברתי על התוכניות של משרד החינוך, ויש המון תוכניות. יש בלי סוף תוכניות. אני חושב שרק את האתיקה אפשר לבנות על סמך ההנחות הסמויות של התוכניות.

אותי מדאיג, איך קראת לזה? מיפוי הסוגיות עפ"י תוכניות של משרד החינוך, של שפ"י, יש שמה תפקידים ללא סוף, שתפקידם לטפל באתיקה האינטרנטית. כל מיני מחלקות. יש לי את השמות, אני לא רוצה להיכנס, אתם בוודאי יודעים. אין שום תיאום בעניין.

ד"ר א. רותם: אין שום תיאום, אין שום הסכמה בכלל.

ד"ר י. הכט: עכשיו אני רוצה לומר עוד דבר אחד שאתה אמרת אין עד היום שום מידע אמיתי מה קורה הלכה למעשה. ואני רוצה לצאת דווקא מהנקודה הזו, שיזף דיבר על מה שכתבתי, על האתיקה, איך זה נקרא? המוסרית. פאניקה מוסרית.

תראו, אם אנחנו לא נלך לדון על העניין הזה בצורה אחרת לגמרי שנקרא ניהול סיכונים, אי אפשר לבוא לכיתות ולדבר על הכול. לבדוק בשלב הראשון איפה הבעיה. עכשיו הבעיה היא לא בכל מערכת החינוך, היא בדרך כלל בתוך בית ספר. קודם כל.

עכשיו זה כבר רומז לשיטה שאני הייתי רוצה ללכת בה. אני הייתי רוצה ללכת לא כמשהו דקלרציות כלליות, אני קראתי לזה שיעורי מוסר. שיעורי מוסר התחיל במאה הי"ט אצל הליטאים בישיבה. הם ברחו, תלמידי הישיבה הלכו לתרבות אחרת. אז אמרו לא, אסור, נעשה להם לימודי מוסר.

רוב התוכניות של משרד החינוך הם בסגנון של לימודי מוסר. אי אפשר ככה ללמד ילדים. זה פשוט לא הולך. וכאן הייתי, אני ממש מדבר בקיצור, כתבתי את הדברים, יש לי אותם.

מוכרחים להתחיל לדבר על לימודי תרבות. לימודי תרבות שכוללים גם אתיקה. וזה שוב רומז לדברים שלך, יש פתאום עולם חדש לגמרי, מוסר חדש לגמרי, דברים חדשים לגמרי.

אנחנו מסתכלים רק על הטכנולוגיה. אני רוצה פה להזכיר על ספר שהוא לא כל כך ידוע שיצא לפני כמה חודשים שהוא נקרא אינטרנט. אין בו אף מילה על הדברים שאנחנו יודעים. הכול פילוסופיה וערכים. בחור שעשה את זה, זה לא הספר הכי טוב, אבל זה הכיוון שהייתי רוצה ללכת אליו. הוא דיבר על אתיקה כתרבות.

אני התפעלתי מהספר לא בגלל כל כך הרעיונות אלא לכיוון הגישה. אתיקה זה מידע מבחינתי. אתיקה זה איך אני

מלמד את זה בבית ספר, איך זה נתפס בבית ספר, איך
רואים את זה בבית ספר. מפני שאני יכול לתת רשימה
מאוד יפה של מה היה צריך ברמת העל.
אנחנו לא יודעים עדיין מה זה תרבות האינטרנט, מה
השתנה בתרבות האינטרנט, ומה מותר ומה אסור. אני
חושב שאחת הדוגמאות והועלה פה, אני כתבתי, קיבלתי
באמת ברכה רבה ממך, כתבתי על הזכות לחשיפה. הזכות
לחשיפה הוא אנטי תזה לנושא של הזכות לפרטיות.
כל הזמן מזכירים פה את השופט ברנדייס. אתם יודעים
לפני כמה זמן הוא כתב את המאמר? לפני 120 שנה. ואתם
יודעים על מה הוא כתב את המאמר? לא. הוא כתב על
רכיבויות, הוא כתב על קודאק, על המצלמה. אבל הוא לא
הזכיר בכלל את הדברים האלה.
אנחנו לא יודעים במישור המשפטי עדיין מה זה בדיוק, את
זה למדתי מה זה בדיוק פרטיות. אבל אנחנו יודעים
השתנו מושגים. המושג של חשיפה הוא שונה לחלוטין. זה
עדיין נמצא בגבולות שאתם אומרים שאסור, אבל יש
דברים שמותר כבר לעשות.
אז כל מה שאני אומר שהדיון פה נאמר, אבל אם אנחנו לא
נלך לחינוך עצמו ולכיתה עצמה ולבית ספר עצמו אנחנו
נפספס את זה, מפני שהתלמידים לא אוהבים לקבל את
שיעורי המוסר. הם יודעים הרבה יותר טוב מאיתנו.
השיטה שאני אמרתי המגבלות הם שני דברים. אני חוזר
עוד פעם הנושא של ניהול סיכונים, שלא נעשה כאן. תנועת
הצופים באתר שלה כתבה באתר באינטרנט על ניהול
סיכונים בגיל ההתבגרות. זה לא בדיוק ניהול סיכונים,
אבל לפחות הרעיון הוא נכון.

אנחנו נדע מה הבעיות, איפה הבעיות. לא הכול אפשר, לדעתי יש פה דברים נהדרים, אבל הם לא מעניינים את הילדים, זה לא בתחום שלהם עוד. בואו ניזהר בעניין. והדבר שאני רציתי לומר אני מאוד הייתי שמח להיות קצת שותף יותר לדברים, דיברתי עם שיזף הבוקר, אמרתי המשחקים, משחקי האתיקה הם דבר נהדר מפני שזה מקרב אותם לפחות לטכנולוגיה. לא מישהו מבחוץ אומר להם את זה.

הרצאות וימי אתיקה לא ישנו את האתיקה. מה שישנה, ופה אני שוב חוזר, הנושא של אינפורמציה אמיתית על התרבות שאנחנו לא יודעים עליה, אבל לפחות אנחנו מתקרבים אליה. תודה רבה.

ד. מילוא: תודה רבה. אוקי. גלעד, דברים מעשיים לאור מה ששמעת, איך מתקדמים, אם מתקדמים.

ג. רביד: הרבה להוסיף אין לי כאילו על הדברים. אני חושב שכמו יעקב ורבים לפניו, אני חושב שהמפתח זה באוריינות דיגיטלי מאשר תרבות, למה כדאי להעלות דברים ליוטיוב ולא מה הסכנות ביוטיוב. הסכנות יגלו כבר, אבל קודם כל למה כן ולמה לשתף ולמה לחשוף ולמה ללמוד בקבוצה ומה התועלת של שיתופיות. זה נכון גם לספרי לימוד.

אני חושב שהאתיקה צריכה להגיע דרך האוריינות הדיגיטלית, ואוריינות דיגיטלית של למה כן ואחר כך למה לא. וצריך ללמוד לזהות את כל המקרים השליליים.

שני נושאים. נושא נוסף ששבוע שעבר דיברתי באיזו השתלמות מורים על משהו ואתגרו אותי בשאלה ואין לי תשובה, ואני חושב שזו שאלה אתית קשה שעלתה פה בין הדברים. זה האתיקה של חסימות ברשת, איך חוסמים, מה

חוסמים, מי חוסם, מה מודיעים שחסמו, האם מודיעים.
נושא שני שהיה אפשר להבין אותו קצת מהדברים של יורם,
אבל אני לא רוצה להתעסק בתאגידים, זה האפשרות
שרשתות מחשבים ואינטרנט מותר להם לעשות קונסיגנציה
של הרבה מאוד נתונים. פתאום אני יכול להביא המון
נתונים על יעקב מכל מיני מקומות ולחבר אותם ולדעת
המון דברים שלא ידעתי קודם. יש עם זה המון בעיות
אתיות.

ד"ר א. רותם: אני לא הבנתי.

ג. רביד: האפשרות שיש לפרט לקבל תמונת עולם מהרבה מקורות
מידע על אנשים בודדים טומנת בחובה המון שאלות אתיות
האם זה מותר, מתי ואיך. זה בצד המסחרי הרגולטורי. אני
חושב שבצד ההתנהגותי צריך לטפל בעניין.
ב-2006 יצאו לרחובות בלוס אנג'לס על זה שפייסבוק
אפשרו את המיני פילדס שאני רואה מה החברים שלי
עושים אצלי בדף, וזה נראה להם פגיעה עצומה בפרטיות
והם יצאו לרחובות. והיום זה איכשהו עובר ככה בלי לדבר.
נושא שהוא בשולי הדברים, אבל מעניין אותי מחקרית
ורעיונית, הוא איך הייתי, דיברנו פה כל הזמן על אתיקה,
אבל נגיד שכבר יש קוד אתי ויש לנו מרכז דיגיטלי, איך זה
זורם בפייסבוק. יש מחקרים על איך השמנה עוברת ואיך
מחלות עוברות ואיך מידע עובר ואיך נורמות עוברות,
השאלה אם אתיקה מתנהגת כאחד מהם או יש לה דרכים
אחרות שבהם הוא קופץ ממימד אחד לשני. זה שאלה
כללית על אתיקה בחינוך, אבל דיברנו על פייסבוק ונגיד
נדע איך להתנהג ולהפעיל את פייסבוק לטובת העניין, האם
אפשר בכלל להפעיל את פייסבוק כדי שהאתיקה תעבור.

שאר הדברים נאמרו ואני לא אחזור עליהם.

ד. מילוא : תודה. גוסטבו.

פרופ' ג. מש : כמה דברים בקצרה. אני כמובן לא יכול להגיד לעשות דברים מעשיים. אני סוציולוג, סוציולוגים לא אומרים מה לעשות, סוציולוגים מסתכלים על אחרים רק. אבל כמה דברים שלדעתי הם חשובים בכל הדיון הזה. קודם כל אם אני מנסה לחזור לבית ספר, אז אנחנו מדברים על אוכלוסיה מאוד מיוחדת שהיא בתהליך של התגבשות. היא מגבשת את הזהות שלהם והיא מגבשת את האוטונומיה שלהם, וכל זה בעידן הדיגיטלי. זה אומר שמושכים את הגבולות, מנסים לבדוק אותם, מנסים ללמוד אותם. כלומר זאת אוכלוסיה לומדת.

ולכן חייבים להתייחס לצרכים של האוכלוסיה הזאת בתחום של הזהות והאוטונומיה, והייתי מחבר אותם. כלומר אני מאמץ את המושג של המעשה. אז למעשה החינוכי בתחום שפעם הייתי, בתחום של הפשיעה, זה היה מעשה הפשיעה ואז חיברנו ביחד את העברייין ואת הקרבן ואיפה זה קרה. וניסינו להבין כך עבריינות. אז אולי במעשה החינוכי אנחנו צריכים לחבר את התלמיד ואת המורה כיחידה אחת ולא לדבר על האתיקה של המורה ועל האתיקה של התלמיד, אלא על האתיקה של המעשה החינוכי אחרי שנגדיר אותו.

ג. רביד : קודם כל זה תלמיד ומורה ולא תלמיד וקהילה.

פרופ' ג. מש : כן, או מה שלא יהיה. אז הייתי חוזר ואומר אולי קודם נגדיר את המעשה החינוכי כמו שנגדיר את המעשה הדיגיטלי העיתונאי, אז נגדיר מה הוא המעשה החינוכי כי הוא כולל אולי גם תנועות נוער ולא רק בתי ספר. וגם

נזכור שזאת אוכלוסיה שהיא בתהליך של התגבשות, היא לא אוכלוסיה בשלה שהיא גיבשה גם זהות אישית וגם נורמות.

הזהות באה עם העניין של להראות שאני שונה מאחרים, ויוטיוב יכול להיות אחד מהדרכים להראות את זה. גם בצד החיובי דרך אגב מכיוון שבאחת הכתבות הנוראיות שפורסמו בארץ בעיתון כלכליסט היה תחת הכותרת ילדים של צוק שזה היה באמת כתב אישום נגד הנוער של היום, בערך כמו שאבא שלי היה עושה לנוער שלנו אז. וכמו שהסבא עשה לאבא שלי, משהו כזה. כן?

אבל אחת מהדוגמאות היה ילד בן 14, משהו כזה, שעובד בשביל סמסונג. ומה הוא עושה בשביל סמסונג? הוא בחור שמבין מאוד בגדג'טים וסמסונג גייס אותו, אמר לו קח את הסלולארי כל פעם, תנסה אותו ותגיד לנו מה לא בסדר. עכשיו אני שואל מה לא בסדר בזה? כלומר מה זה ילד של צוק? לבחור יש יכולת טכנית, הוא מבין טכנית. הוא גם מבין מה טוב, מה לא טוב והוא עובד בזה ומתפרנס מזה. מה רע בזה? אני אגב כשהייתי בן 12 התפרנסתי כעיתונאי. ידעתי לכתוב, אז לקחו אותי לעיתון, אמרו לי תכתוב מאמרים, משלמים לך לפי מאמר. רע בזה? לא יודע. אני חושב שלא.

אבל גם התגבשות הזהות נעשית במידע הדיגיטלי באמצעות הכלים הדיגיטליים וצריך לקחת את זה בחשבון. גם הנושא של האוטונומיה.

יחד עם זאת גם התגבשות האוטונומיה וגם התגבשות הזהות הם דברים שעומדים או יכולים או עלולים לעמוד בסתירה עם ערכים אחרים. ואני חושב, אני לא יודע אם

אנחנו לא מבולבלים, אני חושב שכן. אז בני הנוער עוד יותר מבולבלים מאיתנו.

אבל יש לנו פה התנגשות בין ערכים שאנחנו לא יודעים בדיוק איפה מתחילים ונגמרים. מה זה חופש הביטוי בעידן שכל חבר בעדר יכול ליצור תוכן ללא שום פיקוח. מה זה זכות הציבור לדעת כשהציבור לא בדיוק יודע להעריך את האמינות של המידע. את התאריך של המידע, אם יש לו תוקף או אין לו תוקף. את המקור של המידע. אז אלה דברים שבדיון האתי לדעתי צריכים לבוא לידי ביטוי.

ד. מילוא: תודה. דלית, אז את יכולה גם טיפה להרחיב כי לא יצא לך לדבר עד עכשיו.

עו"ד קן דרור: רשמתי לעצמי כמה נקודות אופרטיביות וכמה נקודות קצת יותר מהותיות, אז אני אתחיל אולי מהאופרטיביות. מחקר אמפירי על ישראל לעומת כל הדברים האחרים, זה משהו שהאקדמיה יכולה לעזור, אבל עוד פעם האקדמיה מוגבלת במשאבים ותמיד זאת הבעיה שלנו.

ד. מילוא: כשאת מדברת על מחקר אמפירי, מחקר אמפירי על מה?

עו"ד קן דרור: מחקר אמפירי שמשווה את המחירים שנעשו בבריטניה לגבי מה שאברום ועידית דיברו.

ד"ר א. רותם: מה קורה פה בארץ היום בעצם? אין לנו תמונת מצב? פרופ' ג. מש: מה? השאלה על מה.

עו"ד קן דרור: צריך ללמוד את המחקרים שנעשו בעולם כדי לראות,

פרופ' ג. מש: חבר'ה, חלק מאיתנו כבר למד את המחקרים האלה, אז

כדאי שתשאלו מה השאלה. מה אנחנו לא יודעים. כי חלק מהדברים כן יודעים על ישראל וחלק לא יודעים על ישראל. מה בדיוק אנחנו רוצים לדעת.

עו"ד קן דרור: זו גם שאלה. אז אתה יודע מה? אני אתקן את מה שאמרתי,

לערוך מיפוי של המחקרים האמפיריים.

פרופ' ג. מש: לא, השאלה זה על מה.

עו"ד קן דרור: ברור. אני רוצה ללמוד קודם את המטריה כדי לראות על מה.

פרופ' ג. מש: מאה אחוז.

עו"ד קן דרור: דבר אופרטיבי נוסף זה אולי כן לשמר את הפורום הזה אחת לכמה זמן, ולהוסיף כאן אנשים נוספים שאני הייתי שמחה לשמוע את דעתם, שזה גם פילוסופים של החברה וגם פסיכולוגים. פסיכולוגים שיסבירו האם יש השפעה חדשה למדיום.

וגם נציגים של תלמידים. בסופו של דבר אני חושבת שגם נציגי תלמידים יש להם מה לתרום פה, ואולי אנחנו קצת אולי זקנים, אז לשמוע את הדור הצעיר שעכשיו חי את זה. קריאה: תדברי בשם עצמך, סליחה.

עו"ד קן דרור: אוקי. אני אולי זקנה אבל אני רוצה לשמוע את התלמידים שיש להם אולי מה להגיד.

ד. מילוא: נציגי תלמידים זה תלמידים?

עו"ד קן דרור: מועצת תלמידים. כן. אני לא מפחדת מזה.

ד. מילוא: לא, כי בדרך כלל מועצת התלמידים הם זן אחר מהתלמידים.

עו"ד קן דרור: אפילו סטודנטים.

ד. מילוא: זאת אומרת הם לא ממש,

ד"ר י. הכט: למה מועצת תלמידים? למה לא תלמיד טוב בכיתה?

ד. מילוא: להיפך, בלוגר כזה שלכלך את המורה שלו. אחד כזה.

ד"ר י. הכט: כן, תביא לי אותו.

ד. מילוא: אני הייתי יו"ר מועצת תלמידים, זה כל ילדי הכאפות של

בית הספר. אני לא יודע, אז זה היה.

ד"ר י. הכט: גם היום.

עו"ד קן דרור: לגבי הנוכחות החיובית, השימוש הפוזיטיבי. הייתי כן אולי

שמחה לראות מנחי שיעורים שנכנסים שיסבירו, כמו שהסבירו פעם למה אסור לעשות חרם על תלמיד ולמה זה לא טוב, אז לבוא ולהגיד החרם נשאר אותו חרם, רק עכשיו הוא וירטואלי גם. אז לא טוב, מנחי חינוך שיכנסו ויסבירו, וגם מנחי חינוך שיסבירו על שיתופיות.

עכשיו כמה הערות מהותיות יותר. קודם כל כשאנחנו מדברים כאן על אתיקה, בדרך כלל מדברים על אתיקה של פרופסיה, על אתיקה של קבוצה מסוימת. אנחנו לא הגדרנו אתיקה של מי.

אז קודם כל צריך להגדיר לעצמנו אתיקה של מי. האם אנחנו מדברים על האתיקה של האינטרנט או על האתיקה של מוסדות החינוך באינטרנט, אתיקה של מורים, אולי זה פרופסיה. צריך להגדיר לדעתי קודם כל על איזו אתיקה אנחנו מדברים.

דבר שני זה לחשוב האם זה בכלל נושא חדש. האם אלימות לא קיימת לנו במדיום הרגיל ואנחנו רק עכשיו עושים מן אדפטציה למדיום חדש, או שאולי המדיום החדש גם יוצר אלימות שונה, או אפקט שונה. למשל מילה כתובה היא לא כמו מילה שנשמעת בכיתה או מקרה שקרה בכיתה זה לא מקרה שמופיע עכשיו לפני כולם באינטרנט.

אז צריך לחשוב האם באמת אנחנו יוצרים כאן מדיום חדש או שאנחנו יוצרים כאן תופעה חדשה ואנחנו צריכים להגיב לתופעה חדשה.

דבר שעלה עכשיו גם בפסיקה אימיילים. היה פסק דין שיצא רק לאחרונה, ובית הדין לעבודה החליט אחרי שהיה

גם הסכם של ההסתדרות עם העובדים, מה מותר ומה אסור למעביד לעשות עם האימייל הפרטי או עם האימייל שפרטי אבל מוקצה ע"י החברה או אימייל שהוא לגמרי רק אימייל של עבודה. מה מותר לי ומה אסור לי. עכשיו יצא פסק דין חדש לאחרונה. אז צריך אולי לראות מה, עוד פעם אני חוזרת לשאלה מה אנחנו מנסים להגן, על אתיקה של מי? והדבר האחרון זה אולי גם על נורמות פרטיות. האם באמת הנורמות החברתיות שלנו השתנו ואולי אנחנו באמת צריכים אוצר מילים חדש כמו שאמרת, ולא לדבר באוצר המילים הישן. וכאן לדעתי התלמידים הם אלה שיכולים לבוא ולהגיד לנו איך הם מגדירים את הפרטיות של עצמם. אולי יש שם תפיסות חדשות.

ואנקדוטה אם יורשה לי גם, בתור מרצה באחת המכללות בארץ, באמצע שיעור פתאום משהו נכנס, עושה עלי גוגל, מגיע לפייסבוק שלי, כן, יש לי פייסבוק. מתחיל להוציא פרטים אישיים עלי ומתחיל לשאול אותי כפרובוקציה ככה לפני כולם.

הבנתי שהוא הגיע כנראה לדף הפייסבוק שלי, עצרתי את השיעור ואמרתי אוקי. עכשיו מכיוון שהם סטודנטים אז אפשר לדבר קצת אולי, אמרתי להם חמש דקות על חיי הפרטיים. נתתי להם את כל מה שהם היו צריכים, סיפקתי להם את הסקרנות, מאז הם לא נגעו יותר בשום דבר.

אז יכול להיות שגם פתיחות, יכול להיות שגם צריך להביא פתיחות ושקיפות של מורה. מי שעומד מולו, ואז אין להם סיבה לנסות למצוא את זה. יכול להיות שגם צריך לחשוב על כיוון כזה. אבל זה יכול להיות שזה באמת בגרות של סטודנטים שהבינו שהם חצו איזה קו כלשהו.

ד. מילוא : אוקי. נאווה, קודם כל תגידי את הדברים האופרטיביים. אם את רוצה להרחיב בעוד כמה דקות, אז בבקשה.

נ. גלעד : דברים אופרטיביים שאני רוצה להציג פה זה קודם כל יש לנו מצגת הדרכה ללימוד והיכרות הפייסבוק, והיא מכוונת למורים וכל מי שפתח ולא יודע או כן יודע, יש שמה 16 נושאים שהפייסבוק מטפלת בה והיא גם מאפשרת ללמוד את הכלי הזה כדי לראות איך כדאי ורצוי שמורים, הורים לפני שהם מדברים ומתעסקים עם הכלי הזה שיבינו איך זה עובד, שיתרגלו בעצמם. אז משהו מאוד מאוד אופרטיבי. הוא כבר נמצא, הוא עלה לאויר.

דבר אחר שאנחנו באיגוד האינטרנט מקדמים זה את הנושא של אזרחות דיגיטלית. זה התחיל ממסמך יזום שהעלינו אותו לרשת לפני שנה, שמדבר על נורמת התנהגות של ילדים, נוער ומבוגרים ביחס לטכנולוגיה. זה נוגע בשלושה נושאים מרכזיים: רקע ותוכן, התקשורת וההתנהגות, עם 9 סעיפים שרימון הציג קודם. אתיקה דיגיטלית, חוק דיגיטלי, מסחר דיגיטלי, בריאות דיגיטלית.

אני אספר גם אנקדוטה, ישבנו עם קופת חולים כללית ואמרנו תשמעו, יש לנו קושי גדול מאוד מה זה אי דוקטור ומה זה אי פיישן. באים, הרופא מקבל מומחים, מגיע חולה הוא כבר מומחה. הוא שלף מידע, הוא יודע, הוא אומר. למה הם פנו אלינו? לנושא של איך עושים איזשהו מערך של אזרחות דיגיטלית לאנשים. אמרו לי אוקי. הנה מה שהרופאים צריכים להתייחס אליהם כשבא אליהם חולה כזה, אולי תפני אותו למידע מהימן, עדכני. מאיפה הוצאת את המידע הזה.

ואתו דבר צריך החולה, ואם תהיה כזו יחידה בתוך האתר

של הכללית, אתה בא לרופא והוצאת מידע, בוא כדאי שתתעניין אם המידע הזה מתאים גם באתר הזה, כי האתר הזה הוא מהימן ועדכני.

אז אלה הם סוג הדברים שאנחנו אומרים פתאום באים מכל הכיוונים, מתייחסים לכל הנושאים האלה. ואחד הדברים שאנחנו עכשיו הולכים לגעת בו, ממש לבנות תוכנית לימודים, תוכנית חווייתית לנוער בסיכון, דווקא בגלל העורף המשפחתי המוחלש שעוסק בתחומים של כן פרטיות ברשת, כאילו מה הוא סוג המידע שיש עלינו, מה מידת הביטחון במידע הזה, איך בונים פרופיל נכון, איך בכלל מתייחסים לנושא הזה.

חופש ובקרה ברשת, נושא שאנחנו אומרים מתי נכון שתהיה מעורבות של מבוגרים ובמה לא, מתי כדאי לשמור את ההורים בתמונה ומתי לא. מה הם גורמי החוק, אכיפת החוק שמתערבים. אלה נושאים שעכשיו אנחנו מטפלים בהם, שוב בהתייחסות לנוער בסיכון,

ד"ר י. הכט: אם מראים כל כך טוב, אז למה רע?

נ. גלעד: לא אומרת רע. אני אומרת בואו ניתן לצעירים ולמי

שאחראי עליהם, קרי מורים, הורים, את הכלים להתייחסות.

ד"ר י. הכט: אני חושב שכל הדיון הזה מיותר, מפני שעובדה היא שיש תוכניות נהדרות.

נ. גלעד: לא, זה לא עובדה שיש.

ד"ר י. הכט: מה אנחנו יכולים לתרום לעניין יותר?

נ. גלעד: לא.

ד"ר י. הכט: תחשבו היטב מה שאני אומר מפני שאני יש לי עשרים

תוכניות והאתר שלנו יוצא מן הכלל. אנחנו יודעים מה זה

- אתיקה, אני לא חושב שזה בכלל זהו. אני למדתי המון היום, אבל אתיקה של התלמידים ידועה.
- נ. גלעד: יעקב, בשביל שזה יגיע לתלמידים, האתר מדהים. אז מה, כמה מורים נכנסים לשם, כמה תלמידים?
- ד"ר י. הכט: אז זה דידיקטיקה של אתיקה. אז אם אנחנו מדברים על דידיקטיקה של אתיקה זה משהו אחר, זה לא הדיון הזה. זה דידיקטיקה של האתיקה.
- נ. גלעד: השאלה היתה פה מה נעשה בפועל. מה הולכים לעשות בפועל.
- ד"ר י. הכט: אז אני אומר שיש בעיה לדידיקטיקה של האתיקה, ולא מה בעצם אנחנו רוצים לדעת ברמה של האתיקה. ובזה אני מסכים, יש בעיה איך מעבירים את זה לתלמידים. את האתיקה. לרופאים יש להם שיעורי אתיקה, זה אני יודע. לתלמידים אתה לא יכול לתת את זה.
- עו"ד קן דרור: אני אגיד לך מה עוד שונה בין הרופאים, עורכי דין ולתלמידים לעומת זאת. להם יש סנקציות, יש אכיפה. השאלה אם אנחנו באמת מסוגלים לאכוף, והאם זו שאלה האם אנחנו אוכפים.
- ד. מילוא: יש שוני מהותי. יש שוני מהותי בין אכיפה, הרופאים האכיפה היא רק דרך משרד הבריאות, ולא דרך אתיקה אלא משמעת.
- עו"ד קן דרור: גם עורכי דין זה משמעת.
- ד. מילוא: לא, עורכי דין הם הרגולטורים של עצמם.
- פרופ' ג. מש: אתיקה זה לא חוק אלא בהיותה כללים שמכתיבים את ההתנהגות ואכיפתה היא באמצעות קבוצות השווים. כלומר קבוצות השווים הם אלה שצריכים להגיד לך לא כך מתנהגים כלפי התלמיד במקרה של המורה, או התלמיד, זה

השלבים שהתלמיד צריך להגיד לתלמיד לא כך מתנהגים
כלפי המורה.

- ד. מילוא : אבל אתה צריך אומץ לב ציבורי, אומץ לב אזרחי.
- פרופ' ג. מש : לא, צריך קודם כל קונצנזוס על האתיקה. שתהיה הסכמה,
- ד. מילוא : אבל התלמיד צריך להיות בעל אומץ להגיד לחברים שלו
ככה לא מתנהגים כי הנורמה היא אחרת.
- פרופ' ג. מש : לא, לא, בכל מקרה. תראה, גם בקבוצת השווים יש כללי
התנהגות. כלומר גם בני נוער בינם לבין עצמם יש להם
נורמות של התנהגות וגם אוכפים אותם. זה לא קבוצה של
עדר של אנשים שלא יודעים מה לעשות. אנחנו היינו כאלה
פעם, אתם זוכרים? וכאשר מישהו מפר את הנורמה אז
החבר'ה מגיבים, לוקחים אותו לשירותים ומרביצים לו. לא
יודע, יכול להיות. או מורידים לו את המכנסיים.
אז נורמות אוכפים בצורה בלתי פורמאלית. בלתי
פורמאלית זה אנחנו נגיד עליך, אומרים עליך או שאתה
תתנהג כמו שאנחנו מתנהגים או שתמצא לך חברים אחרים.
אני לא יודע מה. אבל יש להם את המנגנונים שלהם. זה לא
חוק, לא מעמידים לדין, זה נכון.
- ג. גלעד : נכון שהנורמות קובעים הצעירים והם מתנהלים על פיהם,
ואם אתה לא עוצר ומסב את תשומת לבם שנכון חופש
הביטוי, אבל הפגיעה במי שנפגע היא קשה וחמורה ויומך
עוד יגיע, הם אפילו לא ערים לזה. זה היה בצחוק.
- פרופ' ג. מש : נכון, אבל זה עניין של גיבוש נורמות שמתקשר ישירות
לתרבות דיגיטלית שעדיין לא נוצרו נורמות. ושגם התרבות
הדיגיטלית משתנה, אז גם כשמתגבשות נורמות הנורמות
כבר לא עובדות, הן כבר לא מתאימות לזמן הזה.
- ג. גלעד : בעיניי פגיעה היא פגיעה.

פרופ' ג. מש : אני לא מדבר על פגיעה, אני מדבר על החלק הנורמטיבי
איך אנחנו או איך יוצרים מערכת של הסכמה, אני לא
מדבר כרגע על הפגיעה, אני מדבר בכלל על יצירה של
מערכת של נורמות מקובלות. זה הכול.

פרופ' נ. אלקין-קורן : לא כפיה.

ע. אבני : אבל איפה ההסכמה והשיח המשותף? תראו, אני מרגישה
שבעצם דיברתם על שני כיוונים. אחד על המהויות של
הדברים, תקראו לזה נורמות, תקראו לזה הסכמות, שפה
משותפת. אותן סוגיות שאני מרגישה שהעשרתי מאוד את
המרחב של הסוגיות שאני מודעת להן או הכרתי ניואנסים
כאלה ואחרים בסוגיות, שזה המקום של המהות.
והצד השני זה המקום של הדרך של איך אנחנו מנחילים,
איך אנחנו עושים. לא אמרנו מילה בכלל על אנחנו כמודל
מוסרי, כמודל לחיקוי. אני מקווה שגם זה אנחנו עוד
יכולים לשמש.

אני יותר שקטה בקטע של האיך, אני חסרת שקט בקטע של
המה. כי אם אנחנו עוד לא ברור לנו המה, אז איך אנחנו
עושים את האיך? איך אנחנו יוצאים לדרך עם האיך?

ד"ר י. הכט : אני לא מסכים איתך. הרי המעשה הוא מה שמוביל את זה
למעלה. אם קורה משהו בכיתה, את יודעת איך לשפוט את
זה.

ע. אבני : אני לא יודעת. לא, זאת בדיוק הנקודה. אנחנו העלינו

הרבה תחומים אפורים שלא ברורים גם לנו, ואנחנו
חושבים על זה הרבה מאוד. זה לא שלא השקענו בזה
חשיבה. שאנחנו נמצאים בדילמה לאור התרבות המשתנה,
צורת ההתנהלות האחרת.

ואנחנו כן מבינים שצריך להיות כאן משהו אחר, ואנחנו

רוצים לנסות להגיע לאיזושהי הסכמה על איזה אחר אנחנו מדברים וליצור את הנורמה העדכנית, את הערכים שלפיהם נבין לפי איזה כללי אתיקה אנחנו רוצים להתנהג. והדברים הם לא ברורים, הם מאוד מאוד אפורים.

פרופ' ג. מש: העובדה שהמורה הוא לא יותר הגורם הבלעדי או המונופול היחיד שמתווך בין מידע לבין תלמיד למשל. זה לא בעיה רק של מורה, זאת בעיה חברתית.

ג. אבני: מה קורה עם ההירארכיה? זה לא משנה אם זה בתוך בית ספר או בתוך ארגון, איך אנחנו עובדים עם זה? מה מקובל ומה לא מקובל. מה מקובל בקשר ביחסים עם תלמיד או ביחסי בוס ועובד, מה מקובל לגבי התקשורת? אנחנו מדברים על תקשורת. זה לא משנה.

יכול להיות שיש נגזרות ייחודיות לתוך בית ספר בתקשורת, אבל עדיין אני לא חושבת שהייתה כאן איזושהי הסכמה לגבי כללי התנהגות בתקשורת.

ג. רביד: אני חושב שכן היתה איזו הסכמה לגבי עקרונות.
ע. אבני: יכול להיות. עכשיו אני חושבת שהדבר הכי משמעותי שיכול

לצאת מפה זה באמת לקחת את החומרים שהצטברו ולהוציא את הטענות, ובסך הכול יש הרבה טענות שחותכות את כולנו.

להוציא את הדברים, להוציא את הניואנסים, לראות מה כן משותף, לראות מה כן ייחודי לכל אחד מהנגזרות וקודם כל להגיע לאיזושהי המשגה שנדבר בשפה משותפת על הנושאים, על הסוגיות, על הבעיות ונעלה גם אולי את המקומות האפורים שהם לא ברורים, שהם שאירו סימני שאלה.

ד"ר א. רותם: אני לא רוצה לראות את עצמי מתעסק דווקא באתיקה

- כתוצאה מהטכנולוגיה. אני רוצה חברה יותר מוסרית וזו
עילה מצוינת, אני רואה בזה בהתחלה ככה בתור עילה,
אתה יודע מה? בתור תירוץ להכניס יותר את האתיקה בכלל
יותר למודעות, כי אנחנו חברה נורא לא מוסרית.
ואם דרך זה אני יכול לתת איזה נורמות אתיות אחרות בין
אישיות, וכמובן שגם בטכנולוגיה זה מצוין. זאת אומרת
אני רוצה להסתכל על זה הרבה יותר רחב.
ג. רביד: בהקשר הזה היה פה איזה מונח כזה כמה פעמים נושא של
עולם וירטואלי, צריך להוציא אותו מהשית. כלומר זה
עולם.
ד"ר א. רותם: זה בכל הרצאה שלי אני אומר אני לא יודע מה זה
וירטואלי. וירטואלי זה כאילו, לא קיים. אבל זה קיים, מה
אתם רוצים?
ג. רביד: זה הופך את זה למותר כי זה שמה,
ד"ר א. רותם: חד משמעית, נכון. להפסיק את ההפרדה הזאת ולהגיד שזה
הכול מציאות אחת.
ד"ר י. הכט: אני חושב שהמרכז לאתיקה כל הזמן מדבר על למעלה,
וכמה אפשר לדבר על דידקטיקה, איך מעבירים את זה? איך
זה נקלט יותר טוב, מה הסוציאליזציה של,
פרופ' ג. מש: כן, אני חושב שעידית אמרה נכון שהבעיה היא קודם כל
המה, אחר כך נדבר על האיך.
ד"ר י. הכט: אני חושב שהמה והאיך יחד משולבים.
פרופ' ג. מש: תראה, כשאני לוקח את הקליפ של אותו מורה שסיפרת
שבשעות הערב הוא מנגן ג'ז באיזה פאב, מצד אחד אתה
יכול להגיד מה הבעיה, זכות הציבור לדעת מה הוא עושה,
וגם בערב.
ג. רביד: אני לא חושב שזכות הציבור לדעת מה הוא עושה.

פרופ' ג. מש : בסדר. אז יש לנו פה בעיה.

ג. רביד : נכון.

פרופ' ג. מש : מכיוון שיבוא התלמיד שיגיד לך זכות הציבור לדעת.

ואנחנו הרי מסכימים שלציבור יש זכות לדעת בשביל להיות
אינטליגנטי ולדעת לקבל החלטות.

מצד שני, אתה פוגע באוטונומיה של אדם שבשעות שהן
מחוץ לעבודה שלו מנגן ג'ז כמו שהיה יכול לעשות לא יודע
מה, לרוץ 30 ק"מ בחוף הים או להסתכל על האח הגדול. אז
יש לך פה התנגשות בין שני ערכים וזאת הבעיה האתית.
יש פה את הבעיה השלישית שהיא מערכת החינוך עצמה,
איך היא מתייחסת לדברים האלה. ואני חושב שזו רק
דוגמא אחת של התנגשות של ערכים שחוזרת על עצמה כל
הזמן מכיוון שאנחנו צריכים להגיד, לא אנחנו אלא כחברה
אנחנו צריכים להגיד מה הן הנורמות בדיוק, עד איפה
יותר לנו לחטט בחיים של האחר, ועד כמה החיטוט הזה
הוא רלוונטי.

ג. רביד : הוא רלוונטי לטובת הציבור לדעת.

ד. מילוא : מה הציבור צריך לדעת?

עו"ד קן דרור : דווקא הדוגמא של אותו מורה שניגן ג'ז בשעות הפנאי שלו
היא לא דוגמא טובה לדעתי,

פרופ' ג. מש : הוא פוטר.

עו"ד קן דרור : אבל זה משהו ציבורי, הוא עשה את זה בציבור. זאת

אומרת הוא לא שמר את זה בסוד גם. הוא לא בא ואמר
בסוד.

ד"ר א. רותם : כן, אבל הם אומרים שלדעת המערכת הוא לא מורה טוב.

הוא לא דוגמא טובה ולכן אסור לו ללמד ילדים.

עו"ד קן דרור : השאלה היא עכשיו הערכים של המערכת, עד כמה היא

מתערבת בחיי העובד. אנחנו נכנסים לאתיקה אחרת של מעביד מול עובד ועד כמה האדם פרטי ועד כמה הוא ציבורי. אבל זו שאלה אתית לדעתי אחרת. ועוד פעם אני חוזרת השאלה אתיקה של מה? אתיקה של הרשת זו אתיקה,

ד"ר א. רותם: נכון. את צודקת.

עו"ד קן דרור: זה רחב מאוד. ואני חושבת שאנחנו נפספס כאן אם אנחנו נמשיך לדבר,

ג. רביד: מה פירוש אתיקה של הרשת? רשת אין לה, זו אתיקה של התנהגות ברשת, נכון?

עו"ד קן דרור: כן. אתיקה של המשתמש ברשת, אתיקה של מפרסם התוכן ברשת. יש כאן כל מיני היבטים.

פרופ' ג. מש: בהקשר לדוגמא הזאת, אני רק רוצה להגיד שאם בית הספר פיטר את המורה, זה מדרבן אותי כתלמיד לקחת את המצלמה ולהתחיל לרדוף אחרי כל מורה שנותן לי ציון נמוך ולחפש אותו עם המצלמה בכל מקום.

ד"ר א. רותם: מה תגיד על המקרה שפשוט, לא היה לנו זמן להעביר, מורה בהיריון באשקלון, היא פוטר דרך אגב, כן? בעלה צילם אותה כצלם אמנותי ושם אותה ברשת. הילדים ראו את המורה בהיריון ערומה ברשת ופיטרו אותה. אני לא יודע איך להסתכל על זה. בחיי שאני לא יודע איך להסתכל, זה שהיא צריכה להיות אני לא יודע מה, באמת,

פרופ' ג. מש: אם ככה אני חושב שהרבה מאוד נשים היו מפוטרות.

ד"ר א. רותם: באו הורים, הצדקנות, השמרנות מצד אחד. מצד שני אני באמת לא יודע, המורה אין לה שיקול דעת עד כדי כך?

ד"ר י. הכט: זה חוכמת ההמון.

פרופ' ג. מש: זה יותר גרוע המוסר הכפול, כי תאמין לי שלהורים האלה

כמעט כולם צילמו.

ד"ר א. רותם : אין ספק.

פרופ' ג. מש : הם יותר גרועים.

ד. מילוא : אוקי. בואו אנחנו נלך אליכם.

ע. אבני : אני אמרתי שאני חושבת שאנחנו צריכים להגיע להמשגה של דברים שעלו כאן, לראות איפה המקומות הברורים, ברורים אבל אנחנו לא מודעים. צריך לכתוב אותם, להביע אותם באיזושהי צורה כשירות לציבור. לגעת בתחומים האפורים ולשבת על המדוכה וכן לראות איזה המלצות אנחנו יכולים לגבש. לראות מה מתוך זה דיפרנציאלי לתחומים השונים. זה בעיניי הדבר הכי מהותי שהייתי רוצה לגבש.

ד"ר א. רותם : אנחנו ננסה לשבת להסתכל וגם על הפרוטוקול, באמת פה ליצור איזושהי מערכת נורמות. על איזה נורמות אנחנו מדברים ואיפה שהוא בהתייעצות פה עם האנשים ולפרסם את האנשים, ומפה יש עוד איזה צעד הלאה. אני רוצה להתחיל להבשיל משהו, לעשות פה משהו.

ד"ר י. הכט : צריך לעבד את זה.

ד"ר א. רותם : זה מה שאני אומר לשבת ולעבד.

ד. מילוא : השאלה השניה שאנחנו רוצים להפנות אליכם, אחד הדברים הטובים של כללי אתיקה או קוד אתי, אני לא רוצה להיכנס לעניין להגיד קוד אתי ואז יגידו לא, כללי אתיקה או הסכמות או הסדרות או רגולציות עצמיות, תקראו לזה איך שאתם רוצים, היא לנהל איזה תהליך של כתיבת אתיקה של הדבר. זאת פלטפורמה מצוינת להעלות את כל הנושאים. האם אתם חושבים שזה נכון עכשיו להחליט על צוות, או מתוך זה או עם תלמידים או איזושהו צוות שמה טבעו, ומה

- הנושאים שצריך להכיל קודקס כזה של אתיקה של התנהלות ברשת.
- ד"ר י. הכט: לא יודע, לי יש תחושה שברגע שאנחנו עושים נורמה יש קושי. יש קושי. אתה יכול לכתוב איזה מסגרת, אבל אל תקרא לזה ככה. כללי אתיקה,
- ד. מילוא: המלצות נקרא לזה. בסדר, נו.
- ד"ר י. הכט: אני כל הזמן חוזר לצד, איך קראתי לזה שמה עם המאה הי"ט, שיעורי מוסר. אני נורא פוחד מזה. אני פוחד משיעורי המוסר. אני פוחד משיעורי המוסר שכבר עושים על האינטרנט שכל יום יש שינוי. אני לא יודע.
- ד. מילוא: יעקב, האם יש כללים, האם אפשר לכתוב איזה נייר גנרי לכל התחומים שעוסקים ברשת?
- ד"ר י. הכט: בוא נאמר ככה נייר גנרי כן, אבל נורמות או משהו כזה עדיין לא.
- ד"ר א. רותם: אבל ניבה הגדירה את זה נורא יפה וחבל שהיא לא פה, איזשהו ארגז כלים לאנשים. ארגז כלים. לא לתת להם עשה ואל תעשה.
- ד"ר י. הכט: בכלל לא ככה.
- ד. מילוא: נעשה נייר, נעזוב רגע את המילה אתיקה.
- ד"ר י. הכט: ארגז כלים מאוד נחמד. מאוד מצא חן בעיניי.
- ד. מילוא: אוקי. אז נייר כזה, ארגז כלים, מה צריך להכיל?
- נ. גלעד: קודם כל זה תלוי חברה ותרבות, אין ספק. ההמלצות של מערכת החינוך אל בתי הספר ולכתוב מה שנקרא אמנה בית ספרית שכן יוצרים אותה הצוות החינוכי, מועצת תלמידים. זה יהיה שונה בבית ספר דמוקרטי מבית ספר חרדי, מבית ספר כזה או אחר, אבל צריכה להיות הסכמה על התנהלות, ואני חושבת שגם הורים צריכים להיות שותפים לדבר הזה.

- וזו אפשר אפילו לתת איזושהו גד ליינס.
- ד. מילוא: מסמך גנרי כזה שהוא טוב לכולם.
- עו"ד קן דרור: במקרה דרך אגב לדיון הזה קראתי חוזר מנכ"ל משרד החינוך משנת 2009 שאמר בדיוק מה הדברים שצריכים להופיע בתקנון בית ספר.
- אחד מהם זה אלימות ברשת, כשכל בית ספר צריך ליצור אמנה כזאת בתוך בית הספר וצריך עם התלמידים ועם ההורים של התלמידים לעשות את זה.
- ע. אבני: זה לא נותן מענה לדברים, עושים את זה, כותבים איזושהי אמנה, זה לא נותן מענה לבעיות שהועלו. זה הכול.
- עו"ד קן דרור: למשל התלמיד שהעלה את אותה מורה או המורה שהורידו לו את המכנס. לפי הנוהל הזה היה צריך להשעות אותו מבית הספר, להכריז על מצב חירום, לדווח למשטרה. יש נוהל, אבל השאלה היא האם, זה לא אתיקה, זה חוק. זה חוק, זה חקיקה, חיקוק.
- פרופ' ג. מש: זה הסף ולא הרף.
- עו"ד קן דרור: זה בדיוק הסף והרף, אנחנו שואפים לרף.
- פרופ' ג. מש: נכון.
- עו"ד קן דרור: אנחנו לא רוצים להישאר עם הסף. עכשיו נורמות אבל אי אפשר להכתיב.
- פרופ' ג. מש: נכון.
- עו"ד קן דרור: נורמות צריך ליצור ביחד. אולי תתקן אותי וזה לא התחום שלי באמת, אבל נורמות אם מכתיבים אותן הן לרוב לא מוטמעות.
- ד"ר י. הכט: את צודקת, אבל הנורמה החברתית של בית הספר ושל הכיתה בכל זאת מחייבת. עם הורים.
- פרופ' ג. מש: אני רוצה רק להוסיף משפט. תראו, אנחנו יוצאים מנקודת

הנחה שאנחנו חיים באנרכיה. כלומר לתלמידים יש היום נורמות, אולי צריך לתקן חלק מהם, אבל יש להם נורמות. למורים יש גם נורמות, אבל יש מקרים קיצונים. יש בעיות פה ושם, אבל מערכת החינוך היא כזו גדולה, ולמעשה בהרבה מקרים מה שצריך זה בעצם לראות איפה נקודת ההשקה ואיפה לא.

חלק מהבעיה היא שחלק מהמורים הם לא שייכים לדור הטכנולוגי הזה, הם שייכים לדור אחר, ולכן אין להם מושג. כלומר כשאתם מתארים את הסיפור של המורה שמבקש לדעת, או מורים שמבקשים לדעת מה זה פייסבוק, הם לא שייכים לדור הזה. ולכן חלק מהנורמות האלה הן לא ידועות להם, לא מקובלות עליהם או לא שמעו אותם מכיוון שהם לא נפגשו עם העניין הזה.

ג. רביד : גוסטבו, הבעיה היא יותר קשה. מנסים להכיל נורמות של המאה ה-19 על הטכנולוגיה של המאה ה-21.

פרופ' ג. מש : נכון.

ג. רביד : הם חושבים שבכוח הזרוע יצליחו פה למנוע את העולם מלזוז.

פרופ' ג. מש : ולכן זאת אמנה שבה באמת אני חושב שלתלמידים יש מה לומר, אני חושב שיש איזושהי התחלה של נורמות של התנהגות, וזה איזושהו שיח הדדי.

עכשיו הדברים משתנים במהירות. בעוד שבוע, 10 ימים משיקים את הרשת החברתית של מופת שכבר התקדמות,

ג. רביד : לא, היא באויר איזה שנה כבר.

פרופ' ג. מש : כן.

ד"ר א. רותם : לא מפה תבוא הישועה.

פרופ' ג. מש : אבל יש איזה סגירת פערים במובן של התרבות הדיגיטלית

שחודרת.

ד"ר א. רותם: זה כן. זה בהחלט.

פרופ' ג. מש: כך שאני חושב שלא צריך ליצור נורמות מכלום. יש איזשהו בסיס, וצריך אולי למסד אותו.

ג. גלעד: גוסטבו, התגובות שאני מקבלת, ואני הרבה מאוד בשטח.

מה שקורה זה פגיעה, פה הובאו דוגמאות של פגיעה במורים, אתה יכול להגיד הפער הבין דורי, לא יודעת. פגיעות בילדים חמורות, קשות, איומות.

פרופ' ג. מש: מה, ילדים על ילדים?

ג. גלעד: ילדים על ילדים. והחלק,

פרופ' ג. מש: אני רוצה להגיד לך משהו, נאווה, זה תמיד היה חלק מהחיים.

ג. גלעד: נכון, אבל לא בצורה הזאת שבה כל בית הספר חווה את

הפגיעה של אותו ילד. אני לא אומרת שהרשת החברתית

יצרה את החרם, אבל היא נתנה לזה כזו נגישות וכזו

שקיפות וכזו מהירות, והילדים חושבים צחוק. למה עשית לייק?

ד"ר י. הכט: הבוקר ראיתי שיש פרוטקשן כבר בחולון שאמא משלמת

לילדים גדולים שיגנו על הקטנים בכיתה ג', אז הבנתי

איפה אנחנו. לא צריכים את הרשת, פרוטקשן היא משלמת

לו כדי שיפסיקו להציק לו. מי שרוצה את הכתבה הוא מוזמן.

פרופ' ג. מש: תראי, לפחות משנות ה-60' המאוחרות, ואפילו לא

המאוחרות, מאמצע שנות ה-60' יוצאים המאמרים

הראשונים בריונות בבתי ספר. בעיקר באירופה כי באירופה

קוראים לזה בריונות, בארה"ב קוראים לזה ישר אלימות

כי בארה"ב נכנסים גם עם האקדח לבית הספר, אז זה

אלימות. באירופה לא נכנסים עם אקדח, רק עם סכין, עם סכין קפיצית.

אז אנחנו בערך 30 שנה בתוך הסיפור של בריונות פנים אל פנים בתוך בתי ספר. אני סיימתי תיכון ב-72' ותאמיני לי מה שאנחנו עשינו שם אסור לי לדבר, אבל אני חושב שאנחנו מתחלקים בין שניים, אלה שיש להם זיכרון ואלה שלא.

נ. גלעד : אני מסכימה איתך.

פרופ' ג. מש : בריונות היא בעיה.

נ. גלעד : אני לא אומרת שהאלימות גברה. האלימות בבית הספר קיימת, היא רק הפכה להיות משהו בלתי נסבל. והבלתי נסבל הוא שמורים אומרים ככה רגע, הם פתחו לנו את הפייסבוק בשעות הערב, אז מה פתאום אתה יושב אצלי על השולחן בכיתה? זה קרה מחוץ לשעות העבודה. זה לא קרה בתוך בית הספר, הוא לא נחבל בתוך בית הספר.

פרופ' ג. מש : נגמר העניין הזה של גבולות.

נ. גלעד : צריך לטפל בזה.

ע. אבני : מה עושים עם זה?

פרופ' ג. מש : זאת השאלה.

ע. אבני : מי מטפל בזה?

ד"ר א. רותם : אם אנחנו מעלים את זה בצורה מסודרת, אפשר לפנות להסדרה. אבל אם עדיין הכול כל כך מבולבל,

פרופ' ג. מש : תראה, אבל יעקב אמר בצדק אנחנו כל כך הצלחנו עם האלימות הרגילה, שיש לנו סיכוי נהדר להצליח,

ד"ר א. רותם : זה נכון, אבל בוא נעצור את הבעיה לפחות. בואו נמקם את זה איכשהו. הסיפור הזה שזה קרה בערב זה בדיוק הסתכלות של,

עו"ד קן דרור: ההתנערות של המשפחה ושל החברה מזה על המורה זה גם משהו,

נ. גלעד: נכון.

עו"ד קן דרור: נורמה לא רצויה.

ד. מילוא: אני חושב שהייתה איזו הסכמה ככה שמלכדת את כולם

לנסות לגבש מסמך גנרי לכללי התנהגות ברשת, נכון?

פרופ' ג. מש: לפחות מסמך שיגדיר,

ד. מילוא: מסמך גנרי.

פרופ' ג. מש: פעולות שצריך להתייחס אליהן.

ד. מילוא: המסמך הזה יהיה טיוטה ולהביא אותו לשיח של מורים,

תלמידים, אנשי אקדמיה וכיו"ב. להביא אותו

להתייחסויות.

ד"ר י. הכט: ומשרד החינוך שכל מחלקה מתעסקת עם משהו אחר.

ד. מילוא: משרד החינוך, בסדר. אני רוצה להגיד שאם עושים מסמך

כזה צריך לשתף את משרד החינוך בתהליך ההכנה שלו ולא

בתפוקה הסופית,

ד"ר י. הכט: מקובל עלי.

ד. מילוא: לא חושב שכדאי לשים אותם בצד. אוקי. זה המסמך. הדבר

השני שרציתי להציע לכם שהוא כאילו,

פרופ' ג. מש: לא בעיות משמעת, בעיות פרט.

ד. מילוא: דבר שני שרציתי להציע לכם, כי הוא כאילו By product,

היה פה יום ממש מרתק, נעשו פה דברים נהדרים, ניתנו פה

מצגות פנטסטיות. חבל שהידע הזה או החומר הזה ילך

לאיבוד.

אני חושב שאולי כדאי להוציא איזה פרסום, גם אם זה לא

יהיה פרסום אקדמי וכן הלאה, אבל להוציא פרסום, או

לפחות לפורום הזה, אולי גם מעבר לפורום הזה. מה

דעתכם?

ד"ר א. רותם: במסגרת הכנת הדף הזה אין ספק שגם צריך לעשות את זה.

ר. לוי: זאת היתה הכוונה מלכתחילה.

ד. מילוא: בסדר. אז זה שני הדברים. עכשיו כדי להגיע לדבר הזה

צריך לקחת את התמלול, להוציא, לעשות לו סיכום אינטגרטיבי, להוציא ממנו תובנות. מי האנשים שעושים את זה ועד מתי הם מתחייבים לעשות את זה? המרכז לאתיקה הוא פלטפורמה שמזמן דיונים כאלה, אין לו אנשים שיעשו את זה. אנחנו לא אנשי תוכן בתחום הזה.

פרופ' ג. מש: אנחנו נעשה את זה. נעשה את זה בהתייעצות פה עם האנשים.

ע. אבני: אני מציעה עכשיו לקבוצה שהשתתפה כאן להציע את ההצעות,

קריאה: להערות.

ד. מילוא: אבל להערות צריך להכין משהו בשביל שיהיה הערות. אז לכן אני שואל אתם לוקחים על עצמכם לעבד את התמלול לכלל תובנות,

ע. אבני: העיבוד הוא רחב מאוד. לראות אם חלק מהאנשים רוצים להיות שותפים לעיבוד הזה. מי שירצה להמשיך במהלך, נשמח מאוד.

ד. מילוא: אוקי. אז מקובל עליכם שאנחנו, אני אומר שלושתנו, אני מוכן גם להיכנס לצוות הזה אבל בקטע המתודולוגי, אין לי, מההיגיון שלי, לא מתוך קריאת מחקרים ומאמרים, אין לי את זה. שלושתנו נכין איזה, עידית, אברום ואני נכין אינטגרטיבי של כל מה שהיה פה היום עם תובנות. אני גם תוך כדי כבר כתבתי 6, 7 דפים, אני אצמצם את זה לפחות שלא יהיה זה, תובנות מכל אחד מהמדברים. ונכין

איזה משהו להתייחסות לפורום הזה. בסדר?

ד"ר א. רותם : מאה אחוז.

גב' נאוה גלעד : תודה רבה לכולם.

תום הדיון